

Ditt latin

En språklig och
kulturhistorisk
promenad

Steg I

Staffan Edmar

*Denna bok tillägnas inspiratören **Alf Uddholm***

docent i latin och rektor vid Vasaskolan i Gävle

för hans engagemang för språklig och humanistisk bildning i samhället

Omslagsbild:

Marcus Aurelius till häst, romerske kejsare 161-180 e.Kr.

Original. Capitolinska museerna i Rom.

Den enda fullständigt bevarade antika ryttarskulpturen över en romerske kejsare.

Den har tjänat som inspiration till många senare ryttarstatyer i Europas städer

©Staffan Edmar 2015

Ditt latin En språklig och kulturhistorisk promenad Steg I

e-bok första upplagan

Foto Désirée Edmar där ej annat anges

Förlag Edmar Editor AB, S:t Göransgatan 100, 112 45 Stockholm

ISBN 978-91-637-8835-2

Detta verk tillhandahålls under licensen *Creative Commons Erkännande - Icke kommersiell - Inga bearbetningar 2.5*.

Upphovsmannen tillåter icke-kommersiell kopiering och vidaredistribution, så länge verket förblir oförändrat samt Staffan Edmar anges som upphovsman. Inga andra rättigheter ges till verket utan förbehålls upphovsmannen och verkets rättighetsinnehavare.

Förord

Ett latinstudium kan bli en spännande väg till fördjupade språkkunskaper. Från latinet (eller grekiskan) kommer ett mycket stort antal av orden i Europas moderna språk. Den som har kunskap om latinska basord har en nyckel till både engelskans och de romanska språkens ordförråd, jfr t.ex. lat. **terra** 'jord, land' och eng. *terrain*, fra. *terre*, spa. *tierra*, it. *terra*, sv. *terräng*; lat. **annus** 'år' och eng. *annual*, fra. *année*, spa. *año*, it. *anno*; lat. **quattuor** 'fyra' och fra. *quatre*, spa. *cuatro*, it. *quattro*, port. *quatro*.

Latinska förstavelser och verbstammar möter man ofta i dagens språk: *sub-trah*-era (dra undan), *dis-trah*-era (dra åt olika håll), *trans-port*-era (bära, föra över), *ex-port*-era (bära, föra ut), *in-klud*-era (innesluta), *ex-klud*-era (ute-sluta), *ab-dik*-era (av-säga sig), *re-vid*-era (återse igenom) etc. Kunskap om latinska basord och annan latinsk ordkunskap får du bäst genom ett studium av intressanta texter på latin!

Byggnadskonsten utvecklades i romarriket: valvslagning och byggandet av akvedukter (*aquaeductus* 'vattenledning') var bland mycket annat romerska specialiteter. Den grekisk-romerska arkitekturen har inspirerat den västerländska byggnadskonsten in i våra dagar, således har t.ex. Pantheon i Rom påverkat utformningen av konsertlokalen Eric Ericsonhallen, förut Skeppsholmskyrkan, i Stockholm. Inblickar i grekers och romares arkitektur- och kulturhistoria kan göra också en kortare utlandsresa till en stor upplevelse.

Denna latinkurs består av fyra Steg. Börja med Steg I och känn efter. Känns det bra, gå vidare till Steg II och de andra två steg som följer därefter (kursen finns också som tryckt bok, ISBN 978-91-637-7365-5). Det är fullt möjligt att under kursens gång koncentrera sig på vissa aspekter, medan andra kan läsas mera kursivt.

Jag tackar Håkan Plith för den tekniska utformningen av Ditt latin online. Det är t.ex. hans idé att länka direkt till rätt sida i facit och dessutom från facit tillbaka till rätt textsida. På så vis blir kursen nästan lite 'interaktiv'.

Lycka till med Din kulturhistoriska och språkliga promenad!

Stockholm sommaren 2015

Staffan Edmar

staffan.edmar@telia.com

www.edmarutbildning.se

<i>Innehåll för Steg 1</i>	<i>Sida</i>
Mötet mellan Rom och Grekland	5
Uttal och betoning av latinska ord	10
Morfem, språkets byggstenar	11
Presens infinitiv. Imperativ	12
Presens indikativ	15
Pompeji och Herculaneum	16
Brevet om Vesuvius utbrott 79 e.Kr.	19
1:a och 2:a deklinationerna i singularis	21
<i>Per capsulam</i>	23
Lånord från 1:a och 2:a deklinationerna	24
<i>Non scholae sed vitae</i>	27
<i>Sum</i> och <i>possum</i>	28
Martialis epigram <i>Non amo te</i>	28
Räkneord	29
Subtraktion. Addition. Division. Multiplikation	29
Månadernas namn	30
Personliga pronomen	31
Två pojkars graffitiskämt	32
1:a och 2:a deklinationerna i pluralis	35
<i>Summa summarum</i>	35
<i>Gratiis</i>	36
Romerska provinser	37
En skolepisod	37
Didos och Aeneas kärlekssaga	41
Avslutande uppgifter för STEG I	49
Ordklasser. Satsen och dess delar	50
Minigrammatik	53
Facit	56
Alfabetisk ordlista	61

STEGI

Mötet mellan Rom och Grekland

Innehåll

Staden Roms äldsta historia är intimt förknippad med etruskerna. De bodde i det landskap som hette Etrurien och som i våra dagar kallas Toscana. Etruskerna hade livliga handelsförbindelser med fenicier och greker, och under ständiga impulser österifrån utvecklade de en högtstående kultur. Av denna mottog i sin tur romarna många intryck.

Italien hade också varit mål för kolonisationståg från Grekland sedan 700-talet före Kristus och framåt. Befolkningens starka tillväxt i Grekland och otillräckliga skördar blev under denna tidsperiod en mycket viktig anledning till utvandringar. Koloniseringen av Syditalien och av vissa områden på Sicilien blev för grekerna ytterst framgångsrik när det gäller förvärv av nya jordbruksområden. Rena handelsintressen var även avgörande för grundande av kolonier. Genom denna kolonisationsväg blev italisk mark en del av den grekiska världen. De grekiska staterna på östra Sicilien och längs Syditaliens kust kallades Storgrekland, *Magna Graecia*.

Varje enskilt utvandringståg från Grekland utgick som regel från en hamnstad, som senare blev moderstad för den koloni som grundades. Antalet greker som deltog i varje kolonisation har tydligen varit ganska ringa, endast ungefär 200. Utvandrarskaran förde med sig moderstadens språk, seder och bruk. Härigenom kom grekiska regionala kulturer att spridas till fjärran områden. Kolonins befolkning var till en början exklusivt grekisk och höll på sin egenart gentemot ursprungsbefolkningen.

Arkeologin har bekräftat traditionen att den första kolonin i väster var *Pithecūsae* (dagens *Ischia*) men att huvudkolonin var *Cumae* (Κύμη), båda i Kampanien. De tillkom ca 750 f.Kr. Ingen annan grekisk koloni fick så stor betydelse som Cumae för

spridning av grekisk civilisation på italisk mark. Troligen var det Cumae som genom etruskerna till Rom förmedlade det grekiska alfabetet (jfr grekiska alfabetets stora bokstäver A, B, E, Z, I, K, M, N, O, T, som nu återfinns i det latinska alfabetet). Cumae blev snart en mäktig stad som i sin tur grundade en ny koloni med namnet *Neápolis*, 'den nya staden'.

Tidigt slog sig greker ner på Sicilien. Korint, på 700-talet Greklands främsta handels- och kulturstad, grundade *Syracūsae* (*Siracusa*) som blev en viktig stad på ön. Greker från bl.a. Rhodos blev något senare grundare av en ny koloni på Sicilien, nämligen *Agrigentum* (*Agrigento*). Om stadens välmåga vittnar i dag de ståtliga tempelruinerna. En stad av betydelse blev också den västligaste kolonin på Siciliens sydkust, nämligen *Selinuntum*, (*Selinunte*) som fick utstå många strider mot grannar, inte minst mot Kartago. Tack vare jordens bördighet och en betydande handel blev kolonisterna i Selinuntum mycket rika. Under ett och samma århundrade uppfördes i denna stad inte mindre än sju stora tempel. Stadens byggnadsprogram kan jämföras med motsvarande byggverksamhet i Aten på 400-talet under Perikles tid.

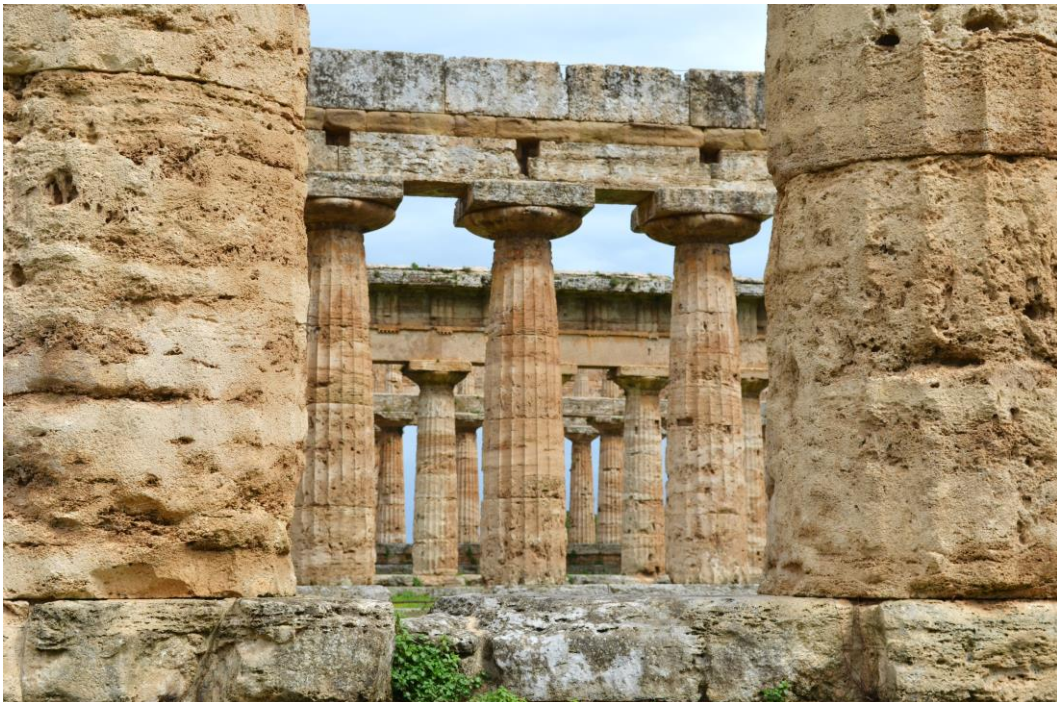
Paestum är en antik stad och ett världsarv vid Salernobukten. Paestum grundades under namnet Poseidonia (Ποσειδωνία) omkring 600 f.Kr. av greker och nådde sin blomstring som handels- och hamnstad under senare hälften av 500-talet. Inbäddat i trädgårdar, med utsikt över det närbelägna havet, var Paestum en för sin sundhet och sina 'blommande rosor' berömd stad. I denna finns ännu idag välbevarade delar av tre tempel i dorisk stil. Störst är ruinerna av ett Heratempel (II) från 450-talet, kanske ett av de finaste av denna tidsepoks grekiska byggnadsverk i dorisk stil - av somliga förr uppfattat som ett tempel åt Poseidon. Det är 60 meter långt och 24 meter brett och försett med 36 kolonner. Templets inre rum är treskeppigt. Strax söder om detta tempel ligger ytterligare ett Heratempel (I) från 550-talet med 50 kolonner. Atenatemplet, slutligen, är från 500-talet och dess arkitrav bärs upp av 34 kolonner. I Paestum finns också kvar bl.a. en amfiteater och en nästan fullständigt bevarad stadsmur.

PAESTUM

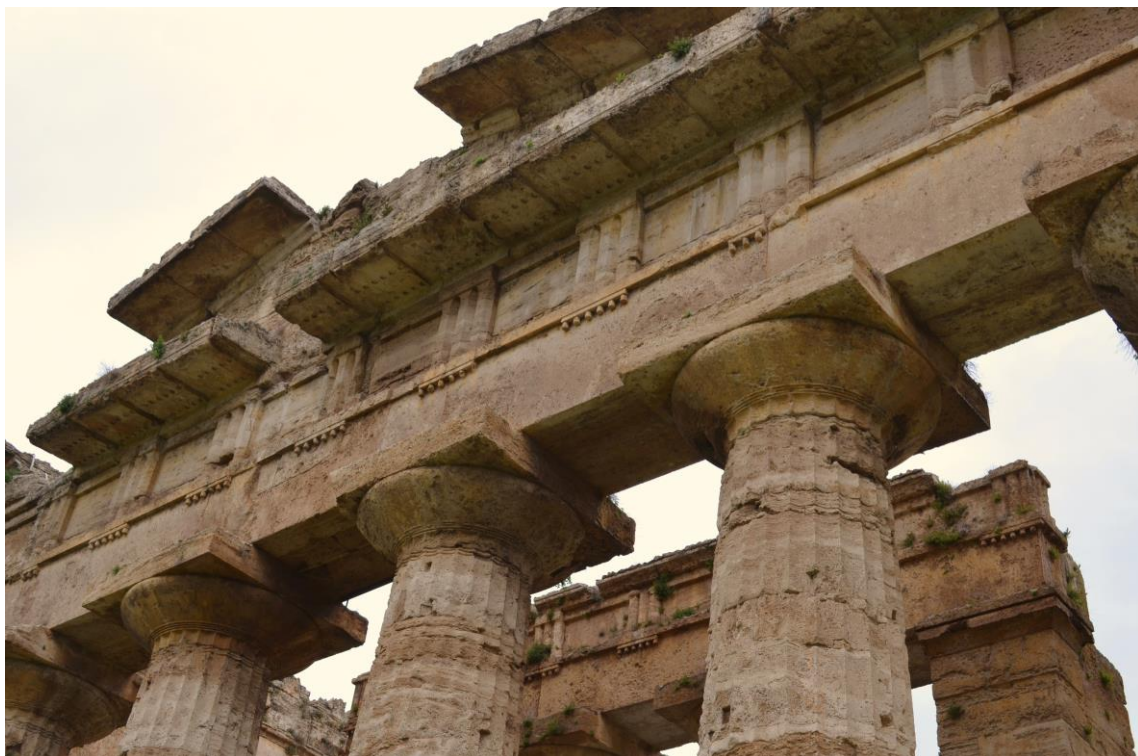
Ett av Italiens främsta minnesmärken är den grekiska kolonin Paestum några mil söder om Vesuvius i Kampanien. Vid en rundvandring på det arkeologiska området kan man beundra tre av de bäst bevarade grekiska templen i världen på ett och samma område.

Paestum. Templen åt Hera (lat. Juno), övergudinna och maka till Zeus (lat. Juppiter), nämligen till vänster Hera II (av somliga kallat Poseidon/Neptunustemplet) och till höger Hera I. Besökarna känner sin litenhet ännu idag.

Paestum. Blick genom de bredvid varandra liggande Heratemplen.

Tempelgavel på Hera II. Rätlinjiga doriska kolonner med kapital (echinus 'kudde' och abakus 'kvadratisk platta') bär upp arkitraven med triglyfer och metoper (ursprungligen prydda med figurer).

Templet åt Atena, senare belgat åt växtkraftens gudinna Ceres, ligger nära det arkeologiska museet i Paestum.

Rom önskade utsträcka sitt välde över hela den italiska halvön, vilket resulterade i konflikter med bl.a. de grekiska städerna i Syditalien. Dessa vände sig då till sitt grekiska hemland med begäran om hjälp. Kung Pyrrhus av Epīrus hörsammade denna begäran och hade till en början stora framgångar men också betydande förluster. Resultatet av slaget vid Siris summerade han i de bevingade orden: 'En sådan seger till och jag är förlorad!' Till slut erövrade romarna hela Syditalien.

Grekisk religion, grekiska myter och annan grekisk kultur hade då fått fast fotfäste på Sicilien och i Syditalien. Den grekiska kolonisationen i västra Medelhavet fick stor betydelse för spridning av grekisk civilisation i västerled, inte bara till det romerska samhället utan också till dagens Europa. Det finns mer grekiska grundelement än romerska i vår europeiska kultur men det var romare som till stor del förde den grekiska kulturen vidare till oss.

Lästips

Alf Henrikson, *Antikens historier II*, s. 60-63 *Pyrrhus*

Staffan Edmar, *Från alfa till Antigone. Det klassiska Greklands språk och kultur*, Andra omarbetade upplagan 2013, Adlibris.com

Boken finns också som e-bok (www.las-en-bok.com) och som onlinekurs: www.klassiskagrekland.se

Hans Furuhausen, *Etrusker. Historien om ett främmande folk*, Natur & Kultur 2012

Uttal och betoning av latinska ord

Innehåll

Regler för uttal av latinsk text som tillkommit före 400 e.Kr.

ae	[aj]	<i>Caesar</i> (kajsar)
e	[oj]	<i>poena</i> (pojna)
o	[långt <i>el.</i> kort å]	<i>mos</i> (må)s <i>el.</i> <i>omnis</i> (åmnis)
u	[långt <i>el.</i> kort o]	<i>mus</i> (mos) <i>el.</i> <i>multiplex</i> (móltiplex)
c	[k]	<i>corōna</i> , <i>civilis</i>
cc	[k]	<i>occupāre</i> , <i>acceptāre</i>
ch	[k]	<i>charta</i> , <i>architēctus</i>
sc	[sk]	<i>scala</i> , <i>scaena</i> (skajna)
g	[g]	<i>gradus</i> , <i>genus</i>
g framför n	[sv. ng -ljud]	<i>magnus</i> (mangnos)
i början av ord före vokal	[j]	<i>Iúppiter</i>
inuti ord mellan vokaler	[j]	<i>maior</i> (májår)
qu	[kw]	<i>quartus</i>
u efter -ng-	[w]	<i>lingua</i>
ibland efter s-	[w]	<i>suavis</i>

Regler för betoning av latinska ord

I ord med två stavelser ligger betoningen på den första stavelsen, *Róma*.

I ord med flera stavelser ligger betoningen på den *näst sista stavelsen*, om denna är lång. Lång är en stavelse som innehåller 1) en diftong (*collaúdo*), 2) en lång vokal (i ordlista anges det med ett längdstreck över vokalen, t.ex. *amīcus*) eller 3) vokal följd av mer än en konsonant (*sinīstra*).

I övriga fall ligger betoningen på den tredje stavelsen från ordets slut, t.ex. *ínsūla*. Kort vokal markeras i ordlista mestadels med båg. Ytterligare en hjälpregel för betoningen: vokal framför vokal är kort, t.ex. *cáries*.

Accenttecken, som ju inte sätts ut i lexikon, har i denna bok ibland satts ut till den studerandes hjälp.

Regler för uttal av latinsk text som tillkommit efter 400 e.Kr.

Detta uttal är idag vanligt i medicinska, juridiska och biologiska sammanhang och i lånnord. Det bör också användas, då man i en modern svenskspråkig text möter exempelvis namnen *Caesar* eller *Cicero*.

ae	[e]	<i>Caesar</i> (sesar)
oe	[e]	<i>poena</i> (pena)
c (före e, i, y, ae, oe)	[s]	jfr <i>civil</i>
cc (före e, i, y, ae, oe)	[ks]	jfr <i>acceptera</i>
sc (före e, i, y, ae, oe)	[s <i>el.</i> sch -ljud]	jfr <i>scen</i> , <i>fascinerad</i>
g (före e, i, y, ae, oe)	[j]	<i>genus</i>
ti + vokal	[tsi]	<i>Horatius</i> resp. <i>rationalis</i>

Morfem, språkets byggstenar

Innehåll

Ett språks minsta betydelsebärande enheter brukar vi kalla morfem (grek. μορφή 'gestalt, (språk)form'). Ordet *kamraterna* består av tre morfem: *kamrat-er-na*. Alla de tre delarna bidrar till ordets betydelse: *kamrat* ger huvudbetydelsen, *-er* säger oss att det är fråga om flera, *-na* att det gäller vissa bestämda eller förut nämnda kamrater. Ordet *kamraterna* består av tre morfem.

Vissa morfem uppbär ett ords huvudbetydelse (t.ex. *kamrat*) och kallas basmorfem. Andra morfem förekommer endast som tillägg till ett basmorfem (t.ex. *-er*, *-na*). Eftersom vi uppfattar *kamrat-er* och *kamrat-er-na* som böjda former av *kamrat*, kallas *-er* och *-na* böjningsmorfem eller böjningssuffix.

Basmorfemet *kamrat* ingår också i ordet *okamratlighet*. Här är det inte längre fråga om en böjningsform av ordet *kamrat* utan ett nytt ord som är bildat genom avledning. Morfemen *-lig* och *-het* är avledningssuffix som används för att bilda adjektiv, resp. substantiv. Morfem, som måste stå efter (= till höger om) ett basmorfem, kallas suffix, t.ex. adjektivsuffixet *-lig* och substantivsuffixet *-het* i *kamratlighet*. Ett morfem, som placeras framför (= till vänster om) ett basmorfem, kallas prefix, såsom *o-* i *okamratlig*. Jämför följande:

O-	KAMRAT-	LIG-	HET-	EN
prefix	basmorfem	avledningssuffix	böjningssuffix	

I ordet *klasskamrat* ingår två basmorfem: *klass* och *kamrat*. Ett sådant ord kallas ett sammansatt ord. Ofta tilläggs som fogelement ett *-s-* mellan sammansättningsleden: *dag-s-nyheter*.

Med avledningssuffix bildar man inte bara adjektiv av substantiv (*kamrat-lig*) och substantiv av adjektiv (*kamratlig-het*) utan även substantiv av substantiv (*major-ska*), substantiv av verb (*förtro-ende*) och adjektiv av verb (*hör-bar*).

Nu inleder vi ett närmare studium av latinets språkliga uppbyggnad.

Presens infinitiv

Innehåll

Kännetecknande för en svensk infinitiv är att man kan sätta 'att' framför verbet, t.ex. 'att observera'.

Latinet har fyra typer av infinitiv (fyra konjugationer, 'sammanfogningar'). I *första* konjugationen fogas till verbets bas en **stamvokal**, som är **långt ā**, i *andra* konjugationen ett **långt ē** och i *fjärde* konjugationen ett **långt ī**. En grupp – den *tredje* konjugationen – består mestadels av verbbaser på **konsonant** utan stamvokal (3A), hos vissa verb har verbets bas utvidgats med ett **kort ĭ** (3B), jfr sv. välja, valde valt. Den latinska infinitivändelsen är **-re**.

Första konjug.	Andra konjug.	Tredje konjug. 3A, resp. 3B*	Fjärde konjug.
långt -ā observ- ā-re 1 (att) observera	långt -ē stud- ē-re 2 (att) studera	konsonant kort -ĭ rég- ĕ-re * 3 cáp- ĕ-re *3 (att) styra (att) taga	långt -ī serv- ī-re 4 (att) tjäna

Verb 3A*: En kort uttalsunderlättande stödvokal **ĭ utvecklas framför **r** till kort **-ĕ-** enligt fonetikens lagar. *Verb 3B* har sin **verbbas utvidgad med ett kort ĭ**, dvs. cáp-**ĭ-re** > cáp-**ĕ-re**. Även detta korta **ĭ** blir framför **r** kort **ĕ**.

När det gäller lånord från latinet har vi i svenskan till infinitivbasen fogat den franska infinitivändelsen **-er** och därtill lagt vår egen infinitivändelse **-a**: observ-**er** + **a**, stud-**er** + **a**, reg-**er** + **a**, serv-**er** + **a**. Med andra ord, infinitivändelsen 'era' fogas direkt till det latinska ordets bas. Observera att vokalerna hos stammarna på **-a-**, **-e-** och **-i-** spelar en roll när vi bildar lånord med avledningar: observ-**a**-tör, stud-**e**-nt, serv-**i**-tör.

Imperativ

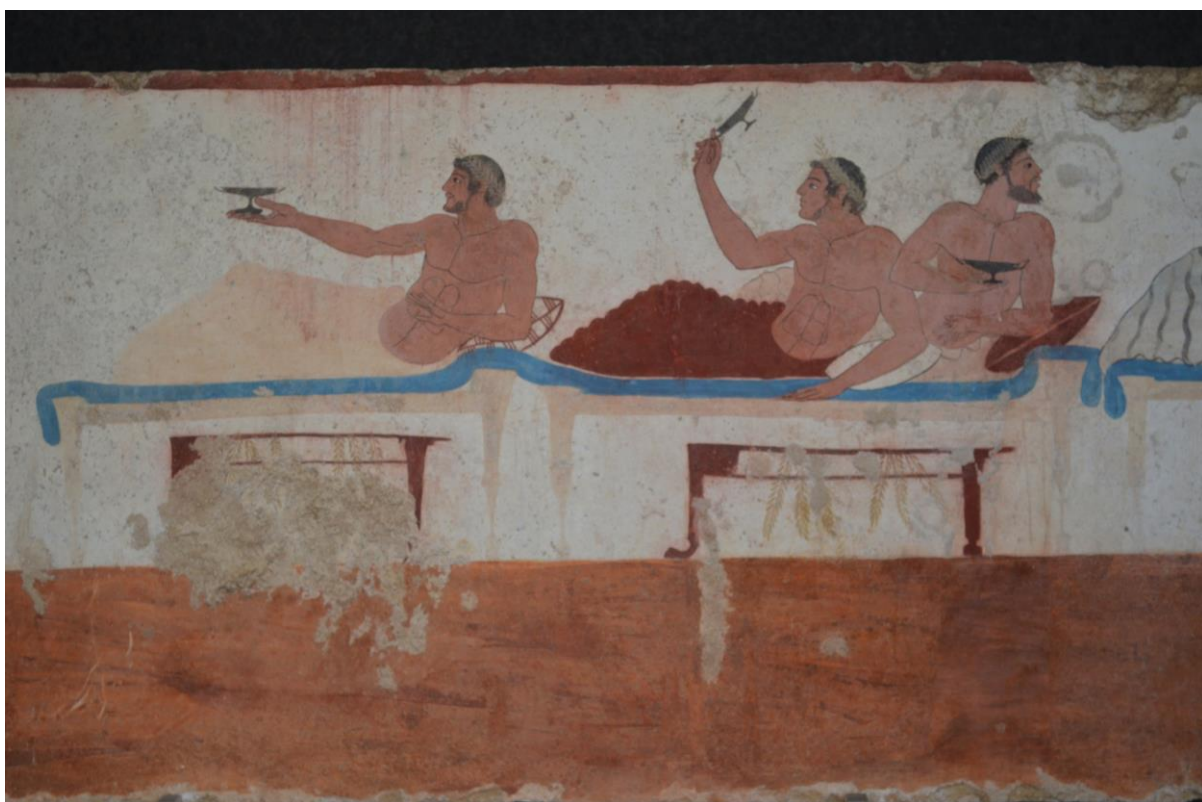
Imperativ - den form av verbet som innebär en uppmaning eller befallning - är en lättlärd form. Den första formen, använd vid tilltal till en person ('du'), sammanfaller som regel med den rena verbstammen: **observa** 'observera' (du), **stude** 'studera' (du), **reg-e** 'styr' (du), **servi** 'tjäna' (du)! Den andra formen, använd vid tilltal till flera personer ('ni'), bildas genom tillägg av ändelsen **-te** till stammen: **observāte** 'observera' (ni), **studēte** 'studera' (ni), **rég-ĭ-te** 'styr' (ni), **servīte** 'tjäna' (ni)!

Paestum. Tempelområdet i vårregn: fikonsträd och en skymt av templet Hera II.

Paestum. Dykarens grav möter dig på en framträdande plats i det arkeologiska museet.

Gäster i begravningsfesten i Dykarens grav. Med dryckesskålarna kastades vinskvättar mot ett mål - s.k. kóttäbos (ett sällskapsspel).

Presens indikativ

Innehåll

Man behöver inte i en latinsk text sätta ut personliga pronomen **ego** 'jag', **tu** 'du' **nos** 'vi', **vos** 'ni'. Man kan nämligen på verbens personändelser (**-o** 'jag', **-s** 'du', **-t** 'han/hon/den/det', **-mus** 'vi', **-tis** 'ni', **-nt** 'de') se vem/vilka som är subjekt.

1:a konjug.	2:a konjug.	3:e A, resp. 3B konjug.*	4:e konjug.
<i>jag</i> observ o	stude o	rego capi o	servi o
<i>du</i> observ as	stude s	reg- ī-s *	cap īs
<i>han/hon</i> observat	studet	reg- ī-t *	cap īt
<i>vi</i> observā mus	studē mus	rég- ī-mus *	cáp īmus
<i>ni</i> observāt is	studēt is	rég- ī-tis *	cáp ītis
<i>de</i> obsér vant	student	reg-u- nt *	cáp īunt
<i>iakttar</i>	<i>studerar</i>	<i>styr</i>	<i>tar</i>
			<i>tjänar</i>

*Verb **3A**: En kort uttalsunderlättande stödvokal **ī/u** nödvändig när verb-basen saknar stamvokal. Verb **3B** har sin *verbbas utvidgad med kort ī*.

Est (av **esse** 'att vara') betyder 'han/hon/den/det är' (tredje person singularis), jfr fra. *est* och ty. *ist*.

Festīna lente!

(Facit)

Salvēte! Quo vadis? Navigāre necesse est. Cantātis bene. Errāre humanum est. Dum spiro, spero. Dívīde et ímpĕra!
(Ludvig XI, 1400-tal) **Qui dormit, non peccat.**

I ordböcker brukar verben anges med presens första person singularis och siffra för verbkonjugation. t.ex. *festīno* 1 (1 = infinitiv efter 1:a konjug.: *festināre*), *iaceo* 2 (2 = infinitiv efter 2:a konjug.: *iacere*), *vivo* 3 (3 = infinitiv efter 3:e konjug.: *vivere*), *servio* 4 (4 = infinitiv efter 4:e konjug.: *servire*). Vi gör så även här.

festīno 1 skynda

lente *adverb* långsamt, varsamt

salve, salvēte 2 var hälsad(e)

quo vart?

vado 3 gå, jfr Joh. 13:36

návīgo 1 segla, jfr *navigation*

necesse nödvändigt, jfr *necessär*

canto 1 sjunga

bene *adverb* väl

erro 1 göra misstag, jfr *error*

humānum mänskligt

dum *tidskonjunktion* så länge som

spiro 1 andas, jfr *respirator*

spero 1 hoppas

dívīdo 3 dela, här söndra

et och

ímpĕro 1 befalla, härska

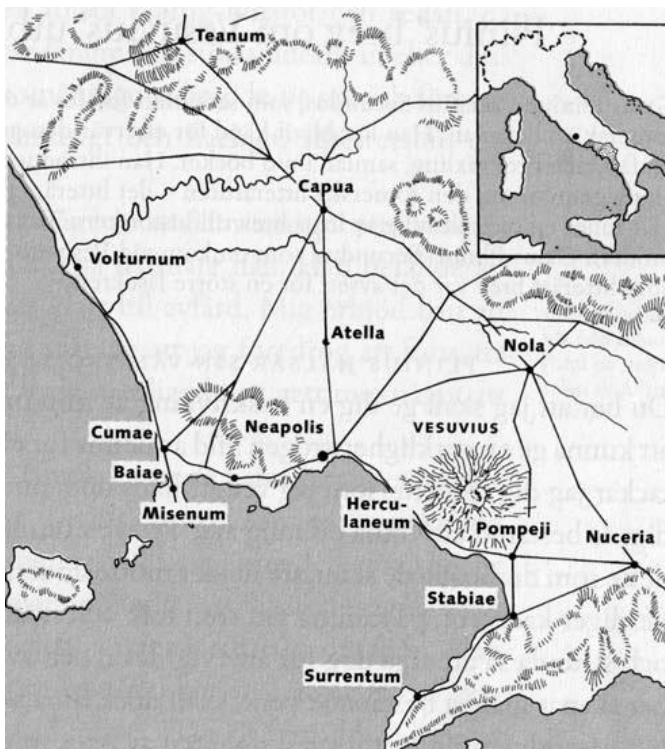
qui *rel. pron.* = *is qui* den som

dormio 4 sova

pecco 1 synda

Utgrävningar i Pompeji och Herculaneum

Vid tiden för Kristi födelse var Pompeji, som låg två mil sydöst om Neapel, en industri- och handelsstad med mellan 8 000 och 12 000 invånare på en yta något större än Gamla stan i Stockholm. Herculaneum var en liten förstad till Neápolis med cirka 5 000 invånare. Pompeji var särskilt berömt för sitt vin och för sina kvarnstenar av lava. Men den industri som satte sin prägel på staden var textiltillverkningen.

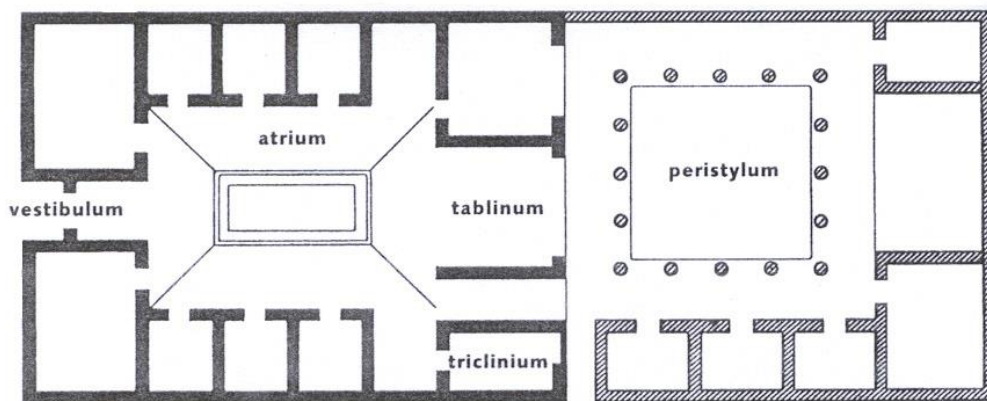

Kampanien ligger i den sydvästra delen av Italien

En augustimorgon år 79 e. Kr. hade Vesuvius ett häftigt utbrott. Under detta utbrott begravdes flera städer under aska och lava, bland dem Pompeji och Herculaneum. Aska tillsammans med pimpsten sprutade upp ur kratern under två dygn, och stora strömmar av glödande lava gled nerför sluttningarna. Pimpstenarna och askan regnade ned i sådan mängd, att gatorna i Pompeji fylldes igen till tre meters höjd. De personer som sökte skydd inne i husen blev innestängda och levande begravda. De som flydde kom inte alltid undan med livet i behåll: många föll omkull på vägen, kvävda av rök och svavelångor. Nere vid

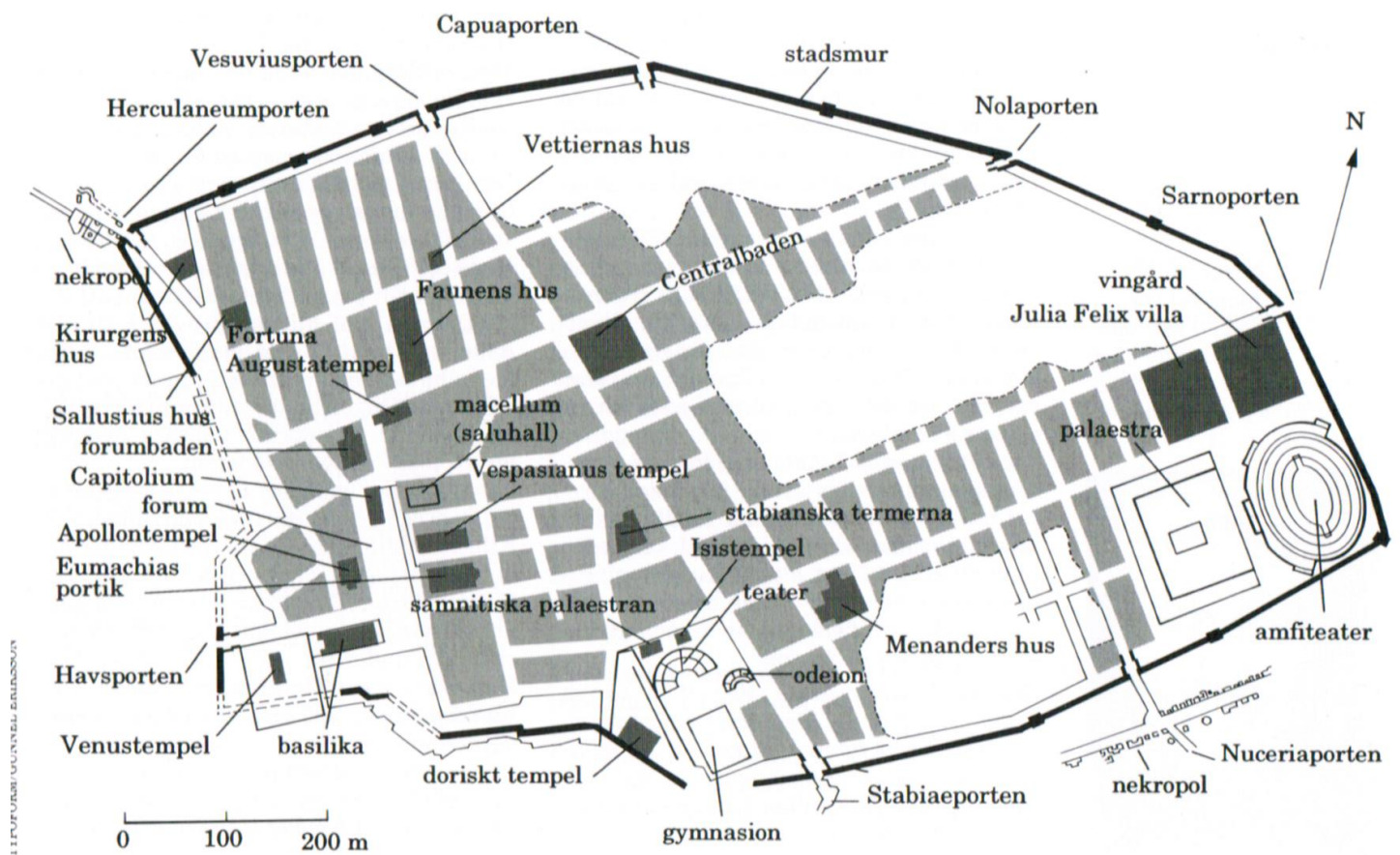
hamnen i Herculaneum har man exempelvis hittat kropparna av en skara människor, som med dyrbarheter i sina knyten försökt hinna med de sista fartygen. De kom för sent: fartygen hade redan sjunkit. Man beräknar att drygt 1 000 människor eller en tiondel av stadens befolkning omkom bara i Pompeji vid vulkanutbrottet.

Pompeji och Herculaneum har alltsedan 1700-talet varit föremål för utgrävningar. Dessa fortsätter alltjämt. Man har grävt ut ungefär tre fjärdedelar av det gamla Pompeji. Herculaneum har varit mera svårtillgängligt, eftersom det täcktes av ett hårt lager av tuff, på vilket staden Ercolano-Resina senare byggts. Utgrävningarna på dessa platser har gjort det möjligt för oss att få ögonblicksbilder av livet i en romersk småstad, i detta fall inte bara konstverk och tempel utan även vardagssaker och vanliga bostadshus.

Plan över ett romerskt hus

Det romerska huset känner vi till framför allt genom utgrävningarna i Pompeji och Herculaneum. Dess huvudrum kallades *atrium*. Ljuset föll in genom en fyrkantig öppning i taket, som från sidorna sluttade inåt. På så sätt kunde regnet rinna genom öppningen ner i en bassäng. Denna vattenbassäng kallades *impluvium* (av *pluvia*, *ae* F regn). Det romerska huset bestod oftast av två delar, atriehuset och det bakom detta liggande peristylhuset, dvs. en trädgård omgiven av en kolonnad mot vilken rum öppnade sig. Huset vände sig inåt. Ljus och luft fick man från de båda inre gårdarna. Ytterväggarna saknade fönster eller hade bara några små gluggar.

Karta över Pompeji

Brevet om Vesuvius utbrott år 79 e.Kr.

Innehåll

Plinius den yngre har i ett av sina litterära brev (VI 16) beskrivit hur morbrodern, Plinius den äldre, dog under sina försök att vid Vesuvius utbrott rädda människor som bodde vid vulkanens fot. Ytterligare ett brev om händelsen (VI 20) finns översatt.

... Han befann sig i Misenum och förde personligen befälet över flottan. Den 23 augusti ungefär vid sjunde timman meddelade honom min mor att ett moln av sällsynt storlek och form visade sig. Han hade just intagit en lätt måltid efter att ha solbadat och därefter tagit ett kallbad och låg nu och läste. Han bad att få sina sandaler och gick sedan upp på en plats varifrån man bäst kunde iaktta det märkliga fenomenet.

Ett moln reste sig - för dem som såg det hela på avstånd var det ovisst från vilket berg (att det var Vesuvius blev senare bekant) - ett moln som till utseende och form allra bäst skulle kunna liknas vid en pinje. Det sköt nämligen i höjden liksom en väldig stam och bredde sedan ut sig i ett flertal grenar, förmodligen därför att det plötsligt slungades upp genom en första kraftig luftstöt och sedan, då denna försvagades och det inte längre fick stöd underifrån eller dess egen tyngd bidrog därtill, så småningom bredde ut sig och förtunnades, än vitglänsande, än smutsigt och fläckigt, allteftersom det förde med sig jord eller aska.

Som den lärde man han var insåg han att det var något ytterst betydelsefullt som måste undersökas på närmare håll. Han befallde att ett liburnerskepp skulle göras klart till avfärd. Mig erbjöd han att följa med om jag det ville. Jag svarade att jag föredrog att fortsätta med min studieuppgift. Han hade nämligen just gett mig något att skriva.

Han var just i färd med att lämna huset då han mottog ett skriftligt meddelande från Rectina, Cascus' hustru, som var uppskrämd av den överhängande faran - hennes villa låg i omedelbar närhet av berget och det fanns ingen annan möjlighet att fly än sjövägen. Hon bad honom att rädda henne i denna ytterst kritiska situation. Han ändrade då sin plan och det som han från början gett sig in i av vetgirighet grep han sig nu an av ädelmod. Han lät fyrroddare löpa ut och steg själv ombord för att undsätta inte endast Rectina utan så många som möjligt. Den vackra kusten var nämligen tätt befolkad. Han styrde skyndsamt sitt skepp dit varifrån andra flydde och höll rak kurs rätt in i riskzonerna och var till den grad oberörd av faran att han dikterade och lät anteckna varje rörelse och varje skiftning i detta hemska fenomen allteftersom han iakttog dem.

Redan föll aska över skeppen, hetare och tätare ju närmare de kom, snart även pimpsten och kolsvarta, brända och av elden söndersprängda stenar. Helt oförmodat kunde skeppen få grundkänning och stränderna bli otillgängliga på grund av ras från berget. Ett ögonblick övervägde han att vända om men strax ropade han åt styrmannen som rådde honom till detta: "Lyckan står den djärve bi. Sätt kurs på Pomponianus!" Denne var

stationerad i Stabiae på andra sidan bukten. Havet tränger nämligen in mot land i en sakta buktande båge. Fastän faran ännu inte var överhängande där, var den dock uppenbar och då den hela tiden ökade var den ju nära förestående, varför Pomponianus låtit stuva in all last i sina skepp, fast besluten att sticka till havs om motvinden avtog. Dit kom nu min morbror snabbt inseglande i stark medvind. Han tog den ängslige mannen i famn, tröstade och uppmuntrade honom, och för att göra honom lugn genom att visa sin egen tillförsikt lät han föra sig till badrummet. Efter badet lade han sig till bords och åt med glad och munter min eller, vilket är lika imponerande, med skenbart munter min.

Hela tiden syntes från Vesuvius på flera ställen skenet av kraftiga eldsflammar och höga lågor, vars glans och klarhet förstärktes av det nattsvarta mörkret. För att mildra skräckstämningen förklarade min morbror energiskt, att lantbefolkningen i förvirringen hade lämnat sina härdar brinnande och att det var de övergivna husen som fattat eld. Sedan gick han till vila och sov verkligen gott och djupt. Ty hans andhämtning, som hos honom på grund av hans ansenliga kroppshydda var ganska tung och ljudlig, hördes tydligt av dem som gick av och an utanför hans dörr.

Men gårdsplanen mot vilken sovrummet låg hade nu fyllts av aska och pimpsten blandade om vartannat till en sådan höjd att det skulle ha varit omöjligt att komma ut om han hade dröjt kvar längre i sin kammar. Han blev väckt och gick ut och slöt sig till Pomponianus och de övriga som hela tiden hållit sig vakna. Man överlade gemensamt om man skulle stanna kvar inomhus eller ge sig ut i det fria. Husen gungade nämligen av täta, kraftiga jordstötter och liksom ryckta från sin grund syntes de glida iväg än hit än dit för att ånyo föras tillbaka till ursprungsläget. Utomhus åter riskerade man att träffas av nedfallande pimpstenar som dock var lätta och porösa. ---

Man lade kuddar över huvudena och band fast dem med linnedukar som skydd mot nedfallande föremål. På andra ställen var det nu ljusan dag, här rådde natt med ett mörker som var djupare och tätare än någon natt förut, även om den lystes upp av många fackelbloss och allehanda ljussken. Man beslöt att söka sig ned till stranden och från nära håll se efter om det fanns någon möjlighet till räddning sjövägen. Men från havet vräkte fortfarande väldiga brottsjöar in mot land. Där blev min morbror liggande på sin linneduk, som han kastat av sig, och bad gång på gång om kallt vatten som han drack. Men snart drev eldslågorna och deras förebådare, svaveldoften, de andra på flykten och tvingade honom att stiga upp. Stödjande sig på två unga slavar reste han sig upp men föll strax omkull igen, förmodligen därför att han kvävdes av den tjocka röken och blev täppt i luftrören, som hos honom av naturen var svaga och trånga och ofta inflammerade...

Ur brev VI 16, översatt av Axel Mattson i 'Plinius den yngres brev'

1:a deklinationen *planta* F, 2:a deklinationen *murus* M och *vinum* N i singularis nominativ, genitiv, ackusativ

Substantiv efter första deklinationen är ord som slutar på **-a** i singularis (*a*-stammar). Svenskan har många lånord från denna deklination (s. 24), som i huvudsak rymmer ord med genus **femininum** (F), t.ex. *vill-a*, *flamm-a*. Substantivens grundform, t.ex. *villa*, kallas för *nominativ*. Ett subjekt står i kasus nominativ.

Andra deklinationen omfattar substantiv som nästan undantagslöst är **maskulinum** (M) med nominativändelsen **-us** (t.ex. *discus* 'tallrik') eller **neutrum** (N) med nominativändelsen **-um** (t.ex. *factum* 'handling'). Dessa substantiv är *o*-stammar, även om vokalen *o* i vissa former slutits till *u*. Svenskan har en mängd lånord från den andra deklinationen: *disk-us*, *cirk-us*, *centr-um*, *stipendi-um* (s. 24).

Det finns en skillnad mellan latinets och svenskans substantiv. Latinet saknar både obestämd artikel (*en villa*) och bestämd slutartikel (*villan*). Det är sammanhanget som avgör om ett substantiv ska översättas med obestämd eller bestämd form. *Murus* kan alltså betyda 'mur', 'en mur' eller 'muren'.

Vi behandlar först tre kasus, nämligen **nominativ**, **genitiv** och **ackusativ** singularis av 1:a, resp. 2:a deklinationen:

Sing.	1:a dekl. <i>a</i> -stam F	2:a dekl. <i>o</i> -stam M	<i>o</i> -stam N
Nom.	<i>planta</i> <i>planta(n)</i>	<i>murus</i> <i>mur(en)</i>	<i>vinum</i> <i>vin(et)</i>
Gen.	<i>plantae</i> <i>en plantas</i>	<i>muri</i> <i>en murs</i>	<i>vini</i> <i>ett vins</i>
Ack.	<i>plantam</i>	<i>murum</i>	<i>vinum</i>

Dativ och ablativ s. 27

Latinsk *genitiv* kan översättas med en svensk genitiv med *-s* eller med ett prepositionsuttryck (*memoria Traiāni* 'minnet av Trajanus')

Kasus *ackusativ* används för den satsdel som anger föremålet för eller resultatet av predikatets verksamhet (kallat ackusativobjekt eller direkt objekt). Det finns i latinet också prepositioner som följs av kasus ackusativ, t.ex. *ad* '(in)till, mot', *ante* 'före, framför', *inter* 'mellan'.

Notera att vi fortfarande använder **latinska genitiver** som Kristi himmelfärdsdag, S:t Nicolāi församling, Berzelii park, Columbi ägg, Tántali kval, Bacchi vapen, Orphei drängar (OD), museichef (av *museum*, i N).

Det finns ytterligare en kasusform, nämligen **vokativ**. Den används vid tilltal och är alltid lik nominativ utom i singularis för maskulina substantiv av andra deklinationen, där kasusändelsen är *e*: *amīce optīme* bästa vän!

Adjektiv som tillhör 1:a och 2:a deklinationerna böjs i princip på samma sätt som substantiven *planta*, *murus* och *vinum*. I ordböcker och ordlistor presenteras adjektiv med genusföljden maskulinum, femininum och neutrum. Adjektiven kommer i vår ordlista också att presenteras med en sådan genusföljd.

Ett latinskt adjektivattribut rättar sig efter sitt huvudord i fråga om genus, kasus och numerus (kongruens).

En del maskulina substantiv i 2:a deklinationen har tappat nominativändelsen -us: *pūer*, gen. *pūēri*, ack. *pūērum* 'pojke' (böjningsstam *puer*). Vidare har efter förlust av nominativändelsen -us ett stavelsebildande *e* för några av dessa substantiv måst skjutas in i nominativ framför *r*: *agr* > *ager*, gen. *agri*, ack. *agrum* 'åker' (böjningsstam *agr*), jfr samma språkliga fenomen i sv. väder och vädret.

Vad som sagts om *puer* och *ager* gäller också för adjektiv som *miser*, *mīsēra*, *mīsērum* 'olycklig' (böjningsstam *miser*) eller *pulcher*, *pulchra*, *pulchrum* 'vacker' (böjningsstam *pulchr*).

Possessiva pronomen böjs som adjektiv efter 1:a och 2:a deklinationerna: *meus*, *a*, *um* 'min', *tuus*, *a*, *um* 'din', *noster*, *nostra*, *nostrum* 'vår', *vester*, *vestra*, *vestrum* 'er' och *suus*, *sua*, *suum* 'sin'.

Några ord efter 1:a deklinationen har **naturligt genus**, t.ex. *nauta*, *ae* M 'sjöman'. Inom 2:a deklinationen är namn på länder, städer, öar och träd feminina, t.ex. *Aegyptus*, *i* F och *plātānus*, *i* F.

Latinet har fem **substantivdeklinationer**, nämligen stammar på **-a** (1:a dekl.), stammar på **-o** (2:a dekl.), stammar på **konsonant** och **-i** (3:e dekl.), stammar på **-u** (4:e dekl.) och stammar på **-e** (5:e dekl.).

Per cápsŭlam

Innehåll

Här följer nu några latinska uttryck som du inte sällan möter i svenskan samt några enkla satser (adjektiv och genitiver står oftast efter sitt huvudord):

Ad notam. Currícŭlum vitae. Oláus Petri. Advocātus
diábŏli. Post scriptum (P.S.). Imperium Romānum. Tér-
3 mĭnus téchnĭcus. Persŏna grata. Aqua vitae. Fractŭra
clavícŭlae. Crocus vernus. Licentia poétĭca. Nova Scotia.
Alea iacta est. Fortŭna semper rotam suam versat. Fama
6 volat. Pecúnia avaritiam non sanat. Livia puella Romāna
est. Marcus puer Romānus est. Per ianuam in vestib-
lum intro. Peristylum magníficum est. Áccĭpe ánŭlum.

(Facit)

per *prep. m. ack.* genom
cápsŭla, ae F kapsel, skrin,
kuvert, jfr *beslut per capsulam*
ad *prep. m. ack.* till
nota, ae F märke, rättesnöre
currícŭlum, i N lopp
vita, ae F liv, jfr *vital*
Petrus, i M Petri (*filius*) = son
till Petter, dvs. Pettersson
advocātus, i M advokat
diábŏlus, i M djävul
post *prep. m. ack.* efter
scriptus, a, um skriven
impérium, i N rike, makt
Romānus, a, um romersk
térĭnus, i M term
persŏna, ae F mask, person
grātus, a, um omtyckt
aqua, ae F vatten, jfr *aquarium*
fractŭra, ae F brott (på ben)
clavícŭla, ae F nyckelben
crocus, i M krokus
vernus, a, um vårlig, vår-
licentia, ae F tillåtelse, frihet

poétĭcus, a, um poetisk
novus, a, um ny
Scotia, ae F Skottland
alea, ae F tärning
iactus, a, um kastad
fortŭna, ae F öde, slump, lycka
semper alltid
rota, ae F hjul, jfr *rotera*
suus, a, um *possessivt pron.* sin
verso 1 vända, snurra
fama, ae F rykte
volo 1 flyga
pecúnia, ae F pengar
avarítia, ae F girighet
non inte
sano 1 bota
puella, ae F flicka
puer, i M pojke
iánŭa, ae F ingång, dörr
intro 1 gå in
peristýlium, i N peristyl
magníficus, a, um ståtlig
accĭpio 3B ta emot
ánŭlus, i M ring

1:a deklinationen

1. nominativformen: *gloria, karta, kamera, villa, flamma, penna, materia* m.fl.
2. böjningsstammen (utan -a): *medicin, figur, kultur, person, natur, form, port, cell, ven, ros* m.fl. (av *medicīna, figūra, cultūra* etc.)
3. något förändrade: *regel* (av *régŭla*), *tavla* (av *tábŭla*), *kapsel* och *kapsyl* (av *cápsŭla*), *fabel* (av *fábŭla*) m.fl.
4. egennamn som går tillbaka på latinskt substantiv eller adjektiv: *Viktoria* (=seger), *Pia* (=den fromma), *Beata* (=den lyckliga), *Paula* (=den lilla), *Amanda* (=den älskansvärda), *Silvia* (=den i skogen boende), *Ursula* (=den lilla björnen) m.fl.

2:a deklinationen (maskulinum)

1. nominativformen: *diskus, cirkus, modus, minister, magister* m.fl.
2. böjningsstammen (utan -us): *mur, glob, pol, nerv, stil, patron* m.fl. (av *murus, globus, polus* etc.). Avledda ord bildas på böjningsstammen, t.ex. *global*.
3. något förändrade: *cirkel* (av *círculus*), *muskel* (av *múscŭlus*), *cykel* (av *cyclus*) m.fl.
4. egennamn som går tillbaka på latinskt substantiv eller adjektiv: *Magnus* (=den store), *Justus* (=den rättvise), *Urban* (=stadsbon), *Paul* (=den lille) m.fl.

2:a deklinationen (neutrum)

1. nominativformen: *preludium, stipendium, premium, akvarium, herbarium, kolumbarium, indicium, museum, studium, laboratorium, krematorium, observatorium, sanatorium* m.fl.
2. böjningsstammen (utan -um): *fest, element, ornament, vin* m.fl. (av *festum, elementum* etc.) . Avledda ord bildas på böjningsstammen, t.ex. *central, museal*.
3. något förändrade: *tempel* (av *templum*), *sekel* (av *saecŭlum*) m.fl.

Märk att former i neutr. plur. på -a förekommer i svenskan, t.ex. *fakta, centra, massmedia* (av resp. *faktum, centrum, massmedium*)

I denna välbevarade villa i Herculaneum diskuterar dagens besökare hur dörrarna en gång fungerade.

Herculaneum. Notera fontänen och bassängen ('impluvium') mitt i husets 'atrium', vidare bänkens lejonassar.

Översiktsbild som visar hur man grävt ut Herculaneum under den nuvarande staden Ercolano-Resina.

Den berömda väggmosaikerna 'Neptunus med maka Amfitrite' i en villa i Herculaneum.

Planta F, *murus* M och *vinum* N i singularis samtliga kasus

1:a deklinationen har i singularis ändelsen **-ae** i **dativ** men lång stamvokal **-ā** i **ablativ**. 2:a deklinationen har stamvokalen **-o** i både **dativ** och **ablativ** singularis.

Sing.	1:a dekl. a-stam F	2:a dekl. o-stam M	o-stam N
Nom.	plant ā <i>planta(n)</i>	mur us <i>mur(en)</i>	vin um <i>vin(et)</i>
Gen.	plant ae <i>en plantas</i>	muri <i>en murs</i>	vin i <i>ett vins</i>
Dat.	plant ae	muro	vin o
Ack.	plant am	mur um	vin um
Abl.	plant ā	muro	vin o

Kasus **dativ** anger *åt vem, till vem, för vem* handlingen i satsen sker: Jag ger en bok *åt pojken* (*åt pojken* kallas dativobjekt).

Kasus **ablativ** förekommer efter vissa prepositioner, t.ex. *ab/a* 'från, av', *cum* '(tillsammans) med', *de* 'från, om', *ex/e* 'ur, från', *pro* 'för' och *sine* 'utan'. Observera: *in* med ablativ anger befintlighet: *in oppīdo* 'i staden', medan *in* med akkusativ anger riktning: *in oppīdum* 'till staden',

I vissa språk, t.ex. finskan, sätts substantiv i särskilt kasus i stället för att språket använder preposition. När latinets kasus ablativ förekommer utan preposition, återges ablativen lämpligen med ett svenskt prepositionsuttryck, t.ex. 'med, genom' (ablativus instrumentalis) eller 'i, på' (ablativus locativus) eller 'från' (ablativus separativus).

Non scholae sed vitae

Anno Dómnī. Ignōto deo (*Apg.17:23*). Perícŭlum in morā. Vestíbŭlum videtis? Aqua in implŭvium cadit. In absurdum. In natŭra (*i form av naturaförmån*). Pro forma (*för formens skull*). Pro memoria. In summa (*sammanlagt*). Sine cura.

(Facit)

schola, ae F skola	vestíbŭlum, i N förhall
vita, ae F liv	intro 1 gå in, inträda
annus, i M år	implŭvium, i N bassäng i atrium
dómnus, i M herre	cado 3 falla
ignōtus, a, um okänd	absurdus, a, um orimlig
deus, i M gud	forma, ae F form
perícŭlum, i N fara	memória, ae F minne
mora, ae F dröjsmål	cura, ae F bekymmer

Latinets fria ordföljd

Innehåll

Som framgått heter flicka *puella* när det är subjekt och *puellam* när det är akkusativobjekt (i svenskan har vi samma kasusskillnad mellan pronomina *jag/mig* och *du/dig*: 'Jag ser dig' resp. 'Du ser mig'). När det gäller ordföljden i latinet brukar man säga att latinet är ett språk med fri ordföljd. En mening som '*Marcus iakttar vännen*' kan därför på latin ha vilken som helst av följande ordföljder. Betydelsen blir ändå densamma:

Marcus amicum observat.

Marcus observat amicum.

Amicum observat Marcus.

Amicum Marcus observat.

Observat Marcus amicum.

Observat amicum Marcus.

Sum. Possum

Sum 'jag är' har sin särskilda böjning (stam *es/s*, jfr franskan). Observera att personändelsen i 1:a pers. sing. här är *-m*, vidare att stödvokalen är *-u-* framför *-nt* (*sum*, *sumus* analogibildningar).

Possum 'jag kan' böjs som *sum* (ur *pot(e)-sum 'jag är mäktig'; *-ts-* har assimilerats till *-ss-*).

sum	jfr fra. <i>je su-is</i>	pos-sum
es	jfr fra. <i>tu es</i>	pot-es
est	jfr fra. <i>il est/elle est</i>	pot-est
sumus	jfr fra. <i>nous sommes</i>	pós-sūmus
estis	jfr fra. <i>vous êtes</i>	pot-éstitis
sunt	jfr fra. <i>ils sont/elles sont</i>	pos-sunt

Martialis epigram 'Non amo te'

Elegiskt distikon: verspar som består av en daktylisk hexameter och en pentameter

Non amo te, Sabidi, nec possum dicere quare.

Hoc tantum possum //dicere: non amo te. Bok I: epigram 32

amo 1 älska - **te** dig, *ack. av tu* - **Sábidi** vokativ av *Sabidius* (ändelsen *-e* har förlorats) - **nec** och inte, ej heller - **dīco** 3 säga - **quāre** varför
hoc detta - **tantum** blott, bara. Observera tekniken med upprepning av diktens början i dess slut!

Jfr: *I do not love you, Dr Fell, but why, I cannot tell.*

But this I know full well: I do not love you, Dr Fell.

(den engelska översättningen gjord av en oxfordstudent)

Räkneord

Innehåll

Romarna använde bokstäver för att ange tal: I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500, M = 1 000. Om ett lägre tal sätts framför ett högre innebär det subtraktion, jfr IV (=4), IX (=9), XL (=40) och CD (=400). Vid addition sätter man det högre talet först och de lägre därefter, jfr VI (=6), XI (=11), LX (=60).

Vissa latinska taltecken är egentligen grekiska bokstäver, som romarna inte hade bruk för när de övertog det grekiska alfabetet. **X** (kh) blev tecken för 10, övre hälften av bokstaven tecken för 5 (V). **Φ** (ph) betecknade 1000 (M) och högra hälften av bokstaven blev tecken för 500 (D). Vänstra hälften av **Θ** (th) fick beteckna 100 (C).

	Grundtal	Ordningstal
1 I	unus, a, um	primus, a, um
2 II	duo, duae, duo	secundus, a, um
3 III	tres, tria	tertius, a, um
4 IIII (IV)	quattuor	quartus, a, um
5 V	quinque	quintus, a, um
6 VI	sex	sextus, a, um
7 VII	septem	séptimus, a, um
8 VIII	octo	octāvus, a, um
9 VIIII (IX)	novem	nonus, a, um
10 X	decem	décimus, a, um
20 XX	viginti	vicésimus, a, um
30 XXX	triginta	tricésimus, a, um
50 L	quingenta	quingagésimus, a, um
100 C	centum	centésimus, a, um
500 D	quingenti, ae, a	quingentésimus, a, um
1000 M	mille	millésimus, a, um

Grundtalen 4-100 böjs inte

Subtraktion. Addition. Division. Multiplikation

Observera att latinet uttrycker *passivum* i tredje person med tillägget **-ur** (t.ex. multiplicāre 'mångfaldiga': *multiplicā-t-ur* den eller det mångfaldigas' och *multiplica-nt-ur* 'de mångfaldigas').

Si a sex duo dedūcis, quattuor restant. Tres et quattuor sunt	dedūco 3 föra bort resto 1 återstå	(Facit)
3 Sex et quattuor sunt decem. Quattuor et quinque sunt		
Si a septem quinque dedūcis, duo restant.		
6 Si octo per duo dividuntur, efficiuntur.	dívīdo 3 dela efficio 3B åstadkomma	

9	Si decem per quinque dividuntur, duo efficiuntur.
	Si viginti per quinque dividuntur, efficiuntur.
12	Si quattuor bis multiplicantur, octo efficiuntur.
	Si quinque sexies multiplicantur, efficiuntur.
15	Decem et decem sunt viginti.

bis (räkneadverb) två gånger **multiplīco** 1 mångfaldiga **sexies** sex gånger

Uppgifter A

A1 Vad betyder följande ord: *unik, decennium, triangel, unison, dualism, union, unilateral, duett, trio, dubblara, trikoloren?*

(Facit)

A2 Skriv med arabiska siffror: MCDLXXXII, DCCCXXXIX!

A3 Skriv med romerska siffror: 1066, 1632, 1787!

A4 Vad betyder följande ord: *kvartett, kvintett, sextett, sekundär, primör, kvartal, primär, prima, kvart, kvarter, decimera, sekond, sekundera?*

A5 Hur uppkom de romerska siffrorna X (=10) och V (=5)?

Månadernas namn

Det romerska året började ursprungligen inte i januari utan i mars. Den första månaden fick namn efter krigsguden Mars, **Martius** (*mensis* 'månad' är underförstått vid alla adjektiviska månadsnamn). Adjektivet **Aprilis** hänger kanske samman med ett annat namn på kärleksgudinnan Venus. **Maius** har sitt namn efter Maia, maka till smideskonstens gud Vulcanus. Månaden **Iunius** anspelar på gudinnan Junos namn, Jupiters hustru. Förr kallades juli **Quintilis**, den femte månaden, och augusti **Sextilis**, den sjätte månaden. Quintilis kallades emellertid från år 44 f.Kr. **Iulius** till Gaius Iulius Caesars ära (han var född i denna månad) och Sextilis från år 8 f.Kr. **Augustus** för att denne skulle hedras. Räknat från mars är **September** den sjunde månaden, **Octōber** den åttonde, **November** den nionde och **December** den tionde.* Under andra århundradet f.Kr. flyttades nyåret tillbaka två månader. Den första månaden **Ianuarius** fick namn efter guden *Ianus*, alltings början. Den andra månaden kallades **Februarius**, som torde hänga samman med *februa*, 'reningsfest', som firades denna månad.

* Sannolikt skedde komplettering med skottmånader då och då.

Personliga pronomen

Innehåll

Personliga pronomen i nominativ sätts i latinet ut endast i beto-
nad ställning.

	<i>Första person sing./ plur.</i>		<i>Andra person sing./ plur.</i>	
Nom.	ego jag	nōs vi	tu du	vōs ni
Gen.*				
Dat.	mihi (=ty. <i>mir</i>)	nōbis	tibi (=ty. <i>dir</i>)	vōbis
Ack.	mē (=ty. <i>mich</i>)	nōs	tē (=ty. <i>dich</i>)	vōs
Abl.	mē	nōbis	tē	vōbis

*Possessiv genitiv uttrycks med possessivt pronomen, jfr *meus, a, um* 'min', *tuus, a, um* 'din', *noster, nostra, nostrum* 'vår', *vester, vestra, vestrum* 'er', *suus, a, um* 'sin'.

Som personligt pronomen i tredje person ('han, hon, den, det; de') använder latinet demonstrativa pronomen, t.ex. *is, ea, id*.

Hodie mihi, cras tibi

Marcus me videt. Camilla mihi librum donat. Mihi valde
placet vos vidēre. Nobis etiam valde placet te vidēre. Tibi
gratiam magnam ágimus. Impěra tu, ego pareo. Vos
domum cúrrite, ego maneo.

(Facit)

hódie idag (*här i gravinskrift*)
cras i morgon (*här i gravinskrift*)
valde mycket
placet *opers. + dat.* det behagar någon
video 2 se
gratia, ae F tack(samhet)

ago 3 handla, driva, framföra
impěro 1 befalla
pareo 2 lyda
domum *riktningsack.* hem
curro 3 springa
maneo 2 stanna

Graffiti i Pompeji

HOSPITIUM **HIC**
TRICLINIUM
LOCATUR

FELIX CUM FORTUNATA

LABYRINTHUS Bredvid en ri-
tad labyrinth har **HIC HABITAT**
skrivits: **MINOTAURUS**

hospítium, i N härbärke - **hic**
här - **loco** 1 uthyra; passivum
uttrycks med tillägget *-ur*
triclínium, i N (mat)sal, rum
Felix namn - **cum** (ihop) med
Fortunāta namn - **hábĭto** 1 bo
På Kreta dödades tjuren *Minotaurus*
i en labyrinth av *Teseus*, som räddade
sig ut med hjälp av Ariadnes tråd.

(Facit)

Uppgift B Två pojkars graffitiskämt

Innehåll

Översätt till latin följande meningar om två pojkars skämt med graffiti! (Facit)
Subjektet i en latinsk sats står oftast först och predikatet sist!

1. Successus bor i staden Herculaneum (*hábīto* 1; *oppīdum*, i N; *Herculaneum*, i N ortnamn) 2. Han har en verkstad vid Porta Marina. (*fábrica*, ae F; *ad vid*) 3. Paula bor på ett vårdshus inte långt från torget tillsammans med väninnan Julia. (*caupōna*, ae F; *longe*; *forum*, i N, *una cum*) 4. Successus ser idag Paula och Marcus. (*video* 2, *hodie*) 5. De drar en stor vagn genom Porta Marina till vårdshuset. (*traho* 3; *vehicūlum*, i N; *per* genom) 6. På vagnen finns en stor tunna och ett vackert lerkärl. (*dolium*, i N; *pulcher*, ra, um; *testa*, ae F) 7. Det finns i tunnan vin, i lerkärl^{et} finns olja. (*vinum*, i; *oleum*, i N) 8. Marcus och Paula skämtar mycket med varandra. (*multum*; *inter se iocāre* 'att skämta med varandra') 9. Marcus älskar den vackra flickan mycket (*amo* 1; *bellus*, a, um). 10. Marcus älskar inte ensam Paula (*solus*, a, um) 11. Det finns en rival Successus. (*rivalis*, is M, 3 dekl.) 12. Nära porten, där Paula bor, skriver han på muren detta: (*prope* prep. med ack; *ubi*; *haec*) 13. MARCUS ÄLSKAR PAULA, MEN PAULA BRYR SIG INTE OM MARCUS. HON ÄLSKAR NÄMLIGEN MIG. DETTA SKRIVER SUCCESSUS. HEJ! (*sed*, *curo* 1; *nam*; *haec*; *vale*) 14. Det skrivna är inte välkommet för Marcus. (*scripta* [*neutrum plur.*]; *gratus*, a, um) 15. Marcus skriver då på muren: JAG SÄGER OCH JAG SKRIVER: DU ÄLSKAR PAULA, SOM INTE BRYR SIG OM DIG. PAULA ÄLSKAR NÄMLIGEN MIG MARCUS. (*tum*; *quae* F i nom.; *nam*)

Uppgifter C

- C1 Nämn några grekiska kolonier grundade på italisk mark före Kristi födelse!
- C2 Hur har månaderna juli och augusti fått sina namn?
- C3 Hur förklaras månadsnamnen september och november?
- C4 Skriv böjningen i singularis av *nauta longus* 'en lång sjöman' (observera vad som sägs om naturligt genus s. 22).
- C5 Böj likaledes i singularis *verbum novum* 'ett nytt ord'.
- C6 Böj i presens *divīdo* 3 'dela' Sätt ut betoningsaccent på stavelserna!

Vid den utgrävda villa rustica (vingård) i Boscoreale nära Neapel har man också restaurerat den antika vinodlingen. Den är nu återplanterad med rätta rader av vinstockar precis som den såg ut år 79 e. Kr.

Mjölkvärn på museet i Boscoreale. Museet har specialiserat sig på fynd från gårdarna på Vesuvius sluttningar.

Också i Pompejis bagerier ser man liknande kvarnar. Trästänger fästes i de fyrkantiga hålen, så att kvarnen kunde vridas runt.

I Herculaneum, liksom i Pompeji, fanns i gathörnen tavernor, värdshus eller inköpsställen för linser, nötter, bönor och torkad frukt, dvs. snacks. Vi vet inte exakt vad bunkarna (dolierna) i disken innehöll. Vinet förvarades i amforor på golvet. Varm mat lagades på spishällar och serverades ur gryta.

1:a deklinationen *plantae* F, 2:a deklinationen *muri* M och *vina* N pluralis

Vi redovisar nu alla fem kasus för pluralis av 1:a och 2:a deklinationerna:

Plur.	1:a dekl. a-stam F	2:a dekl. o-stam M	o-stam N
Nom.	<i>plantae plantor(na)</i>	<i>muri murar(na)</i>	<i>vina viner(na)</i>
Gen.	<i>plantārum plantors</i>	<i>murōrum murars</i>	<i>vinōrum viners</i>
Dat.	<i>plantis</i>	<i>muris</i>	<i>vinis</i>
Ack.	<i>plantas</i>	<i>muros</i>	<i>vina</i>
Abl.	<i>plantis</i>	<i>muris</i>	<i>vinis</i>

Notera pluralis genitiv med ändelsen **-rum** kombinerad med stamvokalerna **a** resp. **o**, vidare pluralis neutrum nominativ och akkusativ med ändelsen **-a**. Ändelsen **-is** har användningsområdena dativ och ablativ pluralis.

Summa summārum

(Facit)

Epístulae longae sunt. Gratias magnas ago. Formīcas rufas vidēmus. Verba volant, scripta manent. Vestígia terrent. Per áspēra ad astra. Margarītas ante porcos non iactātis. Scintillae parvae praebent incendia magna. Servi servos suos habent. Quiēta non moveo.

summa , ae F summa, <i>eng. sum</i>	áspēr , a, um sträv, svår;
epístūla , ae F brev	<i>áspēra</i> här neutr. plur.= det svåra*
longus , a, um <i>adj. lång</i>	astrum , i N stjärna
magnus , a, um stor	margarīta , ae F pärla
ago 3 sätta i rörelse, framföra	porcus , i M gris, svin
formīca , ae F myra	iacto 1 kasta
rufus , a, um röd	scintilla , ae F gnista
video 2 se	parvus , a, um liten
verbum , i N ord	praebeo 2 ge, förorsaka
volo 1 flyga (bort)	incendium , i N brand
maneo 2 förbli	habeo 2 ha
scriptus , a, um <i>perf. part. skriven</i>	servus , i M slav, dräng
<i>scripta</i> neutr. plur.= det skrivna*	suus , a, um sin
vestígium , i N spår	quiētus , a, um lugn, <i>quiēta</i> n. plur.*
terreo 2 förskräcker	moveo 2 röra, sätta i rörelse

*Neutrum plur. anger grupp av *saker* och översätts ofta med sing. el. lämpligt subst.

Gratiis [på sv. *gratis* = av nåd/ av ynnest]

Innehåll

De mórtuis nil nisi bene. Suspirium puellārum Célādus (*graffiti*). **Restitūtus multas decipit saepe puellas** (*graffiti*). **Cito arescit lacrima, praesertim in aliēnis malis. Ex libris Olai Magni** (*Ur boksamlingen som tillhör Olaus Magnusson*). **Marcus cum puēris aliis ludit.**

(Facit)

gratia , ae F tack, ynnest, nåd	decipio 3B bedra
mórtuus , a, um död	saepe <i>adverb</i> ofta
ni(hi)l ingenting, jfr <i>nihilism</i>	cito <i>adverb</i> snabbt
nisi om inte, utom	aresco 3 torka
bene <i>adverb</i> väl	lacrīma , ae F tår
suspirium , i N längtan	praesertim särskilt
puella , ae F flicka	aliēnus , a, um tillhörig en annan
Célādus , i M namn, gladiator?	malum , i N olycka
ócūlus , i M öga	alius , a. um annan
Restitūtus , i M namn	ludo 3 leka

Uppgifter D

D1 Sätt ut accenttecken på stavelse som ska betonas i följande latinska ord: a) *columba* duva b) *nocturnus* nattlig c) *hospitium* gästhem d) *legenda* sådant som bör läsas e) *Hispania* Spanien f) *capillus* hår g) *perpetuus* ständigt. Ge motivering för att Du betonar viss stavelse i respektive ord!

(Facit)

D2 Identifiera följande former av *rosa* F 'ros' genom att ange numerus och kasus för: a) *rosae*, b) *rosis*, c) *rosa*, d) *rosam*!

D3 Identifiera följande former av *amicus* M vän genom att ange numerus och kasus för: a) *amīci*, b) *amīco*, c) *amīcos*, d) *amicōrum*!

D4 Läs urvalet ur Aeneiden (Didos och Aeneas kärlekssaga) s. 41-48!

D5 Lyssna gärna på musiken till slutscenen i operan om Dido och Aeneas av Henry Purcell (jfr s. 48)!

Romerska provinser

Innehåll

(Facit)

- Marcus et Sextus et Livia ad scholam própërant. Per portam intrant. Magister in schola docet. Magister
- 3 nunc discípulis tábūlam geográphīcam monstrat. In tábūla Romam et provincias Romānas vident. Pópūlus Romānus multas provincias habet. Inter notas provin-
- 6 cias Romānas sunt Britannia, Gallia, Hispania, Graecia, Macedonia. Lingua pópūli Románi est lingua Latīna. Britannia est provincia parva. Hispania et
- 9 Gallia sunt provinciae magnae. Graecia non est ínsūla. Italia est paenínsūla. Italia figūram cālīgae habet. Estne Hispania paenínsūla? Est.

En skolepisod

- In schola púëri et puellae etiam scríbëre discunt. In
- tábūlis suis sententias scribunt, quas magister e libro
- 3 récitat. Ita scríbëre discunt. Magister toga vestītus est.

(Facit)

schola, ae F skola
própëro 1 skynda
porta, ae F port
intro 1 gå in
magister, ri M lärare
doceo 2 undervisa, *jfr docent*
discípūlus, i M elev
tábūla, ae F (skriv)tavla
geográphīcus, a, um geografisk
tabula geographica karta
monstro 1 visa
Roma, ae F Rom
provincia, ae F provins
video 2 se
pópūlus, i M folk, *jfr populist*
multus, a, um mycken, många
habeo 2 ha
inter *prep. m. ack.* bland
notus, a, um känd
Britannia, ae F Britannien

Gallia, ae F Gallien = *Frankrike*
Hispania, ae F Spanien
Graecia, ae F Grekland
Macedonia, ae F Makedonien
lingua, ae F språk, *jfr lingvist*
parvus, a, um liten, *jfr parvel*
ínsūla, ae F ö
paenínsūla, ae F halvö
figūra, ae F form
cālīga, ae F stövel
-ne frågepartikel, översätts ej
etiam även, också
scribo 3 skriva
disco 3 lära sig
sententia, ae F mening
quas *fem. ack. plur.* 'som'
récito 1 högläser
ita så, på så sätt
toga, ae F toga
vestītus, a, um klädd, *med abl.*

Verbis benignis púeros et puellas laudat, cum recte scribunt. Magister discípulis hodie dicit: ‘Date mihi
 6 tábūlas vestras!’ Púeri et puellae magistro tábūlas dant. Magister tábūlas sumit et líttēras áspicit. Líttērae Liviae et Marci pulchrae sunt. Líttērae Sexti
 9 foedae sunt nec aeque magnae: aliae nimis parvae, aliae nimis magnae sunt. Magister discípulis tábūlas reddit, primum Liviae et Marco, deinde Sexto. Dicit:
 11 ‘Pulchre scríbītis, Livia et Marce! At líttēras tuas, Sexte, légēre nullo modo possum! Non bene scribis!’

verbum, i N ord

benígnus, a, um välvillig, vänlig

laudo 1 berömma

recte rätt, *adverb bildat med -e*

hodie idag

dico 3 säga

do 1 ge

sumo 3 ta

líttēra, ae F bokstav

aspicio 3B se

pulcher, ra, rum vacker

foedus, a, um ful

nec och inte

aeque *adverb* lika

aliae...aliae somliga...andra
(fem. plur. av alius annan)

nimis alltför

reddo 3 ge tillbaka

primum *adverb* först

deinde därefter

pulchre vackert, *adverb på -e*

at men

lego 3 läsa

nullus, a, um ingen

modus, i M sätt

bene *adverb* väl

Uppgift E

Översätt till latin: Eleverna skyndar till porten. Vi är nu i skolan. Du visar på kartan (=den geografiska tavlan) romarnas många provinser. Det latinska språket är känt i Gallien. Italien och Spanien är stora halvöar.

(Facit)

Era togor är vackra. Läraren högläser meningar för eleverna. Skriv, Livia och Marcus! De skriver vackert. Jag skriver en lång mening. Vi ger våra skrivtavlor åt läraren. Vi lär oss också att läsa. Läraren berömmar flickorna och pojkarna.

CUMAE

Vid havet väster om Neapel ligger Cumae, en av de första grekiska kolonierna på italisk mark. Platsen har haft stor betydelse för spridning av grekisk kultur på den italiska halvön.

Cumae. Kustbild idag.

Cumae. Högst upp på ett skogklätt berg möter du rester av ett Jupitertempel med sina romerska valv.

Cumae. Dagens resenärer på väg mot 'Sibyllans grotta' och nedgången till underjorden (det finns ytterligare två platser i Kampanien som sägs ha haft nedgångar till underjorden).

Didos och Aeneas kärlekssaga

Innehåll

Ur Vergilius Aeneid, översatt av Ingvar Björkeson

Vergilius (70-19 f.Kr.) diktverk Aeneiden omfattar närmare 11 000 hexameterrader, uppdelade i 12 sånger. En hexameterrad under antiken består av sex versfötter och innehåller då daktyler och spondéer som växlar*. Vergilius efterliknade i yttre avseende Homeros två stora hexameterverk Odysséen (jfr Aeneas irrfärder i de första sex sångerna) och Iliaden (striderna i italiskt land i de sista sex sångerna). Händelseförloppet i Vergilius verk är strängt bestämt av gudarnas vilja och leds med fast hand mot det slutliga målet - Roms grundande.

Sagan om Aeneas, son till gudinnan Venus och Anchises, var en gammal legend. Efter Trojas fall flydde Aeneas, tillsammans med sin fader Anchises och sin son Ascanios, för att på gudarnas befallning grunda ett nytt rike i väster. Gudinnan Juno hatade trojanerna och sökte hindra Aeneas att nå fram till Italien. Men Aeneas stod under Jupiters och Venus beskydd och trotsade alla hinder. Efter många strider lyckades han slutligen erövra land i Italien och grunda det romerska riket. Mycket berömd är den sjätte sången, i vilken skildras hur Aeneas vid Cumae med Sibyllans godkännande stigit ner i underjorden för att besöka sin fader och få vetskap om romarrikets ödesbestämda uppgift.

Kärlekssagan mellan drottning Dido och Aeneas är en annan lika berömd del av verket. Efter en svår storm, som Juno åstadkommit, räddas Aeneas och hans män av vänligare gudar upp på Kartagos kust. Dit har Dido efter sin make Sychaeus död flytt från Tyrus i Fenicien och där grundat ett nytt rike, vars drottning hon är. Efter skeppsbrottet vandrar Aeneas, dold av ett moln som skapats av Venus, omkring i staden och beundrar ett tempel, på vars väggar Trojas fall är skildrat genom målningar. Medan han med förundran ser på allt detta, nalkas drottningen själv. Plötsligt skingrar Venus molnet och där står han, Aeneas, 'i anletsdrag och i lemmar lik en gud ty modern själv gav hans lockar ett skimmer och ingöt i hjältens blick en mild och betagande tjuskraft.'

*Under antiken var accenten huvudsakligen musikalisk och det var växlingen mellan *långa* och *korta stavelser* som gjorde versen till vers. I moderna språk kännetecknas versen av den rytm som uppnås genom en växling av *betonade* och *obetonade stavelser*.

Dido inbjuder så småningom Aeneas och hans män till fest. Första sången slutar med att Dido ber Aeneas att berätta ända från början

allt om danaernas* list, och det olycksöde de dina
mötte, om hur du irrat själv; ty över all världens
länder och hav är det nu den sjunde sommaren du färdas.

Andra sången

Trots att det är sent på kvällen lovar Aeneas att göra som Dido önskar. Han börjar berätta om Trojas fall och om de svårigheter han mötte under sin färd till Kartago:

- Sen krig dem försvagat och ödet
- 15 gäckat dem år efter år lät grekernas ledare, hjälpta
av den gudomliga Pallas* list, konstruera en trähäst,
skyhög, timrad av sågad gran, och låtsas de byggt den
åt henne såsom en skänk för lycklig hemfärd; det ryktet
sprider de också ut. I sidornas mörker placeras
män som lotten har valt, och med väpnade krigare uppfylls
- 20 djurets väldiga buk och alla dess rymliga hålor.
Tenedos heter en ö man ser från kusten, som fordom,
när ännu Priamos* rike bestod, var ryktbar och mäktig;
nu är den blott en bukt där fartyg ogärna ankrar.
Dit far de över och gömmer på öde stränder sin flotta.
- 25 Alla tror vi då att de vänt till Mykene tillbaka.
Från sina långa kval ser sig äntligen Troas* befriat:
portar slås upp, man roar sig med att besöka de platser
där de danaiska* lägren stod, och stranden de lämnat.
'Här låg Achillevs' tält, och där dolopernas* trupper,
- 30 se, där var skeppens plats, och här har vi utkämpat fältslag.'
Häpna beundrar folk den olycksbringande gåvan,
hästens väldiga mått; Thymoites* är först om förslaget
att den tas in i vår stad och uppställs utanför templet
- antingen nu det var svek, eller Trojas öde så ville.
- 35 Kapys och andra med bättre vett går emot det, och kräver
att en så tvivelaktig skänk från grekerna genast
kastas i havets djup; om ej, att man strax bränner upp den

**Danaer* greker, namnet efter kung Dánaos i landskapet Argos på Peloponnesos – *Pallas* Athena kloketens gudinna och tillika stridsledarinna – *Priamos* kung i Troja – *Troas* landet kring Troja – *danaisk* grekisk – *doloper* folk i landskapet Thessalien. Achilles anförde dem – *Thymoites* en av Trojas äldste

- eller slår upp ett hål och undersöker dess inre.
 Folk vet ej vad de skall tro, och söndras av stridiga viljor.
- 40 Otålig, främst i en talrik hop kommer då ifrån borgens
 höjd Laokoon* springande ner; han ropar på avstånd:
 'Arma landsmän, galningar, säg, vad är detta för dårskap?
 Tror ni att fienden rest? Och tror ni sveklösa gåvor
 nånsin kom från en grek? Ni känner illa Odyssevs!
- 45 Antingen döljer sig där achaier* innanför träet,
 eller är det ett torn de byggt för att övervinna
 murarna, speja i husen in, och ta oss från ovan,
 eller gömmer det annat försåt. Jag varnar er, teukrer*.
 Vad det än är, blir jag rädd när danaer kommer med skänker.'
- Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.***
- 50 Så han sade, och slungar med all sin kraft ett gigantiskt
 kastspjut mitt in i djurets flank, i dess rundvälvda mage.
 Stöten får det att darra, och ut ur den träffade bukens
 håliga innandömen tränger ett jämrande läte.
 Om ej vårt sinne varit förvänt och ödet ej avogt
- 55 skulle vi lytt hans råd och krossat argivernas* gömsle;
 då stode Troja än, och palatset där Priamos härskat.

Därefter ringlar två förfärliga drakar fram mot Laokoon och med sin gastkramning dödar de honom. Trojanerna uppfattar händelsen så, att gudarna därmed straffat Laokoon för vad han sagt, och för in trähästen bakom Trojas murar. Under natten kryper de gömda grekerna ut ur hästens buk, öppnar stadens portar för övriga greker och Troja förstörs. Aeneas får i en uppenbarelse gudarnas uppdrag att föra de överlevande trojanerna till ett nytt och större Troja (dvs. Rom).

Aeneas fortsätter att berätta för Dido om sina öden. Hon blir djupt förälskad i den gudafödde gästen. Vergilius fortsätter:

Fjärde sången

- Olycklig irrar hon kring i sin stad med hjärtat i lågor,
 utom sig, hinden lik vilken oförsiktig har träffats
- 70 nyss av en fjärran pil som på jakt i kretensiska lundar
 herden avsköt, okunnig om att det flygande järnet
 fastnat i djurets länd - genom Diktes* beten och skogar

*Laókoon var Apollonpräst, jfr Laokoongruppen i Vatikanens Museo Pio Clementino – *achaier* egentligen invånare i landskapet Achaia men används här om alla greker som deltog i kriget mot Troja – *teukrer* trojaner - *argiver* invånare i Argolis i Grekland - *Dikte* berg på Kreta

flyr den vilt, och i sidan hänger den dödliga spetsen.
 Än tar hon med sig Aeneas runt och visar Karthagos
 75 rikedomar och prakt, hur staden redan står färdig,
 börjar öppna sin själ, men hejdar sig plötsligt i talet ...
 än, när dagen slocknar, bjuder hon in till förnyad
 fest, och ber på nytt i sin dårskap få höra om Ilions*
 strider, hänger andlös på nytt vid berättarens läppar.
 80 Sedan, när de har skilts och månen, i sin tur fördunklad,
 döljer sitt ljus och dalande stjärnor manar att sova
 vakar hon ensam i sorg; på divanen där han har legat
 sjunker hon ned: hon ser honom där, hör ännu hans stämma.

Juno och Venus kommer överens om att åstadkomma ett äktenskap mellan Dido och Aeneas, Juno i den tron att trojanernas framtida romerska välde på så sätt ska gå om intet, Venus i vetskap om att det i stället är Dido och kartagerna som ska gå under. Scenen är nu ett stort jaktparti:

Upp från sitt läger i havets djup steg samtidigt Eos*.
 130 Utvalda unga drar ut genom stadens portar när solen
 stiger; jaktspjut med breda blad och snaror och fångstnät
 ses där, massyler* till häst och koppel av spårsäkra hundar.
 Framför palatsets port väntar punernas* furstar på Dido,
 dröjande än i sina gemak. Hennes springare stampar,
 135 smyckad med purpur och guld, och biter det skummande betset.
 Äntligen skrider hon fram, med en väldig skara i följe.
 Manteln från Sidon* hon bär har rikt broderade bårder,
 guldsnitt är kogret, med gyllne band är hårknuten flätad
 och av ett spänne i guld hålls purpurklänningen samman.
 140 Där rider även frygiska* män tillsammans med Iulus*,
 strålande glad; och främst, vid drottningens sida, Aeneas,
 oförlikneligt skön; bakom dem förenar sig leden.
 Så ser Apollon ut, när från Xanthos* ström och ett vintrigt
 Lykien* guden drar ned till ön som helgats hans moder:
 145 danser inviger han, kring altarna larmar kretenser
 med agathyrsiska* män, tatuerade skönt, och dryoper*;
 själv går han fram över Kynthos' höjd, och det böljande håret

**Ilion* Troja – *Eos* Morgonrodnadens gudinna – *massyler* numidisk folkstam nära Kartago – *puner* invånare i Kartago – *Sidon* och Tyros (i nuv. Libanon) städer berömda för sina purpurfärgade tyger – *frygiska* Frygien i Mindre Asien – *Iulus* Askanios är Aeneas son – *Xantos* flod i Mindre Asien – *Lykien* ligger i Mindre Asien – *agathyrser* östeuropeiskt folk – *dryoper* grekisk stam från Thessalien

tyglas av mjuka löv*, med guld är det fäst, och från axeln
 hör man pilarnas klang: lika spänstig ter sig Aeneas
 150 och i hans ädla drag lyser samma värdiga skönhet.
 Komna högt ibland berg och otillgängliga tillhåll
 ser de hur vilda getter, skrämda från klippornas toppar
 rusar längs branterna ned; på andra sidan drar hjortar,
 lämnande bergen i täta flockar, fram över fälten
 155 och låter moln av damm virvla upp i den hastiga flykten.
 Men den unge Askanios fröjdas att ila på eldig
 häst i dalarna, rider förbi de andra och längtar
 möta ett fradgande vildsvin istället för lättskrämda hjortar,
 drömmer om att få se ett mörkgult lejon från bergen.
 160 Himlen svartnar sakta alltmer, och mullrande åska
 ljuder; det följs av hällande regn som blandas med hagel.
 Tyriska* jägare, troisk* ungdom och Venus' dardanske
 sonson* skingras åt alla håll och söker betäckning
 var de kan; från varje brant forsar vattnet i strömmar.
 165 Men till samma grotta söker sig Dido och Trojas
 furste. Gaia* och hon som ledsagar brudarna, Juno*,
 ger då sitt tecken: eldar* glänser, och etern bevittnar
 deras förbund; från bergets topp hörs nymferna yla.
 Didos död, allt ont som följde leder sitt ursprung
 170 från den dagen. Glömsk av anständigheten och skenet
 söker hon inte mer att hemlighålla sin kärlek,
 kallar den äktenskap, för att överskyla sitt felsteg.
 Strax ilar Ryktet nu genom Libyens mäktiga städer,
 Ryktet som intet ont kan efterlikna i snabbhet:
 175 flykten förlämnar det kraft, och rörlighet är dess styrka.
 Litet och räddhågat är det först, men stiger mot höjden
 hastigt, vandrar på mark och döljer bland molnen sitt huvud.

*Löv lagerblad, eftersom lagern var helgad åt Apollon – *tyrisk* från staden Tyros, i nuv. Libanon – *troisk* trojansk – *Venus' dardanske sonson* Aeneas son Iulus Ascanios – *Gaia* jordgudinnan, tillika fruktbarhetsgudinna – *Juno*, liksom Gaia, bröllopets beskyddarinna – *eldar* blixtar som gör tjänst som bröllopsfacklor

Ryktet om deras förening far vida, även till Didos försmäddade friare Iarbas, som vredgad anropar sin fader Iupiter Ammon i öknen. Nu blir det ett brått slut på en vinter av fester, nu får Aeneas genom gudarnas budbärare Mercurius befallning om att genast segla till Italien. Han beslutar att

ustrusta skeppen och resa iväg i hemlighet, eftersom han inte vågar tala om för Dido vad som nu gäller.

Dock har drottningen - vem kan lura en kvinna som älskar? –

- *quis fallere possit amantem* -

anat hans list, och fruktande lugnet, först utav alla
märkt att någonting är på gång; hur skeppen görs klara
låter det skonlösa Ryktet den kärleksdrabbade höra.

300 Vredgad, blind av förtvivlan och sorg ses hon irra i staden,
lik en galen menad* som eggad av larmet från gudens
heliga kultföremål och hetsad av ropen på Bacchus
stormar i rasande orgie fram på ett nattligt Kithairon*.
Slutligen brister hon ut, och förekommer Aeneas:

305 'Så du hoppades alltså, trolöse, kunna fördölja
ett så ärelöst dåd och lämna mitt rike i tysthet?
Håller dig varken kärlek kvar eller eden du svurit
eller den kvalfulla död som återstår för din Dido?
Nej, inte alls — du gör flottan klar under vintriga stjärnor,

310 tänker störta iväg medan Nordan rasar på havet,
grymme! Sökte du ej ett främmande land och en okänd,
oviss boplats, och stode än ditt Troja från fordom,
skulle du då på så upprört hav bege dig till Troja?
Är det från mig du vill fly? Vid dessa tårar jag gjuter

315 och vid vår ed (ty intet mer står mig arma nu åter),
vid vår förmälning, vårt äkta förbund som knappt hunnit börja,
om jag i något gjort mig förtjänt av dig, och om något
som jag gav dig var ljuvt, besvär jag dig, visa då misskund
med detta hem som förgås, och slå dina planer ur sinnet!

320 Hatad är jag av Libyens folk och numidiska furstar
blott för din skull, och skydd av tyrer*; för din skull har också
ärbarheten jag mist, det forna rykte som ensamt
kunde till stjärnor mig lyft. Vet du om åt vilka du prisger
nu en dödsdömd, o gäst? (ty make är du ej längre!)

*Aeneas står med blicken sänkt och försöker få Dido att förstå att han
drivs av andra krafter än sina egna, nämligen vad gudarna bestämt.*

Var gång natten täcker vår jord med fuktiga skuggor,
var gång flammande stjärnor stiger blir jag i drömmen

*Menad kallades Dionysos kvinnliga dyrkare, som i orgiastisk yra drog omkring i skogar och på berg. — *Kithairon* var ett berg där en stor Dionysosfest brukade firas vart tredje år. — *tyrer* fenicier från Tyros som en gång grundat Kartago.

varnad och skrämnd av min fars, Anchises' vredgade vålnad;
Orätten som jag begår emot lille Iulus* står ständigt
355 för mig, hur han bedras på lovade fält och Hesperien*.
Gudarnas ombud, sänt av Zeus (jag svär vid mitt eget
huvud och ditt) har nyss fört ett bud med blixtsnabba vindar
till mig. Gudomen såg jag själv i blixtrande strålgans
inträda här i din stad, dessa öron hörde hans stämma.
360 Upphör därför att öka bådas vår sorg med din klagan!
Egen lust för mig ej till Italiens land ...'

Efter Aeneas avfärd låter drottningen i sin förtvivlan resa ett bål och siar från sitt dödsläger om ett evigt hat mellan Kartago och Rom. 'Stig upp ur min aska, du okände hämnare' utbrister hon innan hon störtar sig på svärdet och profeterar om Hannibal, Roms blivande farligaste och bittraste fiende. För Aeneas är nu den kartagiska episoden slut och han är med all kraft inställd på sitt livsverk, det av gudarna bestämda: att grunda det romerska riket.

Sjätte sången

Aeneas får han efter sin ankomst till italisk mark möta Dido ännu en gång när han vid Cumae får möjlighet att stiga ned i underjorden för att besöka sin fader Anchises. I anslutning till det besöket ser han Dido och gör ett sista försök att hos henne urskulda sig men lyckas inte:

Ögat höll hon mot marken fäst, och huvudet bortvänt;
470 mer förändrades ej hennes drag av orden han sade
än om hon varit av hård granit eller Mårpessos* klippa.
Slutligen rusar hon bort och söker, hätsk och fientlig,
tillflykt i skuggig mark där maken från fordom, Sychaeus
delar sin hustrus sorg och svarar henne med kärlek.

Genom faderns siarkraft får Aeneas slutligen i underjorden vetskap om romarrikets ödesbestämda uppgift som världsmakt:

'Rikta nu ögat hit, betrakta dessa gestalter,
det är din romerska släkt. Där ser du Caesars och Iulus
790 ätt*, bestämd att leva en gång under himmelens fäste.

**Iulus* Aeneas son Iulus Ascanios – *Hesperien* Italien – *Marpessos klippa* ett berg på ön Paros, berömd för sin marmor – *Caesars och Iulus ätt* Här avses kejsar Augustus. Den juliska ätten, till vilken kejsar Augustus räknade sig, gjorde anspråk på att härstamma från Aeneas son Iulus

Hjälten skönjer du, han som du hört så ofta dig lovas,
 Caesar Augustus, son till en gud*; den gyllene åldern*
 inför han åter i Latiums bygd, i trakter där Kronos
 fordom övat sin makt. Bortom Indiens folk, garamanters*
 795 hem ska hans välde nå, till länder bortom vår djurkrets,
 bortanför årets och solens lopp, och där Atlas* som uppbär
 himlen vrider dess valv, besätt med brinnande stjärnor.
 Redan före hans ankomst och efter de budskap oraklen
 givit, fasar meoters* land och kaspiers* riken;
 800 Nilen skälver av oro och skräck i sjuarmad mynning. - - -
 847 Andra* må forma brons mer konstfullt och låta den andas,
 fånga ett levande ansiktes drag i marmor, och bättre
 hävda vid domstol sin sak, med ritstav teckna planeters
 850 banor, och förutspå när stjärnor stiger ur havet;
 din lott, romare, är att styra de övriga folken,
 upprätta fred - det skall bli din konst - och skonsamt behandla
 slagna som söker skydd, men nedslå alla som trotsar’.
***Hae tibi erunt artes – pacisque imponere morem,
 parcere subiectis et debellare superbos.***

**Son till en gud* Augustus var adoptivson till Julius Caesar, som upphöjdes till gud efter sin död – *den gyllene åldern* För mycket länge sedan skänkte jorden åt människorna av sitt överflöd. Då var det en ”gyllene ålder” – *garamanter* folk som bebodde ett område i det inre av Afrika – *Atlas* platsen är Herakles stoder (Gibraltarsund) – *Meoters land* öster om Azovska sjön – *kaspiers riken* folken på västra sidan om Kaspiska havet – *Andra* Greker

Opera av Henry Purcell: Dido och Aeneas

Akt 1. Scen 1. Drottning Dido älskar den trojanske prinsen Aeneas men kan inte förmå sig till att bekänna sin kärlek. Hennes väninna Belinda gör vad hon kan för att få henne att visa sina känslor och till slut lyckas det också, så att scenen kan avslutas med kör och dans som lovprisar kärleken.

Scen 2. Onda makter rådgör nu i en grotta om drottning Didos och Kartagos fall: de tänker ställa till med ett oväder som ska få Dido att återvända till Kartago och Aeneas att söka skydd i en grotta. Där ska en till guden Mercurius förklädd trollkvinna påminna Aeneas om att det är hans plikt att fara vidare till Italien för att där grunda ett nytt Troja. De framkallar inom kort ovädret...

Akt 2. Dido och Aeneas befinner sig på jakt tillsammans. Under en paus skryter Aeneas för jaktsällskapet mer än lovligt om sina jakt-talanger, vilket omedelbart straffas med ett häftigt oväder. Dido och hennes följe flyr in till staden, medan Aeneas söker skydd i en grotta. Helt enligt planerna dyker där en trollkvinna upp i skepnad av Mercurius, som befäller honom att lämna Kartago. Aeneas anser sig böra lyda men är oroad vid tanken på Didos reaktion.

Akt 3. I Kartagos hamn förbereder Aeneas besättning avresan. Dido och Belinda kommer till hamnen under förberedelsearbetet och Aeneas får svårt att förklara varför han ska resa sin väg. Men Dido har hela tiden väntat det. Hon ber honom resa och sjunger till sist en bön om att bli ihågkommen som hon var i sin lyckas stunder. Därefter tar hon sitt liv.

Operan framfördes för första gången år 1689. Den svenska premiären ägde rum på Stockholmsoperan år 1799.

Avslutande uppgifter för STEG I

(Facit)

- 1 Beskriv med konsthistoriska termer den doriska tempelstilen (i första hand det som finns överst på kolonnen under arkitraven och det som finns ovanför arkitraven, jfr kursbokens bilder s. 7-8)
- 2 Skriv på latin a) Skynda långsamt b) Orden flyger bort, det skrivna (neutr. plur. på latin = *scripta*) består c) Så länge jag andas, hoppas jag d) Spåren förskräcker e) [Det är] Fara i dröjsmål f) I naturligt tillstånd
- 3 Vad betyder *Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo nono*? Skriv också året i fråga med romerska siffror!
- 4 Vad heter på engelska *museum, preludium, studium, observatorium*?
- 5 Hur brukar man definiera begreppet morfem? Nämn olika slag av morfem och exemplifiera dem!
- 6 Skriv ned hur presens indikativ av *esse* 'vara' böjs (alla personer)!
- 7 Skriv ned hur presens indikativ av *habere* 'ha' böjs (alla personer)!
- 8 Skriv ned hur *minister, ministri* 'tjänare' böjs i sing. o. plur. alla kasus!
- 9 Skriv ned hur *insŭla, ae* 'ö' böjs i sing. o. plur. alla kasus!
- 10 Nämn latinska ord som ligger bakom följande ord i svenskan:
a) servil b) nullitet c) isolera d) memorera e) lingvist f) donation
g) recitation h) absurditet?

Substantiv är ord för personer, djur, saker eller begrepp, som herre, häst, brev eller kunskap. Ett svenskt substantiv utgår från en grundform, som på latin motsvaras av *nominativ*. Om man lägger ändelsen *–s* till substantivet, kallas formen för *genitiv*. Nominativ och genitiv är kasus. I språk som tyska och klassisk grekiska finns andra kasus, t.ex. *dativ* och *ackusativ*.

Anmärkning. Spår av äldre kasusböjning i svenskan finns kvar i t.ex. uttryck som 'vara till hands', 'till havs' (prepositionen *till* styrde i fornsvenskan genitiv), 'gå man ur huse' (prepositionen *ur* styrde dativ).

Adjektivet betecknar egenskaper hos någon eller något, t.ex. liten. Nästan alla adjektiv kan kompareras: modig (*positiv*), modigare (*komparativ*), modigast (*superlativ*).

Pronomen står ofta i stället för ett tidigare nämnt ord:

personliga, t.ex. jag, du, vi, ni

possessiva, t.ex. min, din, vår, er

reflexiva, t.ex. sig

relativa, t.ex. som, vilken

demonstrativa, t.ex. den, denna, den här, den där

interrogativa (frågande), t.ex. vem

indefinita (obestämda), t.ex. någon

Verb talar om vad någon gör eller vad som händer. Verb kan böjas för att ange tidsförhållanden, t.ex. nutid (jag ropa-r) och förfluten tid (ropa-de). En sammanfattande term för de verbformer, som uttrycker de olika tidsförhållandena, är ***tempus***:

Presens talar om vad som händer nu: jag ropar.

Imperfekt (preteritum eller dåtid) talar om vad som hände tidigare vid en bestämd tidpunkt: jag ropade.

Perfekt talar om vad som har hänt tidigare någon gång: jag har ropat.

Pluskvamperfekt talar om vad som hade hänt: jag hade ropat.

Futurum talar om vad som kommer att hända: jag ska ropa.

När det gäller **tema** - uppställning av ett verbs huvudformer - anger man i svenskan fyra huvudformer: infinitiv (att *måla*), imperfekt (*målade*), supinum (har *målat*) och perfekt particip (är *målad*, *målat*). För ett latinskt verb anger man oftast fyra huvudformer: *presens*, *perfekt*, *perfekt particip i neutrum* och *presens infinitiv*.

Verbets **modus** är tre: *imperativ* uttrycker en befallning eller uppmaning (Spring!). *Konjunktiv* uttrycker något önskat eller tänkt (Leve konungen!). *Indikativ* innebär ett påstående och uttrycker ofta att det sagda är verkligt (Han lever fortfarande).

Adverb är i första hand en bestämning till verb (hon arbetade effektivt), till adjektiv (hon hade en ljus rosa klänning) eller till andra adverb (han sprang mycket snabbt). Adverb är också de frågande orden (exempelvis när, hur, var, vart, varifrån, hur mycket), nekande ord (inte, ej etc.) och konjunktionella uttryck (t. ex. varken ... eller, dels ... dels). Adverb kan inte böjas.

Prepositioner är korta oböjliga ord som ofta står tillsammans med ('styr') substantiv eller pronomen: i båten, ur huset, till mig.

Konjunktioner är ord som binder samman ord eller satser. *Samordnande konjunktioner* binder samman satsdelar och satser av samma slag, t.ex. och, samt, men, eller. *Underordnande konjunktioner* inleder bisatser, t.ex. att, så att, för att, eftersom, när.

SATSEN OCH DESS DELAR

Mening är det som i skrift avslutas med stort skiljetecken som *punkt*, *semikolon*, *frågetecken* eller *utropstecken*.

Sats är en grupp ord som normalt innehåller *subjekt* och *predikat*. En sats som ensam kan vara en mening kallas **huvudsats**: Jag fick en fin present. En sats som inte ensam kan vara en mening, kallas **bisats**. Den kan normalt inte stå för sig själv: Pojken bygger modellflygplan, när han är ensam.

Predikatet i en sats talar om vad som händer eller vad någon gör/är: Flickan rider på sin vackra häst. Hon är duktig.

Subjektet i en sats talar om vem, vad eller vilka som gör/är något. Subjektet är ofta substantiv eller pronomen: Pojken hittar en hundralapp. Han blir förvånad.

Ackusativobjekt (eller direkt objekt) kallas den satsdel som anger föremålet för eller resultatet av predikatets verksamhet: Mannen reparerar huset. Verb som kan ha ackusativobjekt kallas **transitiva**: Pojkarna köper en båt. Verb som inte kan ha ackusativobjekt kallas **intransitiva**: Flickorna simmar snabbt.

Dativobjekt (eller indirekt objekt) är den satsdel som anger *åt vem, till vem, för vem (vad, vilka)* handlingen i satsen sker: Mannen bygger ett fritidshus åt sin familj.

Predikatsfyllnad är en *komplettering* av predikatet. Vissa verb kan inte vara predikat utan att man säger något mer om dem. Det gäller verb som vara, bliva, heta, kallas: Hon är en klok kvinna.

Passiva verbformer har ändelsen -s: Han jagas. Passiv form kan också bildas genom omskrivning med hjälpverbet *bli(va)* och perfekt particip av huvudverbet: Han blir jagad av ett lejon. Verb, som har passiv form men aktiv betydelse, kallas *deponens* (Han andas).

Agent bildas med prepositionen *av*. Det är agenten som utför handlingen i sats med ett passivt verb: 'Trädet fälls av en trädgårdsmästare'. Trädet gör ingenting. Det förhåller sig "passivt" och verbet har passiv form.

Attribut är bestämningar till substantiv, t.ex. adjektivattribut (den höga masten), genitivattribut (vännens båt), prepositionsattribut (flickan från landet)

Adverbial är bestämningar till verb, adjektiv och adverb och hela satser. Det finns många slags adverbial, t.ex. rumsadverbial, tidsadverbial: Här simmade han. Pojken kom i går.

Substantiv och adjektiv

1:a och 2:a deklinationerna

stammar på -a, resp. -o

	Genitiv -ae i 1:a deklinationen Fem. planta <i>planta</i> parva <i>liten</i>		Genitiv -i i 2:a deklinationen Mask. Neutr. murus <i>mur</i> longus <i>lång</i> vinum <i>vin</i> bonum <i>gott</i>	
Sing.				
Nom.	plant-a	parv-a	mur-us long-us	vin-um bon-um
Gen.	plant-ae	parv-ae		-i
Dat.	plant-ae	parv-ae		-ō
Ack.	plant-am	parv-am		-um
Abl.	plant-ā	parv-ā		-ō
Plur.				
Nom.	plant-ae	parv-ae	mur-i long-i	vin-a bon-a
Gen.	plant-ārum	parv-ārum		-ōrum
Dat./Abl.	plant-is	parv-is		-is
Ack.	plant-as	parv-as	mur-os long-os	vin-a bon-a

Mask. **puer** 'pojke', gen. **pūeri** osv.Mask. **liber** 'bok', gen. **libri** osv.

Prepositioner

Prepositioner styr i latinet ackusativ eller ablativ:

Ackusativ följer efter *ad* 'till', *ante* 'före', *circa* 'omkring', *contra* 'mot, mittemot', *inter* 'mellan', *per* 'genom', *post* 'efter', t.ex. *ante merídiem* 'före middagen', *post festum* 'efter festen'.

Ablativ följer efter *ab/a* 'från, av', *cum* (tillsammans) 'med', *de* 'från, av', *ex/e* 'från', *pro* 'framför', *sine* 'utan', t.ex. *ab urbe ire* 'gå från staden', *cum amico esse* 'vara tillsammans med en vän', *de colle descendere* 'gå ned från en kulle'.

Ackusativ och **ablativ** följer efter t.ex. *in*. Ackusativ betecknar riktning, ablativ befintlighet: *in memoriam* 'till minnet', *periculum in mora* 'fara i dröjsmål'

Personändelser i aktivum (presensstam)

-o resp. -m = 'jag', -s = 'du', -t = 'han/hon/den/det',

-mus = 'vi', -tis = 'ni', -nt = 'de'

Några tempus

Verbformerna i tabellen är begränsade till 1:a och 3:e pers. sing. samt 3:e pers. plur.
Övriga former bildas med hjälp av personändelserna **-s** 'du', **-mus** 'vi' och **-tis** 'ni'.

PRES.	-āre	-ēre	(ĩ>) ě-re		-īre
INF.	(1:a konj.)	(2:a konj.)	(3:e konj.)		(4:e konj.)
Lexikon- form: 'jag'	not-o 'noterar'	stud-eo 'studerar'	reg-o 'styr'	capī-o 'tar'	sérv-io 'tjänar'
PRES.	noto	studeo	rego	capīo	servio
IND.	notat	studet	reg-i-t	capīt	servit
	notant	student	reg-u-nt	cápīunt	sérviunt
PRES.	notem	studeam	regam	capīam	serviam
KONJ.	notet	studeat	regat	capīat	serviat
-e/-a-	notent	studeant	regant	capīant	serviant
IMPERF.	notābam	studēbam	regēbam	capīēbam	serviēbam
IND.	notābat	studēbat	regēbat	capīēbat	serviēbat
-(e)ba-	notābant	studēbant	regēbant	capīēbant	serviēbant
IMPERF.	notārem	studērem	regērem	capērem	servīrem
KONJ.	notāret	studēret	regēret	capēret	servīret
-re-	notārent	studērent	regērent	capērent	servīrent
FUT.	notābo	studēbo	regam	capīam	serviam
SIMPLEX	notābit	studēbit	reget	capīet	serviet
b + a/e	notābunt	studēbunt	regent	capīent	servient
PRES.	notāre	studēre	régere	cápěre	servīre
INF. AKT.					
PRES.	notans,	studens,	regens,	capīens,	serviens,
PART.	notantis	studentis	regentis	capīentis	servientis

Esse 'vara'. Posse 'kunna'

Pres. ind.	Pres. konj.	Imperf. ind.	Imperf. konj.	Fut.simplex	Pres. ind.
sum	sim	eram	essem	ero	possum
es	sis	eras	esses	eris	potes
est	sit	erat	esset	erit	potest
sumus	simus	erāmus	essēmus	erīmus	possūmus
estis	sitis	erātis	essētis	erītis	potestis
sunt	sint	erant	essent	erunt	possunt

Personändelser i passivum (presensstam)

-or resp. -r = 'jag', -ris = 'du', -tur = 'han/hon/den/det',
-mur = 'vi', -mini = 'ni', -ntur = 'de'

Perfekt particip

Perfekt particip bildas genom att till verbstammen läggs **-t-** (i enstaka fall *-it-*) eller **-s-** (vid verbstammar på *-d* eller *-t*). Till perfektparticipstammen läggs sedan ändelserna *-us*, *-a*, *-um*.

Av verb som *observāre* 1 'iaktta', *vidēre* 2 'se', *mīttēre* 3A 'sända', *cāpēre* 3B 'taga' och *finīre* 4 'avsluta' heter perf. part. *observātus*, *a*, *um* 'iakttagen', *visus*, *a*, *um* 'sedd', *missus*, *a*, *um* 'sänd', *captus*, *a*, *um* 'tagen' och *finītus*, *a*, *um* 'avslutad'. Perfekt particip uttrycker **föregående handling** och är en **passiv form**.

Ackusativ med infinitiv

Satsförkortningen ackusativ med infinitiv förekommer även i svenskan: 'Jag hör dig sjunga', som är en förkortning av 'Jag hör att du sjunger'. Ackusativ med infinitiv möter i latinet 1) efter sägeverb, 2) efter förnimmelseverb, 3) efter känsoverb och 4) efter vissa viljeverb.

Satsförkortningen ackusativ med infinitiv förekommer oftare i latinet än i svenskan och går inte alltid att översätta med svensk ackusativ med infinitiv. Man får då återge den med en svensk att-sats, varvid den latinska ackusativen blir subjekt och den latinska infinitiven predikat. Tempus i den svenska att-satsen beror av a) det styrande verbets tempus (*pres.* el. *imperf./perf.*).

Puto *me recte agēre*.

Jag anser att jag handlar rätt.

Putāvi *me recte agēre*

Jag ansåg att jag handlade rätt.

F A C I T

Innehåll

Sidan 15 Festīna lente

(Tillbaka)

Skynda långsamt! Var hälsade! Vart går du? Det är nödvändigt att segla. Ni sjunger utmärkt. Det är mänskligt att fela. Så länge som jag andas, hoppas jag. Söndra och härska! Den som sover syndar inte.

Sidan 23 Per cápsulam

(Tillbaka)

Genom kapsel (sedermera: brev). Till rättesnöre. Olaus Pettersson. Djävulens advokat. Efter det skrivna. Det romerska imperiet. Fackterm. En väl sedd person. Livets vatten. Nyckelbensbrott. Vårkrokus. Poetisk frihet. Nya Skottland. Tärningen är kastad. Lyckan snurrar alltid sitt hjul. Ryktet flyger. Pengar botar inte girighet. Livia är en romersk flicka. Marcus är en romersk pojke. Jag går in genom ingången. Peristylen är ståtlig. Tag emot (doktors)ringen!

Sidan 27 Non scholae sed vitae

(Tillbaka)

Inte för skolan utan för livet. I Herrens år ... Åt en okänd gud. (Det ligger) fara i dröjsmål. Ser ni förhållen? Vattnet faller ner i atriebassängen (impluviet). Till det orimliga. I naturligt tillstånd/Med naturaprodukt. För formens skull. För minnet. Sammantaget. Utan bekymmer.

Sidan 29 Subtraktion. Addition. Division. Multiplikation

(Tillbaka)

Om du för (tar) bort två från sex, återstår fyra. Tre och fyra är sju. Sex och fyra är tio. Fyra och fem är nio. Om du för (tar) bort fem från sju, återstår två.
Om åtta delas med två, åstadkoms (blir resultatet) fyra.
Om tio delas med fem, åstadkoms (blir resultatet) två. Om tjugo delas med fem åstadkoms (blir resultatet) fyra.
Om fyra multipliceras två gånger, åstadkoms (blir resultatet) åtta.
Om fem multipliceras sex gånger, åstadkoms (blir resultatet) trettio. Tio och tio är tjugo.

Sidan 30 Uppgifter A

(Tillbaka)

A1: *unike* ensam i sitt slag - *decennium* tioårsperiod - *triangel* trehörning - *unison* enstämmig - *dualism* tvåfaldighet - *union* förbund (=en i stället för flera) - *unilateral* ensidig - *duett* musikstycke för två *trio* grupp om tre personer - *dubblera* göra tvåfaldig - *trikolor* trefärgad flagga

A2: 1482; 839

A3: MLXVI; MDCXXXII; MDCCLXXXVII

A4: *kvartett etc.*: komposition för fyra stämmor eller ensemble med fyra instrumentalister / sångare (dvs. det finns en fjärde etc.) *sekundär* andrahands - *primör* det första av årets skörd - *kvartal* fjärdedels år - *primär* förstahands, grundläggande - *prima* förstklassisk *kvart* fjärdedels timma - *kvarter*: termen har sitt ursprung i romersk stadsplanering, som utgick från två korsande axlar som delade in staden i fyra delar, dvs. stadsdel. Sedermera användes ordet också som 'ruta' i gatunätet - *decimera* uttaga en tiondel, dvs. förminska *sekond* andre (man) - *sekundera* vara någons andre man, bistå någon

A5: Se kursboken s. 25 rad 6-8!

Sidan 31 Hodie mihi, cras tibi

(Tillbaka)

I dag (gäller det) mig, i morgon dig. Marcus ser mig. Camilla ger åt mig en bok. Det behagar mig mycket att se er. Det behagar även oss att se er. Vi framför vår stora tacksamhet. Befall du, jag lyder. Spring ni hem, jag stannar.

Sidan 31 Graffiti i Pompeji (exempel)

(Tillbaka)

HÄRBÄRGE Här uthyrs ett stort rum
Felix (håller ihop) med Fortunata
Labyrinten. Här bor Minotaurus

Sidan 32 Uppgift B Två pojkars graffitiskämt

(Tillbaka)

1. Successus in oppido Herculaneo habitat. 2. Fabricam ad Portam Marinam habet. 3. Paula in caupona non longe a foro una cum amica habitat. 4. Successus Paulam et Marcum hodie videt. 5. Vehiculum magnum per Portam Marinam ad

cauponam trahunt. **6.** In vehiculo dolium magnum et testa pulchra sunt. **7.** Vinum in dolio est, oleum in testa. **8.** Marcus et Paula multum inter se iocant. **9.** Marcus puellam bellam multum amat. **10.** Marcus Paulam non solus amat. **11.** Successus est rivalis. **12.** Prope portam, ubi Paula habitat, haec in muro scribit: **13.** MARCUS PAULAM AMAT SED PAULA MARCUM NON CURAT. NAM ME AMAT. SUCCESSUS HAEC SCRIBIT. VALE **14.** Scripta Marco grata non sunt. **15.** Marcus tum in muro scribit: DICO ET SCRIBO: AMAS PAULAM, QUAE TE NON CURAT. NAM PAULA ME MARCUM AMAT.

Sidan 32 Uppgifter C

(Tillbaka)

- C1** Pitheculae, Cumae, Syracusae, Agrigentum, Selinuntum, Paestum
C2 Se kursboken s. 26!
C3 Se kursboken s. 26!
C4 böjning i singularis av *nauta longus*: *nautae longi, nautae longo, nautam longum, nauta longo, nauta longe*
C5 böjning i singularis av *verbum novum*: *verbi novi, verbo novo, verbum novum, verbo novo*
C6 *divido, dividis, dividit, dividimus, dividitis, dividunt*

Sidan 35 Summa summarum

(Tillbaka)

Summornas summa/Summan av det hela. Breven är långa. Jag framför stort tack (eg. stora tacksägelser). Vi ser rödmyror. De sagda orden flyger bort, det skrivna består. Spåren förskräcker. Genom svårigheter till stjärnorna (tanken: det finns ingen lätt väg från jorden till stjärnorna). Ni kastar inte pärlor framför svinen. Små gnistor förorsakar stora bränder. Drängar har sina drängar (jfr 'Min dräng har också en dräng'). Jag rör inte det som är lugnt (jfr 'Jag väcker inte den björn som sover').

Sidan 36 Gratiis

(Tillbaka)

Av nåd/ynnelse. Om de döda ingenting annat än gott. Celadus är flickornas längtan. Restitutus bedrar ofta många flickor. Tårarna torkar fort, i synnerhet när det gäller andras olyckor. Ur boksamlingen som tillhör Olaus Magnusson. Marcus leker med de andra pojkar.

Sidan 36 Uppgifter D

(Tillbaka)

D1 a) *colúmba* (den nästsista stavelsen består av vokal som följs av mer än en konsonant) b) *noctúrnus* (den nästsista stavelsen består av vokal som följs av mer än en konsonant) c) *hospítium* (vokalen *i* framför vokalen *u* är kort: därför betoning på föregående stavelse) d) *legénda* (den nästsista stavelsen består av vokal som följs av mer än en konsonant) e) *Hispánia* (vokalen *i* framför vokalen *a* är kort: därför betoning på föregående stavelse) f) *capíllus* (den nästsista stavelsen består av vokal som följs av mer än en konsonant) g) *perpétuus* (vokalen *u* framför vokalen *u* är kort: därför betoning på föregående stavelse)

D2 a) *rosae* (sing. gen. och dat. och plur. nom.) b) *rosís* (plur. dat. och abl.) c) *rosa* (sing. nom. och abl.) d) *rosam* (sing. ack.)

D3 a) *amīcī* (sing. gen. och plur. nom.) b) *amīco* (sing. dat. och abl.) c) *amīcos* (plur. ack.) d) *amicōrum* (plur. gen.)

Sidan 37 Romerska provinser

(Tillbaka)

Marcus, Sextus och Livia skyndar till skolan. De går in genom porten. En lärare undervisar i skolan. Läraren visar nu en karta för eleverna. På kartan ser de Rom och de romerska provinserna. Det romerska folket har många provinser. Bland kända romerska provinser är Britannien, Gallien, Spanien, Grekland och Makedonien. Det romerska folkets språk är latin. Britannien är en liten provins. Spanien och Gallien är stora provinser. Grekland är inte en ö. Italien är en halvö. Italien har formen av en stövel. Är Spanien en halvö. Ja, det är den.

Sidan 37 En skolepisod

(Tillbaka)

I skolan lär sig pojkarna och flickorna även att skriva. På sina (vax)tavlor skriver de meningar, som läraren läser högt ur en bok. På så sätt lär de sig skriva. Läraren är klädd i en toga. Med vänliga ord berömmar han pojkarna och flickorna, då de skriver rätt. Idag säger läraren till eleverna. 'Ge mig era skrivtavlor!' Pojkarna och flickorna ger sina skrivtavlor åt läraren. Läraren tar tavlorna och ser på bokstäverna. Livias och Marcus bokstäver är vackra. Sextus bokstäver är fula och inte lika stora: somliga är alltför små och andra alltför stora. Läraren ger tillbaka skrivtavlor till eleverna, först till Livia och Marcus, därefter till Sextus. Han säger: 'Ni skriver vackert, Livia och Marcus! Men dina bokstäver, Sextus, kan jag på intet sätt läsa. Du skriver inte vackert!'

Sidan 38 Uppgift E Översätt från svenska till latin

(Tillbaka)

Discipuli ad portam properant. In schola nunc sumus. In tabula geographica provincias Romanorum multas monstras. Lingua Latina in Gallia nota est. Italia et Hispania paeninsulae magnae sunt.

Togae vestrae pulchrae sunt. Magister discipulis sententias recitat. Scribite, Livia et Marce! Pulchre (*adverb har slutändelsen -e*) scribunt. Sententiam longam scribo. Magistro tabulas nostras damus. Etiam legere discimus. Magister puellas et pueros laudat.

Sidan 49 Avlutande uppgifter för STEG I

(Tillbaka)

- 1 Dorisk tempelstil: På en bottenplatta står kolonner med kapitäl (som är *echínus* 'kudde' och *ábaccus* 'platta'). Den långa bjälken ovanpå kolonnerna kallas arkitrav och det är den som bär upp triglyfer och de figurprydda metoperna.
- 2 a) Festina lente b) Verba volant, scripta manent c) Dum spiro, spero d) Vestigia terrent e) Periculum in mora f) In natura
- 3 I Herrens år 1549, Anno Domini MDXLIX eller MDXXXVIII
- 4 Museum, prelude, study, observatory
- 5 Morfem är ett språks minsta betydelsebärande enhet. Olika slag av morfem: basmorfem, avledningssuffix, böjningssuffix, prefix, foglelementet -s
- 6 Sum, es, est, sumus, estis, sunt
- 7 Habeo, habes, habet, habemus, habetis, habent
- 8 Minister, ministri, ministro, ministrum, ministro, ministre
(vokativ singularis ej lika med nominativ utan har en särskild vokativform)
Ministri, ministrorum, ministris, ministros, ministris
- 9 Insula, insulae, insulae, insulam, insula
Insulae, insularum, insulis, insulas, insulis
- 10 a) servil *servus* 'slav' b) nullitet *nullus, a, um* 'ingen, inget' c) isolera *insula* 'ö' d) memorera *memoria* 'minne' e) lingvist *lingua* 'språk' f) donation *donare* 'ge' g) recitation *recitare* 'uppläsa' h) absurditet *absurdus* 'orimlig'

Alfabetisk ordlista

latin – svenska

A

a (framför konsonant), **ab** (framför vokal),
abs (endast framför t, c) *prep. m. abl.* från, av
áb-eo, áb-ii, áb-ítum, ab-ire (oregelb.) gå
bort

ab-sens, sentis frånvarande, jfr eng. absent
ab-solvo, ab-solvi, ab-solūtum 3 frikänna,
förlåta, jfr absolution

ab-sórbeo, ab-sórbui, - 2 uppsluka

ab-sum, á-fui, ab-esse (oregelb.) vara borta

absurdus, a, um orimlig

ac (konjunktion, = *atque*) och

ac-cēdo, ac-cessi, ac-cessum 3 (ad+cedo
3) gå (till)

ac-cepto 1 (ad + capto 1) gå med på,
jfr acceptera

ác-cīdo, ác-cīdi, - 3 (ad + cado 3) hända,
inträffa, jfr eng. accident

ac-cípio, ac-cēpi, ac-ceptum 3B (ad +
capio 3 B) mottaga

ac-curro, ac-curri, ac-cursum 3 (ad +
curro 3) springa till mötes, skynda till

acer, acris, acre skarp, duktig

Achaía, ae F Grekland (ch = k-ljud)

actum, i N handling (perf. part.)

acústicus, a, um hörande samman med
hörseln, hörsel-

acūtus, a, um skarp

ad (*prep. m. ack.*) till, vid

ad-dūco, ad-duxi, ad-ductum 3 tillföra,
föra fram

ád-eo, ád-ii, ád-ítum, ad-ire (oregelb.)
gå till, besöka

ád-eo (adv.) så, till den grad

ad-hortor, ad-hortātus sum, ad-hortāri
deponens 1 uppmana

ad-huc (adv.) ännu, hittills

ád-īmo, ad-ēmi, ad-emptum 3 borttaga;
adimere alicui aliquid beröva någon något

ád-iūvo 1 hjälpa

ad-mīror, ad-mirātus sum, ad-mirāri
deponens 1 beundra, jfr eng. admire

ad-móneo, ad-mónui, ad-mónitum 2

påminna (*ack. m. inf.*), förmana (ut, ne)

adolescens, entis ung, även *adulescens, entis*

ad-sum, ád-fui (áf-fui), ad-esse vara

närvarande, (om tid) vara inne, nalkas

ad-vénio, ad-vēni, ad-ventum 4

anlända, komma till, jfr advent

ad-versārius, i m fiende

aedes, is F tempel, i pl. hus

aedificium, i N hus, hem, byggnad, jfr fra.
édifice

aedífico 1 (aedes + facio 3B) bygga

Aenéas, ae M (grek.) trojansk hjälte

aequālis, e jämnårig, styr dativ (= med),
jfr ekvation, eng. equal

aeque (adv. till *aequus* jämn, skälig) lika

aequus, a, um jämn, skälig

aes, aeris N koppar

aestas, -ātis F sommar

aetas, -ātis F ålder, tid (evary)

aetérnitas, -ātis F evighet

aeternus, a, um evig

áf-fěro, át-tūli, al-lātum (oregelb.;
ad+fero) bära med, medföra

af-ficio, af-fěci, af-fectum, afferre 3B (ad +
facio 3B) förse, behandla, *afficere aliquem*
cladibus tillfoga någon nederlag

af-firmo 1 (ad + firmo 1) försäkra,
eng. affirm

ager, agri M åker, fält

agnus, i M lamm

āgo, ēgi, actum 3 handla, (be)driva, göra,
(om tid) tillbringa

agricōla, ae M bonde

aio 3 (ofullst.) säga

albus, a, um vit

álěa, ae F tärning

álībi på annat ställe

aliēnus, a, um främmande, en annans

alimentum, i N näring, proviant

aliquamdiu (adv.) en stund, rätt länge

álīquot (oböjl.) några
alius, a, ud en annan, pl. andra; *alius* ...
alius en ... den andre
alter, altēra, altērum den ene ... den andre
 (av två), jfr alternativ, fra. autre
altus, a, um hög, djup, jfr altan
amábīlis, e älskvärd, älsklig
ámǔlo 1 vandra, gå, promenera,
 jfr ambulera, ambulans
amīcus, i M vän
a-mitto, a-mīsi, a-misum 3 förlora
amo 1 älska
amoenus, a, um (natur)skön, vacker
amor, amōris M kärlek
amphitheātrum, i N amfiteater
 (eg. dubbelteater som bildar en ellips)
amplius, a, um (adv.) vidare, längre;
 (vid räkneord) mer än
anemōne F, grek. nom. (grek. ἄνεμος
 vind) 'vindblomma'; kallas i ty. Wind-
 röschen, i eng. ibland windflower
ángēlus, i M ängel
ánīma, ae F själ
**anim-ad-vertō, anim-ad-verti, anim-ad-
 versum** 3 (animum+ad+vertō 3
 eg. vända sinnet till) märka, observera
ánīmal, ālis N djur
animālis, e djur-
ánīmus, i M sinne, själ
anniversārius, a, um årlig (*annus, i* M år)
án-nōto 1 (ad + noto 1) anteckna
annus, i M år, jfr fra. année
1. ante (adv.) tidigare, förut
2. ante (prep. m. ack.) före, framför
ante-cēdo, ante-cessi, ante-cessum 3 gå
 före
ánūlus, i M (signet)ring
apērio, apēruī, apertum 4 öppna, jfr fra.
 apéritif och ouvrir
aper, apri M vildsvin
apertus, a, um öppen
Apollo, Apóllinis Apollon
ap-páreo, ap-páruī, - 2 visa sig
áp-páro 1 (ad + paro 1) anordna,
 iordningställa, jfr apparat
appello 1 kalla, jfr fra. appeller
ap-pōno, ap-pósui, ap-pósitum 3 (ad +
 pono) sätta fram, servera

ap-porto 1 (ad + porto 1) bära fram,
 medföra
ap-prehendo, ap-prehendi, ap-prehensum
 3 (ad + prehendo 3) gripa tag i, fatta
áp-prōbo 1 godkänna
ap-propinquo 1 (ad + propinquus) närma
 sig, följs av dat.
apricus, a, um solig
aptus, a, um lämplig, passande
apud (prep. m. ack.) hos, vid
aqua, ae F vatten, jfr fra. eau, sv. akvarium,
 akvavit (<aqua vitae)
áquīla, ae F örn
ara, ae F altare
arbor, árbōris F träd
archiepiscopus, i M (grek.) ärkebiskop
arcus, us M båge, jfr arkad
árdeo, arsi, arsum 2 brinna
ardor, -ōris M hetta
argéntēus, a, um (*argentum, i* silver) av
 silver
argentum, i N silver, jfr Argentina, fra.
 argent
árguo, árgui, - 3 bevisa, anklaga
arma, ōrum N (plurale tantum) redskap,
 vapen, jfr armé
armātus, a, um beväpnad
ar-rípīo, ar-rípui, ar-reptum 3B (ad + rapio
 3B) gripa tag i
ars, artis F konst, jfr eng. art
ártífex, fīcis M (artem + facere) konstnär
arx, arcis F borg
a-scendo, a-scendi, a-scensum 3 (ad +
 scando 3) gå upp i, bestiga
ásīnus, i M åsna
Asia, ae F Mindre Asien
asper, áspēra, áspērum sträv, svår, hård
a-spício, a-spexi, a-spectum 3B (ad +
 specio) se, blicka mot
as-sócio 1 (ad + socius) ansluta, förena
as-sum, áf-fui, ad-esse (ad + sum) vara
 tillstädes, vara inne, nalkas
astrum, i N stjärna
at (konjunktion) men
athlēta, ae M kämpe, idrottsman
atque (konjunktion, = *ac*) och
atrium, i N sal, förmak, förgård
atrócīter (adv. till *atrox*) grymt

atrox, atrōcis grym
atrophía, ae F (grek.) näringsbrist
attentus, a, um uppmärksam, jfr eng. attention
at-tribūo, at-tribui, at-tribūtum 3 tilldela, ge, jfr attribut
auctōritas, ātis F myndighet, inflytande, råd, rekommendation, anseende, auktoritet
audax, ācis djärv
augeo, auxi, auctum 2 öka, utsträcka
augustus, a, um vördnadsvärd, augusteisk, kejsarlig
aúrēus, a, um (aurum, i guld) av guld
aurum, i N guld
auspiciūm, i N förebud
aut (konjunktion) eller, *aut ... aut* antingen ... eller
autem (konjunktion) men, däremot, och
autumnus, i M höst
auxiliūm, i N hjälp, jfr auxiliary verbs; *auxilium ferre* lämna hjälp
avārus, a, um girig
ave (imperativ) var hälsad
avis, avis F fågel
avúncūlus, i m. morbror, jfr onkel, eng. uncle, fr. oncle

B

bácūlum, i N käpp, stav, äv. **bacūlus, i M**
bacillus, i M (diminutiv) liten stav, jfr bacill
bál(i)neum, i N bad
basílica, ae F offentlig byggnad, basilika
basio 1 kyssa
beātus, a, um lycklig, salig, helig (senlat.)
bellum, i N krig, jfr rebell
bellus, a, um vacker
bēnē (adv. till *bonus*) väl, bra, rätt, jfr eng. benefit, benevolent
bēnē-dīco, bene-dixi, bene-dictum 3 välsigna
bēnēdictus, a, um välsignad, jfr Bengt
benignus, a, um välvillig, vänlig, nådig
bestia, ae F vilddjur
bibliothēca, ae F (grek.) bibliotek; eg. 'bokupplag'
bībo, bībi, - 3 dricka, fra. boire
bonus, a, um god

boreālis, e nordlig
botánicus, i M botanist
bracchium, i N arm
brēvi (adv.) inom kort, snart
brēvis, e kort, jfr brev, eng. abbreviate
Britannia, ae F Britannien
Burānus, a, um från Benedictbeuern

C

cādo, cēcīdi, - 3 falla, stupa
caecus, a, um blind
caedes, is F mord
caedo, cecīdi, caesum 3 fälla, döda
caelum, i N himmel, obs. pl. *caeli, orum*
cālāmus, i M penna
calceamentum, i N sko
cálīga, ae F stövel
campāna, ae F klocka
Campania, ae F Kampanien, landskape söder om Latium
campānūla, ae, F (diminutiv av *campāna*) liten klocka
campus, i M fält, slätt, jfr kampera, fra. champ
cancer, cri M kräfta
candelābrum, i N (sjuarmad) ljusstake
cándīdus, a, um vit
canīnus, a, um (canis, is) hund-; *víola canina* ängsviol, *rosa canina* nypon
canis, is M F hund, jfr Kanarieöarna
cāno, cēcīni, cantum 3 sjunga, jfr kantor
canto 1 (frekventativt verb av perf. part. stammen till *cano*) 3) sjunga
capax, ācis (*capio* 3B rymma) rymlig
cāpio, cēpi, captum 3B taga, rymma
Capitolīnus, a, um kapitolinsk, adj. till Capitolium
cāpsūla, ae F liten behållare, kapsel
captus, a, um (perf. part. av *capio* 3B) tagen, erövrad
caput, cápītis N huvud, topp
cāritas, ātis F (*carus* kär) kärlek, givmildhet
caro, carnis F kött, jfr inkarnation, fra. chair, sp. chili con carne; *caro omnis* 'allt skapat'
carus, a, um kär, dyrbar
casa, ae F koja, stuga, gård
cāsēus, i F ost, jfr ty. Käse, eng. cheese
Castor, Cástōris Castor, Iuppiters son

cāsus, us M fall, olycka, jfr eng. case, fra. cas	codex, códicis M bok
catēna, ae F kedja	coepi, coepisse (finns endast i perfekt stammens former) jag har börjat, började
Cato, ōnis M egennamn	cógito 1 tänka
caupo, ōnis M krögare, handlande, värdshusvärd, jfr köpa, ty. kaufen	cog-nosco, cog-nōvi, cóg-nītum 3 lära känna
1. causa, ae F orsak, anledning	cogo, coēgi, coáctum 3 samla, tvinga
2. causa (m. gen.) för ... skull, <i>honoris causa</i> för hederns skull	collēga, ae M kollega
cáveo, cāvi, cautum 2 akta sig	cól-ligo, col-lēgi, col-lectum 3 (con+lego 3) plocka samman, samla, jfr kollekt
cavum, i N hål	collis, is M kulle
célēber, célēbris, célēbre berömd	cól-lōco 1 (con + loco 1) placera, jfr locus, i
celer, célēris, célēre snabb	col-lóquium, i N samtal
celo 1 dölja	cól-lōquor, col-locūtus sum, cól-lōqui <i>deponens</i> 3 samtala
cena, ae F middag, måltid, fest	collum, i N hals; <i>cadere super collum alicuius</i> falla om någons hals, omfamna någon
ceno 1 äta (middag)	colo, colui, cultum 3 odla, dyrka
cénseo, censui, censum 2 anse, värdera	color, ōris M färg, jfr fra. couleur, kolorera
cerebrōsus, a, um (<i>cerebrum, i</i> hjärna) hetlevrad, hetsig	columna, ae F kolonn, jfr kolumn
cérēbrum, i N hjärna, jfr cerebral	cóm-ēdo, com-ēdi, com-ēsum 3 äta (tillsammans)
certe (adv. till <i>certus</i>) säkert, helt visst	comes, cómitis M följeslagare, greve, jfr eng. count, fra. comte
certo 1 tävla	comitium, ii N Comitium; <i>comitia tributa</i> pl. komitier, församling av folket i tribus, folkförsamling
certus, a, um säker	cómmōdum, i N fördel
cétērus, a, um övrig	com-móveo, com-mōvi, com-mōtum (con+moveo 2) 2 röra, sätta igång, jfr motor, motion
chorda, ae F sträng	commūnis, e gemensam
chorus, i M (grek.) kör, dans	cóm-pāro 1 (ut)rusta
cibus, i M livsmedel, mat, måltid	com-pélo, cóm-pūli, com-pulsum 3 driva (tillsammans)
cinis, cínēris M aska, stoft (efter avliden)	cóm-pleo, com-plēvi, com-plētum 2 fylla, uppfylla, jfr komplement
circensis, e (cirkus) hörande till cirkus <i>circenses</i> = <i>ludi circenses</i> skådespel	com-prehendo, com-prehendi, com-prehensum 3 fatta, gripa, jfr fra. comprendre
circum (prep. m. ack.) omkring	con-cēdo, con-cessi, con-cessum 3 medge, bevilja, jfr koncession
circúm-do, circúm-dēdi, circúm-dātum 1 omgiva, omringa, belägra	con-córdia, ae F endräkt, jfr <i>cor, cordis</i> N hjärta, eng. cordial
circum-fúlgeo, circum-fulsi, - 2 kringstråla	condício, ōnis F villkor, avtal
circum-sisto, circúm-stēti, - 3 ställa sig omkring, omringa	condítio, ōnis F, se <i>condicio</i>
cito (adv.) snabbt, fort	confessio, ōnis F bekännelse
civilis, e (<i>civis</i> medborgare) medborgerlig, inbördes- (<i>bellum civile</i>), jfr civil	
civis, is M F medborgare	
cívitas, ātis F samhälle, stat, stad, jfr eng. city	
clades, is F nederlag	
clamo 1 ropa, jfr exclamation, exclaim	
clárītas, tātis F klarhet	
clarus, a, um berömd	
classis, is F flotta	
clavícūla, ae F nyckelben	
clavis, is F nyckel	
clérīcus, i M. präst, klerk	

con-ficio, con-fēci, con-fectum 3B (facio 3B) tillverka, fullborda, avsluta, jfr konfektion
con-fugio, con-fūgi, con-fūgitum 3B fly, jfr centrifug
con-iūro 1 sammansvära
cón-iunx, cóniūgis F hustru
con-iuratio, ōnis F sammansvärjning
conor, conātus sum, conāri deponens 1 försöka
con-scendo, con-scendi, con-scensum 3 (con + scando 3) bestiga, gå ombord
con-sentio, con-sensi, con-sensum 4 samtycka
con-sīdo, con-sēdi, con-sessum 3 slå sig ned
consilio 1 råda, jfr lat. *consilium*, i råd, fra. conseil, jfr konselj
consilium, i N råd, plan
con-sisto, cón-stīti, - 3 stanna, göra halt
con-spīro 1 bilda en komplott, jfr konspiration
con-spício, con-spexi, con-spectum 3B se, upptäcka, jfr eng. conspicuous
con-stítuo, con-stítui, con-stitūtum 3 ställa samman, bringa i ordning, reglera, besluta, jfr konstitution
consuetūdo, dñis F vana
consul, ūlis M konsul
consulātus, us M konsulsämbete
consulto 1 rådfråga
con-sūmo, con-sumpsi, con-sumptum 3 förtära, äta upp
con-tendo, con-tendi, con-tentum 3 anstränga sig, sträva, försöka
con-tíneo, con-tínui, con-tentum 2 innehålla, rymma, hålla kvar, jfr sv. kontinent, eng. contain
con-tíngo, cón-tīgi, con-tactum 3 (con + tango 3) röra
contra (prep. m. ack.) mot
convallária, ae (*vallis, is* F dal) 'dalväxande växt', substantiverat adj. i fem.
con-vénio, con-vēni, con-ventum 4 komma samman, samlas
con-vertō, con-verti, con-versum 3 vända
convīva, ae M gäst

coquus, i M. kock
cor, cordis N hjärta, jfr fra. cordial
coram (prep. m. abl.) inför
corōna, ae F krans
corōno 1 bekransa
corpus, córpōris N kropp
cor-rípīo, cor-rípui, cor-reptum 3B (con + rapio 3B) gripa tag i
cor-rumpo, cor-rūpi, cor-ruptum 3 fördärva, förstöra
cór-rūo, cór-rūi, - 3 (con+ruo 3) störta samman, jfr korruption
cottidie dagligen
cras i morgon
creatūra, ae F (creo 1 skapa) skapelse
credo, crédīdi, crēdītum 3 tro, följs av dat.
cremo 1 bränna, jfr krematorium
creo 1 skapa, välja
cresco, crēvi, crētum 3 växa (upp)
crudēlis, e grym, jfr eng. cruel
crux, crucis F kors, korsfästelse
cubicūlum, i N sovrum, litet rum
cúlex, ícis M mygga
culpa, ae F skuld; *culpa* abl. = av skuld
1. cum (prep. m. abl.) tillsammans med
2. cum (tidskonjunktion) när
cunctor, cunctātus sum, cunctāri deponens 1 dröja
cunctus, a, um all, hel; *cuncti, ae, a* samtliga, alla
cúpīdus, a, um ivrig
cúpīo, cupīvi, cupītum 3B önska
Cupīdo, ídīnis M kärleksguden Amor
cuprum, i N koppar
cur varför
cura, ae F bekymmer, omsorg; *curam alicuius rei gerere* ha omsorg om ngt
curiōsus, a, um nyfiken, märkvärdig
curo 1 se till; *curare ne* (objektssats) se till att inte
currícūlum, i N lopp
curro, cucúrri, cursum 3 springa
currus, us M vagn
custódio 4 vakta, bevaka
custos, ōdis M väktare
cygnus, i M svan

D

dápifer, dapífēri M kypare

de (prep. m. abl.) från, om, av, jfr fra. de

débeo, débui, débītum 2 böra, vara skyldig

débītor, ōris M gäldenär

débītum, i N skuld

decem tio

de-cerno, de-crēvi, de-crētum 3 besluta,
jfr dekret

de-cessus, us M död, jfr de-cedo 3 gå bort
dēcet det anstår

dé-cīdo, dé-cīdi, - 3 (de + cado 3) falla ned

decies tio gånger

decōrus, a, um skön, smyckad, prydlig, jfr
dekorera

decor, ōris M smycke, prydnad, jfr dekor

decrētum, i N beslut

de-cresco, de-crēvi, de-crētum 3 avtaga, jfr
crescendo

de-dūco, de-duxi, de-ductum 3 föra bort,
ledsaga, förlägga

defendo, defendi, defensum 3 försvara,
skydda

de-ficio, de-fēci, de-fectum 3B svika, fattas

defunctus, a, um avliden, död

deinde därefter

delectātio, ōnis F nöje, jfr delecto 1

delecto 1 förnöja, roa, glädja

déleo, delēvi, delētum 2 förstöra

de-mergo, de-mersi, de-mersum 3 doppa
ned, sänka

de-mitto, de-mīsi, de-misum 3 sänka ned
dénique (adv.) till slut

dens, dentis M tand

densus, a, um tät, jfr kon-densera

de-pōno, de-pōsui, de-pōsitum 3 lägga
ned, av eller bort

de-scendo, de-scendi, de-scensum 3 (de +
scando 3) stiga av, stiga ned

de-scribo, de-scripsi, de-scriptum 3
avskriva, beskriva, även skattskriva, jfr
deskriptiv, eng. describe

desertus, a, um öde, jfr eng. desert

desiderium, i N önskan, önskning

dé-sīno, dé-sīi, de-sītum 3 upphöra.

de-sisto, dé-stīti, - 3 avstå

desperātio, ōnis F (de+spes 'bort med
hoppet') misströstan, förtvivlan

destinātus, a, um beslutsam, obeveklig

dé-tēgo, de-texi, de-tectum 3 upptäcka

detrimentum, i N skada

deus, i M gud

deversorium, i N värdshus

dévōro 1 sluka

dexter, ra, rum höger, *ad dextram (manum)*
på höger hand, till höger

di-mitto, di-mīsi, di-misum 3 efterskänka,
dimittere alicui aliquid förlåta någon något

diábōlus, i M (grek.) djävulen, jfr sv. djävul
fra. diable, eng. devil, ty. Teufel,

dico, dixi, dictum 3 säga

dīctīto 1 läsa upp, diktera

Dido, Didōnis F drottning i Kartago

dies, diēi M el. F dag

diffīcilis, e (dis + facilis) svår

dif-fūgio, dif-fūgi, - 3B (dis + fugio 3B) fly
åt olika håll, skingras

dignitas, ātis F värdighet, heder

dignus, a, um värdig

dilāto 1 (*latus* bred) utvidga

dī-līgo, di-lexi, di-lectum 3 hålla av, älska

diligenter (adv. till *diligens, entis*) noggrant

dīmīco 1 kämpa, strida

dis-cēdo, dis-cessi, dis-cessum 3 gå åtskils,
bege sig bort

discípulus, i M elev, jfr disco lära sig

disco, dīdīci, - 3 lära sig

dis-cutio, dis-cussi, dis-cussum 3 skaka
åtskils, granska, jfr diskutera

dis-plīceo, dis-plīcui, - 2 (*placeo* 2 behaga)
misshaga

dis-sīmūlo 1 dölja, förneka, förstålla sig
diu länge

diversorium, i N, se deversorium

diversus, a, um olik

dives, dívītis rik

divitiae, ārum F (plurale tantum) rikedomar
(*dives, divitis* rik)

dívīdo, divīsi, divīsum 3 dela

div-īnus, a, um gudomlig

divīsor, ōris M (för)delare, jfr divisor

divus, a, um gudomlig

do, dedi, dātum 1 ge, anförtro, jfr dator,
datum (jfr "Givet å Stockholms slott ...")

dóceo, docui, doctum 2 undervisa, lära ut

doctrīna, ae F undervisning

doctus, a, um lärd (doctor eg. = lärare)
doleo 2 känna smärta (*dolor, oris* M smärta)
dolor, ōris M smärta, sorg, plåga
dolorōsus, a, um smärtfylld
domésticus, a, um (domus, us F hus)
 hörande till hemmet
dómīna, ae F fru
dómīnus, i M herre
domicilium, i N hus, bostad, hemvist (*domus, us* F hus)
dominium, i N äganderätt, makt, välde
domus, us F hus, böjs i vissa kasus efter 2:a dekl.; *domi* (lokativ) hemma, *domum* (riktningsack.) hem, *domo* (separativ abl.) hemifrån
donec (temporal konjunktion) tills, till dess, så länge som
donum, i N gåva
dormio 4 sova, fra. dormir
dúbīto tveka, tvivla
dubius, a, um tveksam
duco, duxi, ductum 3 föra, leda, draga, anse, jfr akvedukt, reduktion, *uxorem aliquam ducere* ta någon till hustru
dulcis, e ljuv, söt, angenäm
dum (tidskonjunktion) medan, så länge som
duodēnum, i N tolvfingertarm
dux, ducis M anförare, ledare, vägvisare, hertig, eng duke, fra. duc
E
e (endast framför konsonantljud), **ex** (prep. m. abl.) från, av, enligt
ecce (interjektion) se!
ecclēsia, ae f. kyrka, församling
e-dīco, e-dixi, e-dictum 3 kungöra
e-dictum i, N påbud, jfr edikt
educātio, ōnis F uppfostran
égeo, egui, - 2 sakna, lida brist
élégans, antis elegant, förnämlig
electus, a, um vald
elephantus, i M elefant
elevātus, a, um upphöjd (*elevo* lätta)
élōquens, entis vältalig
eloquentia, ae F vältalighet
émīnens, entis uppskjutande, framskjutande, jfr eminent
e-mitto, e-mīsi, e-misum 3 skicka ut, släppa iväg

emo, ēmi, emptum 3 köpa
enim (konjunktion som står som det andra ordet i satsen) ty, ju, nämligen
eo, īi, ītum, īre (oregelb.) gå
epíscōpus, i M (grek.) biskop
epístūla, ae F brev, jfr epistel
eques, équitis M ryttare, riddare
equus, i M häst
ergo alltså, därför
erro 1 irra, göra misstag
error, ōris M irrfärd, misstag, jfr eng. error
et (samordnande konjunktion) och; någon gång = *etiam* även: et tu, Brute!
etiam även, ja t. o. m.
etiámnunc ännu, fortfarande
etiámsi (koncessiv konjunktion) även om
Etrúria, ae F Etrurien, landskapet norr om Latium
evangelīzo 1 förkunna
évidens, entis tydlig, jfr eng. evident
ex (prep. m. abl., jfr *e*) från, ur, av; *ex tempore* efter tiden, omständigheterna, = utan förberedelse
exanimātus, a, um (*anima* själ) livlös
excelsus, a, um hög; *in excelsis* i det höga, höjden
ex-cēptio, ōnis F undantag
ex-cerpo, ex-cerpsi, ex-cerptum 3 plocka ut, göra utdrag ur en text, jfr excerpter
ex-cípīo, ex-cēpi, ex-ceptum 3B fånga upp, undantaga, jfr eng. except
ex-clāmo 1 utropa
ex-curro, ex-(cu)curri, ex-cursum 3 springa ut, skjuta ut
éx-eo, éx-īi, éx-ītum, ex-īre (oregelb.) gå ut
exemplum, i N exempel
exercītus, us M här, armé, jfr exercis
ex-péllo, éx-pūli, ex-pulsum 3 driva bort
expensum, i N utgift
ex-pergíscor, ex-perréctus sum, ex-pergísci deponens 3 vakna
ex-pōno, ex-pósui, ex-pósitum 3 sätta ut, landsätta
ex-pulsus, a, um fördriven
exsilium, i N landsflykt
ex-sísto, ex-stīti, - 3 visa sig
ex-spectātio, ōnis F väntan, jfr eng. expect
ex-specto 1 vänta på

ex-stinguo, ex-stinxi, ex-stinctum 3
utsläcka, göra slut på
éx-strũo, ex-strúxi, ex-structum 3 , bygga
upp, uppföra, jfr konstruera,
konstruktiv, konstruktion
extendo, ex-tendi, ex-tentum (ex-tensum)
3 utsträcka, utvidga, öka
ex-tensus, a, um utsträckt
éxterus, ěra, ěrum yttre, utländsk,
jfr exteriör
extra (prep. m. ack.) utanför, utom

F

faber, fabri M fabrikant, hantverkare
fábũla, ae F historia, saga, skådespel
fac (imperativ av facio) ... **ne** se till...att...inte
fácilis, e lätt
fácio, fěci, factum 3B göra
factum, i N det gjorda, handling, verk
fallo, fefelli, - (falsus, a, um) 3 bedraga, svika
falso (adv.) falskt
falsus, a, um falsk
fāma, ae F rykte
fames, is F hunger, hungersnöd
fatigātus, a, um trött, jfr fr. fatigué,
eng. fatigue
faustus, a, um gynnsam
favor, ōris M gunst, ynnest, sympati,
gynnande, jfr favör
felix, felicis lycklig, framgångsrik
fere nästan, ungefär
feriae, ārum F (plurale tantum) ferier
fěro, tũli, lātum, ferre (oregelb.) bära,
uthärda, tåla
ferrum, i N järn
fessus, a, um trött
festino 1 skynda
festum, i N fest
fidělis, e trogen, trofast
fides, fidei F tro, trohet
figũra, ae F form, gestalt
filius, i M son
filia, ae F dotter, jfr filial
filum, i N tråd, ödestråd
finio 4 (finis slut) sluta, göra slut på, begränsa
finis, is M gräns, slut, jfr final
fio, factus sum, fiěri (oregelb.) göras, bliva,
ske

firmamentum, i N fäste
firmus, a, um fast, stadig, stark
flavus, a, um gul
Flavius, a, um flavisk, jfr den flaviska
kejsarätten
flóreo, flóruĩ, - 2 blomstra, jfr florera
flos, floris F blomma, jfr fra. fleur, flora,
floskler (= 'blomstrande' språk utan
innehåll, tomma fraser)
fluctuo 1 gunga
flumen, ĩnis N flod, å
fluo, fluxi, - 3 flyta
focus, i M eldstad, härd
foedus, a, um ful
fons, fontis M källa, springbrunn, jfr fontän
foris, is F dörr
forma, ae F form, utseende
formōsus, a, um formskön, vacker
fortasse (adv.) kanske
fortis, e tapper, stark, modig
fortũna, ae F slump, öde, förmögenhet, jfr
eng. fortune
Forum Appii: stad vid via Appia, anlagd 312
f.Kr. och uppkallad efter Appius Claudius
forum, i N torg
fossa, ae F grav, kanal
fractũra, ae F brott
frater, tris F broder
fraus, fraudis F bedrägeri
frequens, entis ständig, talrikt församlad,
rikt försedd med (abl.), jfr frekvent
frons, frontis F framsida, panna, front
frumentum, i N spannmål
frustra (adv.) förgäves
fuga, ae F flykt
fũgio, fũgi, fũgĩtum 3B fly, jfr fugitive
fũgo 1 fördriva
fundamentum, i N grund, källargrund,
fundament
fustis, is M knölpåk
futũrus, a, um (futurum particip till *sum*)
kommande

G

Gallia, ae M Gallien, ung. nuv. Frankrike
Gallia Cisalpĩna Gallien hitom Alperna (från
Rom räknat), nuvarande norra Italien
gallus, i M tupp

gaúdeo, gavīsus sum (halvdeponens) 2
glädja sig, känna glädje, vara glad
gaudium, i N glädje
gémīnus, i M tvilling
génētrix, trīcis F (stam)moder (-trix, -trīcis
suffix för femininum)
gener, génēri M svärson
gens, tis F släkt, ätt, folkstam
genus, génēris N börd, kön, slag
geographīcus, a, um geografisk (ph uttalas
som f)
gero, gessi, gestum 3 utföra, uträtta
gigno, génui, génitum 3 alstra
gladiātor, ōris M fäktare, gladiator
gladiatōrius, a, um gladiator-, tillhörig en
gladiator
gladius, i M svärd
gloria, ae F ära, jfr fra. gloire
Graecus, a, um grekisk
grandis, e stor, jfr fra. grand
1. gratia, ae F tack, tacksamhet, nåd; *gratias*
agere alicui framföra tack till någon, tacka
någon; *gratis* (abl. pl.) mot tack, jfr sv. gratis
2. gratiā (m. gen.) för...skull, *exempli gratia*
(e.g.) till exempel
gratus, a, um angenäm, kärkommen;
tacksam
gravis, e adj. tung, allvarlig
grex, gregis M hjord
gubernātor, ōris M styrman, styresman
gustātio, ōnis F smörgåsbord, förrätt
gusto 1 smaka, äta en bit, äta mellanmål, fr.
goûter

H

háctēnus hittills
hábeo, hábui, hábitum 2 ha
haedus, i M get, killing
Hánnībal, Hannībālis M egennamn
harúspex, úspīcis M spåman
hepátīca, ae F sippa, av grek. ordet för lever
(hepat-), jfr hepatit inom medicinen och
eng. liverwort, ty. Leberblume
herba, ae F växt, gräs, jfr herbarium, fra.
herbe
herédītas, ātis F arv
heu (interjektion) ve, ack, med dativ
heus (interjektion) hör hit, hallå

hic (adv.) här
hic, haec, hoc denne, den här: G *huius*, D *huic*
hiems, hiēmis F vinter
hirundo, īnis F svala
Hispania, ae F Spanien
história, ae F historia, beskrivning; *naturalis*
historia naturall historia, naturkunskap
hódie (*hoc die* på denna dag) i dag
Holm(i)ensis, e stockholmsk, från
Stockholm
homo, īnis M människa
honeste (adv. till *honestus*) hedersamt
honestus, a, um hedervärd, aktad
honor, ōris M heder, ära, hedersbetygelse
honorātus, a, um hedrad, ärad
honoríficus, a, um (honor + facere) ärofull
hora, ae F timme
horror, ōris M skräck
hortus, i M trädgård, jfr hortikultur
hospes, hóspītis M gästvän, värd, gäst, jfr
hospital, hotell, fra. hôte
hostis, is M och F fiende
humor, ōris M fuktighet, vätska
huc hit
humānus, a, um mänsklig, jfr human
húmērus, i M skuldra
humus, i F mark, jord

I

iáceo, iácui, - 2 ligga
iácio, iēci, iactum 3B kasta
iacto 1 kasta
iactus, a, um (perf. part. till iacio 3B) kastad
iam redan, nu (vid negation) längre
íanītor, ōris M portvakt, jfr eng. *ianitor*
Ianicūlum, i N Janiculum kulle väster om
Tibern
íanūa, ae F dörr, port, jfr guden Janus och
månaden januari
ibi där
ideo därför
Idus, ūum F plur. (plurale tantum)
månadens mittdag. I mars, maj, juli o.
oktober inträffar denna mittdag den 15,
i övriga månader den 13
ígītur alltså
ignōtus, a, um okänd
ignis, is M eld, jfr eng. ignition

ille, illa, illud denne, den där: G illius, D illi
illuc dit
illustris, e märkvärdig, berömd
illustro 1 åskådliggöra
Illýria, ae F Illyrien, nuv. Dalmatien,
 Bosnien och Albanien
imāgo, -áginis F bild, jfr eng. imagine
immōlo 1 offra
impensa, ae F kostnad, bekostnad
imperātor, ōris fältherre, kejsare
imperium, i N makt, befälsrätt, välde
impēro 1 befalla; *imperare alicui aliquid* ålägga
 någon (att lämna) något
im-pleo, in-plēvi, im-plētum 2 (in+pleo)
 fylla i, göra fulltalig, fullborda
im-pōno, im-pōsui, im-pōsitum 3 (in +
 pono) sätta, ställa, lägga i el. på, följs av
 dat.
im-prōbus, a, um ohederlig, ond, elak; vok.
improbe (som skällsord) kanälje, skojare
im-prōvidus, a, um tanklös, obetänksam
in (prep. m. abl.) = i, på; (prep. m. ack.) till,
 in i
in-cendium, i N brand
in-cendo, incendi, incensum 3 upptända
in-certus, a, um osäker
in-cípio, in-cēpi, in-ceptum 3B (in+capio
 3B) eg. taga i, börja;
iter incipere börja en resa
in-clūdo, in-clūsi, in-clūsum 3 innesluta,
 omringa
ín-cōla, ae M invånare
ín-cōlo, in-cólui, - 3 bo
index, índicis M register
in-dūco, in-duxi, in-ductum 3 införa
ín-dūo, ín-dūi, in-dūtum 3 ikläda sig, taga
 på sig
in-fans, antis som inte kan tala, barn, jfr fra.
 enfant
ín-fēro, ín-tūli, il-lātum, in-férre (oregelb.)
 bära in, föra in: *bellum alicui inferre* börja
 krig mot någon
ínfērus, a, um belägen nederst, nedantill
 boende, den som är i underjorden
infērior komparativ = 'nedre', längre ner
infernum, i N dödsriket, helvetet
in-ficio, in-fēci, in-fectum 3B färga,
 förgifta, jfr infektera

in-firmus, a, um svag
infra (adv. o. prep. m. ack.) nedanför
ingens, éntis väldig
in-grédior, in-gressus sum, ín-grēdi
 deponens 3 gå, tåga in i, jfr ingrediens,
 ingress
in-hábīto 1 bebo
in-imīcus, i M (in + amicus) ovän, fiende, jfr
 enemy
initium, i N början
in-iuria, ae F oförrätt
in-numerábīlis, e otalig, oräknelig
in-ordinātus, a, um oordnad, förvirrad
in-scribo, in-scripsi, in-scriptum 3 skriva
 in, inrista, sätta som inskrift
ínsūla, ae F ö
intél-lēgo, intel-léxi, intel-lectum 3 förstå,
 jfr intelligens
intél-līgo, se intellego
inter (prep. m. ack.) mellan, bland, (om tid)
 under, jfr fra. entre
intérdum ibland
intérea (adv.) under tiden
inter-féctor, ōris M mördare
inter-fício, inter-fēci, inter-fectum 3B döda
intér-rōgo 1 fråga
intra (prep. m. ack.) innanför, inom
intro 1 träda in, beträda, gå in i
intró-ēo, intró-īi, intró-ītum, intro-īre
 (oregelb.) gå in
intró-ītus, us M ingång(stext)
intro-mitto, intro-mīsi, intro-misum 3
 släppa in
in-vādo, in-vāsi, in-vāsum 3 tåga in,
 anfalla
invénio, in-vēni, in-ventum 4 (åter)finna, jfr
 eng. invention
investīgo 1 spåra upp
invīto 1 inbjuda (som gäst), jfr invitera
invītus, a, um mot sin vilja, motvillig, ovillig
invidia, ae F avund(sjuka)
in-volvo, in-volvi, in-volūtum 3 rulla in
iocus, i M skämt
ipse, ipsa, ipsum själv, gen. *ipsius* dat. *ipsi*
ir-rídeo, ir-rīsi, ir-rīsum 2 (in+rideo 2) häna
ira, ae F vrede
irātus, a, um vred, vredgad
ír-rūo, ír-rūi, - 3 störta fram

is, ea, id han, hon, den, det, denne, gen. *eius*
dat. *ei*
iste, ista, istud denne, den där, gen. *istius*
dat. *isti*
ita så, på så sätt
itāque således, alltså, därför
iter, itinēris N väg, resa, *iter facere* resa, jfr
eng. itinerary
iúbeo, iussi, iussum 2 befälla
iucundus, a, um angenäm, behaglig,
underbar
iudex, icis M (ius + dicere) domare
iúdico 1 döma
iúgulum, i N hals
iungo, iunxi, iunctum 3 förena, jfr eng.
junction och sv. konjunktion =
'föreningsord'.
Iunius (mensis) månaden juni, *iunius, a, um* är
adjektiv: hörande till månaden juni
Iúp(p) iter, Iovis M Jup(p)iter
iurgium, i N gräl
iussus, us M befallning, *meo iussu* på min
befallning
iúvēnis, e ung; *iuvenis, is* M yngling
iuventus, iuventūtis F ungdom
iuvo 1 hjälpa
iuxta (prep. m. ack.) bredvid

K

kal. = kalendae, arum F (plurale tantum) den
första dagen (i månaden)
Kyrios grek. Herre; *Kyrie* vokativ. *Grek. adj.*
κυριακόν 'det som tillhör Herren' har
blivit sv. *kyrka*, eng. *church* och ty. *Kirche*

L

labellum, i N läpp, diminutiv till labrum
labōro 1 arbeta
labor, ōris M arbete, gärning
labor, lapsus sum, labi deponens 3 glida
laboriōsus, a, um (*labor, oris* arbete)
arbetsam, strävsam
labrum, i N läpp
lácēro 1 sönderslita
lacrīma, ae F tår
lacrimōsus, a, um (*lacrima, ae* tår) sorglig
lacus, us M sjö, fra. lac, eng. lake
laetitia, ae F glädje

laetus, a, um glad
lapsus, us M glidande, misstag
latens, entis dold, dolsk, som inte är öppen
láteo, látui 2 vara fördolt
Latīnus, a, um latinsk
latro, ōnis M rövare
1. lātus, a, um bred
2. lātus, látēris N sida, jfr bilateral
laurea, ae F lager, lagerkrans
laureus, a, um lager-, av lager
laus, laudis F beröm, ära, lovsång
lavo 1 tvätta, pass. tvätta sig, bada, jfr
lavemang, eng. lavatory
lectus, i M soffa, säng, bädd
legātus, i M underbefälhavare, sändebud
lego, lēgi, lectum 3 plocka, läsa (upp), jfr
legend, eng. legible
lenis, e mild
lente (adv. till *lentus*) långsamt
lentus, a, um långsam
leo, leōnis M lejon
lex, legis F lag, jfr legal
libens, entis villig
libenter (adv. till *libens*) gärna
1. liber, libēra, libērum fri
2. liber, libri M bok, jfr fr. livre, eng. library
liberālis, e frikostig, ädel, älskvärd
libēro 1 befria
libet, libuit (opers.) det lyster, behagar
licet, licuit (opers.) det är tillåtet, *alicui* för
någon
lignum, i N trä
limes, límītis, M gränslinje, jfr eng. limit
lingua, ae F tunga, språk
littēra, ae F bokstav, pl. brev, studier,
litteratur, handlingar, jfr *litteratur, illitterat,*
eng. letter, fra. lettre
litus, lítōris N strand
locus, i M plats, plats, plur. *loca, orum* N
(= platser i naturen, en trakt) eller *loci,*
orum M (+ ställen i böcker), jfr sv. lokal
longe (adv. till *longus*) långt borta
longínquus, a, um långt bort belägen
longus, a, um lång
loquor, locūtus sum, loqui deponens 3 tala,
jfr eloquent
luceo, luxi, - 2 (*lux, lucis* F ljus) lysa
ludo, lusi, lusum 3 leka

lūdus, i M eg. spel, lek, offentligt skådespel, skola
luna, ae F måne, jfr fra. lune
lupus, i M varg
lux, lucis F ljus, *ante lucem* före gryningen
luxus, us M lyx, slösaktig prakt
luxuriōse (adv. till *luxuriosus*) lyxigt, 'i sus och dus'

M

máchīna, ae F maskin
maecēnas, maecenātis M mecenat
maestitia, ae F sorg, smärta
magis mer
magister, tri M, lärare, magister
magistra, ae F lärarinna
magistrātus, us M ämbetsman
magníficus, a, um, magnificentior, magnificentissimus (oregelb. komparation) ståtlig
magnitūdo, ūdinis, F storlek
magnópěre (adv.) i hög grad
magnus, a, um, maior, máximus stor
majālis, e (Maius maj) 'som blommor i maj'; *convallaria majalis* liljekonvalje
maior, maius större, jfr majoritet
male adv. dåligt
male-dīco, male-dixi, male-dictum 3 tala illa om, *maledicere alicui* tala illa om någon
mālum, i N äpple
mālus, a, um ond; *malum, i* N olycka
mamma, ae F bröst
mandātum, i N uppdrag, befallning
mandūco 1 äta, jfr fra. manger
mane om morgonen, tidigt
māneo, mansi, mansum 2 vara kvar, stanna, återstå
manus, us F hand
mare, maris N hav
margarīta, ae F pärla
marītus, i M make, äkta man, jfr fra. mari
marmórēus, a, um av marmor, marmor-
Martius, a, um tillhörig Mars: *campus Martius* Marsfältet
mater, matris F moder
mathemáticus, a, um matematisk
mausolēum, mausolēi N gravbyggnad, urspr. en gravvård över kung Mausōlos i Mindre Asien, nuv. Bodrum

máxime (adv.) maximalt, mycket högt
máximus, a, um, störst, äldst
médīcus, i M läkare
medius, a, um mellerst, mitterst: *in medio atrio* i mellersta (delen av) atriet, mitt i atriet; *in medias res* mitt in i handlingen
mélior, melius bättre, jfr fra. meilleur
membrum, i N lem, medlem, jfr eng. member
memória, ae F minne, jfr eng. memory
mens, mentis F sinne, själ, jfr mental
mensa, ae F bord: *mensa prima* huvudrätten, *mensa secunda* efterrätten
mensis, is M månad; *mensis Sextilis* månaden Sextilis (den sjätte månaden) fick namnet Augusti
mercātor, ōris M köpman, jfr merkantil
mercennārius, i M daglönare
mérētrix, icis F älskarinna
mergo, mersi, mersum 3 doppa, dränka, eng. merge; i passivum sjunka
merīdies, meridiēi M middag (media + dies blir genom dissimulation *meria dies), jfr meridian
mérītum i N förtjänst
metallum, i N metall
metus, us M fruktan, *metu alicuius* av fruktan för någon
meus, a, um (possessivt pron.) min
mi vokativ av meus
miles, mīlītis soldat, riddare, jfr militär, militant
mínīmus, a, um minst
minister, tri M tjänare
minor, minātus sum, mināri deponens 1 hota, följs av ack. m. inf.
miror, mirātus sum, mirāri deponens 1 undra (på)
mirus, a, um underlig, sällsam
miser, mísēra, mísērum eländig, olycklig, jfr miserabel, misär
misericórdia, ae F medlidande
mitto, mīsi, missum 3 sända, skicka
modo (adv.) blott., endast; *modo ... modo* än ...än; *non modo ... sed etiam* inte blott ... utan även
modus, i M mått, gräns, sätt
moenia, ium N (pl. tantum) befästningsverk, försvarsmur

molestus, a, um besvärlig
mólior, molitus sum, moliri deponens 4
 sätta i gång
Monēta, ae F mynt, också tillnamn för Juno,
 jfr eng. money
móneo, monui, mónitum 2 erinra,
 uppmäna, säga till, varna
mons, montis M berg, kulle, jfr fra. mont
monstro 1 visa, jfr demonstrera
monumentum, i N minnesmärke
mora, ae F dröjsmål, uppskov
morbus, i M sjukdom, jfr morbid
mórdeo, momordi, morsum 2 bita
mórior, mórtuus sum, mori deponens 3B
 dö
mors, mortis F död, jfr mortalitet
mórtuus, a, um (*mors, mortis* F död) död
mos, moris M sed
móveo, mōvi, mōtum 2 röra, jfr motion
mox snart
munio 4 befästa
mula, ae F mulåsa
mulier, muliēris F hustru, fru, kvinna
mulio, ōnis M mulåsnedrivare
multitūdo, ūdīnis F mängd
multus, a, um mången, plur. många
mundus, i M värld
munus, múnēris N gåva, tjänst
murus, i M mur
músculus, i M muskel
muto 1 ändra

N

nam (konjunktion) ty, nämligen
narro 1 berätta, följs av ack. m. inf.
nascor, natus sum, nasci deponens 3 födas
nato 1 simma
natūra, ae F naturen, jfr nascor
natus, a, um född, gammal
nauta, ae M sjöman, jfr nautisk
navālis, e (*navis* skepp) skepps-, sjö-
nāvigo 1 (*navis, is* F skepp) segla
navigābilis, e (*navigo* 1 segla) segelbar, farbar
nāvis, is F skepp; *navis longa* krigsfartyg
1. ne (negation vid konjunktiv i huvudsats) ej,
 icke; *ne ... quidem* inte ens
2. ne (konjunktion i avsiktsbisats eller
 objektsbisats) för att inte, resp. att inte

3. ne (enklitisk frågepartikel) om, huruvida (i
 indirekt frågesats), översätts ej i direkt
 frågesats; *ne ... an* om ... eller (i indirekt
 frågesats)

Neápōlis, is (i-stam) Neapel; *Neapoli* abl.
 loci, på grek. betyder namnet Nystad

Neapolitānus, a, um neapolitansk, belägen
 vid Neapel

nec (neque) och inte, men inte; *nec ... nec*
 (*neque ... neque*) varken ... eller

necesse est det är nödvändigt

necessārius, a, um nödvändig, behövlig

necēssitas, ātis F nödvändighet, nödtvång

neco 1 döda, mörda

negligentia, ae F likgiltighet

nego 1 förneka

negōtium, i N syssla, sak, affär, jfr eng.
 negotiation, negotiate

nēmo, gen. saknas, dat. *nēmīni* ingen

nemorōsus, a, um befintlig i lund; *anemone*
nemorosa vitsippa

nemus, nēmōris N lund

neque, se nec

né-queo, ne-quīvi, ne-quire inte kunna

né-scio 4 (ne + scio) inte veta, vara okunnig

neuter, tra, trum ingendera, ingen

nihil (pron.) eller **nīl** ingenting, inte

någonting, intet, inte något, jfr nihilism

niger, nigra, nigrum svart, mörk

nīmis alltför, särdeles

nisi om inte, (efter negation) utom; *non...nisi*
 endast

níteo, nítui 2 glänsa

nix, nivis F snö

nóbīlis, e ryktbar, förnäm, subst. ädling, jfr
 nobel; *hepatica nobilis* blåsippa

nóceo, nocui, nocitum 2 skada

nōli, nōlīte imperativ av *nolo*, används när
 imperativ negeras: *noli me tângere* rör mig
 inte

nōlo, nōlui, nōlle (non+volo) inte vilja

nōmen, nómīnis N namn; *nomine* (eg. med
 hänsyn till namnet) med namnet, jfr
 nominera

non inte

nondum (adv.) ännu icke

nosco, nōvi, nōtum 3 lära känna, erfara

noster, nostra, nostrum (poss. pron.) vår

nota, ae F märke
notārius, i M skrivare
notitia, ae F kännedom, bekantskap
noto 1 sätta märke på, anteckna
notus, a, um känd, bekant
nox, noctis F natt, jfr nocturne
nūbo, nupsi, nuptum 3 (om kvinna) gifta sig med, följs av dat.
nudus, a, um naken, bar
nullus, a, um ingen, jfr noll; G. *nullius* D *nulli*
num frågepartikel manne?, väl icke? *Num* antyder, att man väntar nekande svar (inte tror på sin förmodan)
númerō 1 räkna
númerus, i M antal
nummus, i M penning
numquam aldrig
nunc nu
nuper nyss
nux, nucis F nöt, jfr nuclear (power)

O

ob (prep. m. ack) på grund av, för ... skull
obdūro 1 hålla ut, vara hård, jfr *durus* hård
ób-ēo, ób-īi, ób-ītum, ob-īre dö
obscurus, a, um mörk; *obscurum* mörkret
obseruo 1 iaktta, jfr observera
obses, óbsīdis M el. F gisslan
ob-sídeo, ob-sēdi, ob-sessum 2 belägra
ob-tíneo, ob-tínui, ob-tentum 2 vinna, få, jfr eng. obtain, fra. obtenir
ob-volvo, ob-volvi, ob-volūtum 3 inlinda, täcka, jfr involvera
occasio, ōnis F tillfälle
1. oc-cīdo, oc-cīdi, oc-cīsum 3 (ob + caedo 3 fälla) hugga ned, döda
2. óc-cīdo, óc-cīdi, - 3 (ob+cado falla 3) falla, stupa, (om solen) gå ned
occupātus, a, um upptagen, ständigt sysselsatt, eng. occupied, fr. occupé
óccūpo 1 besätta, intaga
océānus, i M hav
ócūlus, i M öga, jfr okulär
odiōsus, a, um förhatlig, vedervärdig
odium, i N hat
odor, ōris M lukt, odör
óf-fēro, ób-tūli, ob-lātum, of-fēre (oregelb.) erbjuda, bära fram

of-fertorium, i N sång under det att man bär fram brödet och vinet
officium, i N tjänst, plikt, syssla, uppdrag
óleo, ólui, - 2 lukta
olim fordom, en gång, sedan lång tid tillbaka
olus, ólēris N grönsak, ört
omen, ómīnis N förebud
omnis, e varje, hel, all
omnium (vid superlativ) allra
onerārius, a, um last- (*onus, óneris* N last, börda); *navis oneraria* lastfartyg
onus, ónēris N börda
oportet, oportuit 2 (opers.) det är tillbörligt
óppīdum, i N (landsorts)stad
óp-primo, op-pressi, op-pressum 3 trycka ned, förtrycka
opto 1 önska
opulentus, a, um rik
opus, ópēris N arbete, verk, bokverk, byggnadsverk
orātor, ōris M talare
orātio, ōnis F tal; *orationem habere* hålla tal
orbis, orbis M cirkel, krets, värld
ordo, órdīnis M ordning, rad, skara
Oriens, entis (= 'den uppgående' solen) Orienten, dvs. Syrien och Egypten
orientālis, e österländsk; *papaver orientale* eldvallmo
órior, ortus sum, orīri deponens 4 gå upp
ornātus, a, um prydd
orno 1 utrusta, förse, pryda
oro 1 bedja (eg. tala)
os, oris N mun
os, ossis N (skelettets) ben
ostendo, ostendi, ostentum 3 visa, jfr ostentativt
ostiārius, i M portvakt (*ostium, i* N ingång)
ostium, i N mynning (*os, oris* N mun)
otium, i N ledighet, fritid, ledig tid
ovis, is F får, lamm
ovum, i F ägg, jfr oval, ovarium

P

paco 1 (*pax, pacis* F fred) tvinga till fred
pactum, i N överenskommelse, jfr pakt
paedagōgus, i M ledsagare, slav som följde sin herres barn till skolan eller idrottsplatsen

paene (adv.) nästan
paenínsŭla, ae F (paene = nästan ö) halvö
palam (adv.) öppet
Palatínus, a, um palatinsk, adj. till Palatium, jfr sv. palats
pállidus, a, um blek
palus, ūdis F träsk, sumpmark
paluster, tris, tre (*palus, paludis F* träsk) träsk-
panis, is M bröd, jfr panera, fra. pain (riche)
pannus, i M tygstycke
papāver, ěris N vallmo, *papaver somniferum*
 opievallmo
par, paris lik, jämlik, likställd
parātus, a, um beredd, redo
parco, peperci, - 3 skona, följs av dat.
parens, entis M och **F** fader, moder, jfr eng. fr. parents
pareo, parui lyda
pário, pépĕri, partum 3B föda, skapa
paro 1 göra i ordning, utrusta, förbereda, jfr preparera
pars, partis F del; pl. även roll, uppgift
párvŭlus, a, um (diminutivum till *parvus*) liten; substantiverat mask. liten pojke, i pl. = barn, jfr parvel
parvus, a, um liten
pastor, ōris M herde, kyrkoherde
pater, patris M fader, jfr fra. père
pátior, passus sum, páti deponens 3 lida, utstå, jfr patient; perf. part. *passus* = efter att ha utstått...
patria, ae F fädernesland
patrōnus, i M förespråkare
paulum (adv. till *paulus*) en liten stund
pauper, paúpĕris fattig
pavo, ōnis M påfågel
pax, pacis F fred, frid, jfr pacifist, eng. peace
peccātum, i N synd
pecco 1 synda
pecunia, ae F pengar
péndeo, pependi, - 2 hänga, bero
per (prep. m. ack.) genom, över, under
pér-āgo, per-ēgi, per-actum 3 driva igenom, fullborda, tillbringa
per-cípío, per-cēpi, per-ceptum 3B förstå, jfr perception
per-do, pér-dīdi, pér-dītum 3 förgöra, förlora
péregre (adv.) utomlands
pér-ĕo, pér-ĭi, pér-ītum, per-ĭre (oregelb.) dö, gå under, förgås, jfr eng. perish
perennis, e (per+ annus) varaktig, evig, jfr perenn
per-fício, per-fĕci, per-fectum 3B helt genomföra, fullborda
pergo, per-rexi, per-rectum 3 fortsätta
perícŭlum, i N fara, jfr fra. peril
per-māneo, per-mansi, per-mansum 2 förbli, bestå
perpétuus, a, um ständigt, oavbruten
per-térreo, per-tĕrui, per-tĕrrītum 2 förskräcka
pértīnax, ācis envis, ihållande
pēs, pedis M fot (även som måttsord), jfr pedal, eng. pedestrian
peto, petīvi, petītum 3 uppsöka, anfalla, begära, jfr petition, petita
petra, ae F klippa
philósōphus, i M filosof, lärd man
pictor, ōris M (pingo 3) målare
pictŭra, ae F (pingo 3) tavla, eng. picture
pietas, ātis F fromhet, barmhärthet
pingo, pinxi, pictum 3 måla, jfr eng. picture
piper, pípĕris N peppar
piscīna, ae F eg. fiskdamm (*piscis, is M* fisk), bassäng
piscis, is M fisk
pius, a, um from, trofast, barmhärtig
pláceo, plácui, plácītum 2 behagar, följs av dat.
plácīdus, a, um lugn, stilla
plaga, ae plåga, slag, sår, hugg
planta, ae F planta, växt
plebs, plebis F (det lägre) folket, plebejerna
plēnus, a, um full, fylld, med abl. el. gen. = av el. med ngt, jfr fra. plein; *plenum* fullt (bevistat sammanträde), *in pleno* i sin helhet
plerúmque (adv.) mestadels
1. Plinius, Gaius Caecilius Plinius Secundus, kallad Plinius den yngre, författare (ca 61 - 113 e. Kr.)
2. Plinius, Gaius Plinius Secundus, kallad Plinius den äldre, romersk naturforskare (23-79 e. Kr.)
ploro 1 gråta, jfr fra. pleurer

plumbum, i N bly, jfr plomb
plures, a flera (komparativ till *multus*)
plus (adv.) mer (komparativ till *multum*)
plúrīmus, a, um flest (superlativ till *multus*);
plurimi, ae, a de flesta, en stor mängd
pócūlum, i N bågare
poena, ae F straff
pomum, i N frukt, i synnerhet äpplen och päron
pōno, pōsui, pōsitum 3 sätta, ställa, lägga, jfr position, deponera
pons, pontis M bro
pópūlus, i M folk
porcus, i M svin, jfr eng. pork
porta, ae F port
portio, ōnis F del, andel
porto 1 bära, jfr import, export, eng. porter
posco, poposci, - 3 fordra, kräva
pos-sīdeo, pos-sēdi, pos-sessum 2 äga
1. post (adv.) senare, *aliquot annis* (=måttets abl.) *post* några år senare
2. post (prep. m. ack.) efter, bakom
peristýlum, i N (grek. περί omkring, στύλος kolonn) peristyl, pelargård
póstēa (adv.) senare
póstērus, a, um följande
postquam (temporal konjunktion) sedan, efter det att
postrēmo (adv.) slutligen, till slut
postrīdie (posterus+dies) följande dag, dagen efter
póstūlo 1 fordra
potens, entis mäktig
potestas, ātis F makt, valde, myndighet
praé-fēro, praé-tūli, praé-lātum, praeferre (oregelb.) bära framför sig, låta bära framför sig
praébeo, praébui, praébītum 2 framrätta, ge, erbjuda
praeco, ōnis M härold
praesertim särskilt
praeses, praesidis, M ledare, styresman
prae-sto, praé-stīti, praé-stītum (prae-stātum) 1 fullgöra, jfr prestera, *praestare alicui aliqua re* överträffa någon i någon sak
prae-sūmo, prae-sumpsi, prae-sumptum 3 på förhand (an)ta, förmoda
praetér-ēo, praetér-īi, praetér-ītum, praeter-īre (oregelb.) gå förbi, gå till ända

prandium, i frukost
pratensis, e (*pratum, i* N äng) ängs-
pratum, i N äng
preces, precum F pl. böner
primo (adv.) först
prīmūlus, a, um allra först
primum (adv.) för första gången, först
primus, a, um först
princeps, princípīs M (den) främst(e), ledare, furste, kejsare, jfr prins
prior, priōris tidigare, föregående
prius (adv.) förr
priúsqvam (temporal konjunktion) innan
privātus, a, um egen, enskild, privat
pro (prep. m. abl.) framför, för, i stället för, såsom
pro-cēdo, pro-cessi, pro-cessum 3 gå framåt, skrida fram, jfr procession
procella, ae F storm
prodigium, i N förebud, jättecken
proelium, i N strid
pró-fēro, pró-tūli, pro-lātum, pro-férre (oregelb.) bära framåt, skjuta (fram)
pro-ficīscor, pro-fectus sum, pro-ficīsci deponens 3 bege sig i väg, resa
pro-fíteor, pro-fessus sum, pro-fitēri deponens 2 förklara, förkunna, erbjuda
profundus, a, um djup
pro-grédior, pro-gressus sum, pró-grēdi deponens 3B gå fram, ge sig i väg, jfr progressiv
pro-īcio, pro-īēci, pro-iectum 3B (pro + iacio 3B) kasta fram, locka fram, jfr projektor
pro-mitto, pro-mīsi, pro-misum 3 lova, följs av dat.
pro-móveo, pro-mōvi, pro-mōtum 2 föra fram
1. prope (prep. m. ack.) nära
2. prope (adv.) nära, nästan
própēro 1 skynda
propius (adv.) närmare (komparativ till adv. *prope* nära)
proprius, a, um egen, enskild, personlig
propter (prep. m. ack.) på grund av, för ... skull
pro-scribo, pro-scripsi, pro-scriptum 3 proskribera, dödsdöma

pro-silio, pro-silui, - 4 (salio 4) hoppa fram, rusa fram
pro-spicio, pro-spexi, pro-spectum 3B se fram mot, ha utsikt mot
pró-sum, pró-fui, prod-esse (oregelb.) gagna, följs av dat.
pró-tēgo, pro-texi, pro-tectum 3 framtill täcka, skydda, jfr protektionism
provincia, ae F provins, verksamhetsområde
próximus, a, um närmast (superlativ till *propinquus*), jfr approximera
prudens, entis klok
públicus, a, um allmän, offentlig, stats-; *res publica* den offentliga saken, staten
puer, púeri M pojke
pueritia, ae F barndom
pugna, ae F strid
pugno 1 strida, kämpa
pulcher, pulchra, pulchrum vacker
pulchre (adv. till *pulcher*) vackert
pulso 1 stöta, knacka, bulta, jfr puls, impuls
pulsus, us M puls
punio 4 straffa
purus, a, um ren
puto 1 anse, tro

Q

quadrīgae, ārum F pl. fyrspann (av hästar), även sing. finns
quaero, quaesīvi, quaesītum 3 (upp)söka, (efter)fråga
quālis, e hurudan, sådan som
quam (adv.) huru, hur; *quam* (efter komparativ) än
quāmdiu (temporal konjunktion) så länge som
quando (kausal konjunktion) eftersom
quandōque (adv.) en gång
quantum (adv.) hur mycket, så mycket som
quantus, a, um hur stor, så stor som
quasi liksom, liksom om
quattuor fyra
-que (enklitisk konjunktion) och
qui, quae, quod som, vilken (gen. *cuius*, dat. *cui*)
quia (kausal konjunktion) därför att
quicūmque, quaecūmque, quodcūmque vem som helst som
quid? (interrogativt pronomen) varför?

quidam, quaedam, quiddam/quoddam en (viss), i senlatinet = obest. art.; plur. vissa, några
quidem framhävande partikel som kan lämnas översatt
quiētus, a, um lugn, stilla
quīlibet, quaēlibet, quīdlibet/quódlibet vem som helst
quis/qui, qua/quae, quid/quod (indefinit pronomen) någon
quis/qui, quae, quid/quod (interrogativt pronomen) vem, vilken, vad
quisquam, quidquam (indefinit pronomen) någon
quisque, quaeque, quidque/quodque varje, var och en
quivis, quaevis, quidvis/quodvis vem som helst

1. **quo** - **eo** ju - desto (måttets abl.)
2. **quo** (interrogativt adv.) vart
3. **quo** (relativt adv.) dit
1. **quod** (kausal konjunktion) därför att
2. **quod** (explikativt) att, vad det beträffar att
- quómōdo** på vilket sätt, hur (abl. modi)
- quondam** (adv.) en gång
- quoniam** (kausal konjunktion) eftersom
- quōque** även
1. **quot** (interrogativt) hur många
2. **quot** (relativt) så många som

R

rāpio, rápui, raptum 3B rycka, slita
rarus, a, um sällsynt, ovanlig
ratio, ōnis F förnuft
recens, recentis ny
récīto 1 läsa upp, högläsa, jfr recitera
re-cípīo, re-cēpi, re-ceptum 3B (re + capio 3B) återta, mottaga
re-cordor, re-cordātus sum, recordāri deponens 1 komma i håg, minnas
rectus, a, um rät, riktig
reddo, réddīdi, réddītum 3 återge, återlämna
red-ēo, red-īi, red-ītum, red-īre (oregelb.) gå tillbaka, återvända
red-īgo, red-ēgi, red-actum 3 (red + ago 3) återföra, föra tillbaka

ré-fēro, ré-tūli, relātum, re-ferre (oregelb.)
 bära tillbaka, jfr referera
re-ficio, re-fēci, re-fectum 3B (re+facio 3B)
 reparera
refugium, i N tillflyktsort, jfr refuge
regīna, ae F drottning
regio, ōnis F område, trakt, region
regius, a, um kunglig
regno 1 härska, vara regent, regera
regnum, i N rike
rego, rexi, rectum 3 styra, leda
re-grédior, re-gressus sum, ré-gredi
 deponens 3 gå tillbaka, jfr regression
reliquiae, ārum (pl. tantum) F rester, stoft
reliquus, a, um övrig
re-linquo, re-liqui, re-lictum 3 lämna
 (kvar), överge
re-māneo, re-mansi, re-mansum 2 stanna
 kvar, förbli, jfr eng. remain
remedium i N botemedel
réquies, requiēi F vila, vederkvickelse
re-quiesco, re-quiēvi, re-quiētum 3 vila
re-quīro, re-quisīvi, re-quisītum 3 (re +
 quaero 3 söka) (åter) uppsöka, längta
 efter, sakna
res, rei F sak; *res publica* staten, jfr republik
re-sisto, ré-stīti, - 3 göra motstånd, kämpa
 emot, jfr resistent
respōdeo, respondi, responsum 2 svara,
 följs av ack. m. inf.
re-surgo, re-sur-rexi, re-sur-rectum 3
 (surgo < sub + rego 3) resa sig, uppstå
 (från de döda)
re-tíneo, re-tínui, re-tentum 2 (re + teneo)
 hålla tillbaka, hålla kvar, ej släppa, behålla
reus, a, um anklagad, skuldtyngd, skyldig
re-vénio, re-vēni, re-ventum 3 komma
 tillbaka
reverendus, a, um högvördig, vördnadsvärd
re-vertor, re-versus sum, re-verti deponens
 3 återvända
rídeo, rīsi, rīsum 2 skratta, le
ripa, ae F flodstrand
rivus, i M bäck, å
rogo 1 tillfråga, bedja
Roma, ae F Rom; *Romae* (lokativ) i Rom,
Romam (riktningsack.) till Rom, *Roma*
 (separativ abl.) från Rom

Romānus, a, um romersk, som substantiv
 romare
rosa, ae F ros
rostrum, i n, skeppsramm ; *rostra, orum*
 talarstolen på Forum, Rostra, som var
 prydd med erövrade skeppsrammar
rota, ae F hjul
rotundifolius, a, um (*folium, i* N blad) med
 runda blad; *campanula rotundifolia* liten
 blåklocka
rotundus, a, um rund
rúbeo, rúbui, - 2 vara röd, rodna
ruber, rubra, rubrum röd, jfr rubrik, rubin
Rúbīco, ōnis M Rubikon, ett vattendrag,
 mellan Gallia Cisalpina och det övriga Italien
rursus åter, igen
rústicus, a, um (*rus, ruris* N land) lantlig, på
 landet, lant-, enkel

S

sácchārum, i N socker
sacer, sacra, sacrum helig, helgad
sacérdos, dōtis M el. F präst
sacrífico 1 (sacer + facio 3B) offra
sacrificium, i N offer, jfr sacrifice
saécūlum, i N sekel
saepe ofta
salūto 1 hälsa (på)
salus, salūtis F hälsa, hälsning, välgång, jfr
 salut; *salutem alicui dicere* hälsa någon
salve, salvēte 2 (hälsningsord i imperativ),
 var hälsad(e)
salvo 1 göra frisk, frälsa, rädda
salvus, a, um bevarad, välbehållen
sanctífico 1 göra helig, helga
sanctus, a, um helig, subst. helgon
sánguis, sánguīnis M blod
sano 1 bota, läka, hela
sanus, a, um sund
sápīo, sápiī, - 3B ha förstånd, *perf.:* vara klok
satis nog, tillräckligt, rätt, ganska
Saturnus, i såningsgud, till vars ära romarna i
 december firade en fest, *Saturnalia*, där man
 gav varandra gåvor, *Bona Saturnalia* = God jul!
saxum, i N sten
scando, scandi, - 3 stiga, kliva
scelestus, a, um (*scelus, eris* N brott) lastbar,
 brottslig

scelus, scélēris N brott
schola, ae F skola
scintilla, ae F gnista
scio 4 veta, ha kunskap, jfr eng. science; följs av ack. m. inf.
scribo, scripsi, scriptum 3 skriva
scriptor, ōris M skrivare, författare
se (pronomen, ack. o. abl.) sig; *secum* (cum är här enklitiskt) = cum se
secundum (prep. m. ack.) längs, utmed
secundus, a, um den andre
sed men, (efter negation) utan
sédeo, sēdi, sessum 2 sitta
sēmel en gång
semen, sēmīnis N frö, säd, efterkommande, jfr insemination
semper alltid
sempiternus, a, um (*semper* alltid) evig
senātor, ōris M (senex, senis) senator
senātus, us M (senex, senis) senat, senatssammanträde
senectus, senectūtis F (senex, senis) ålderdom
senex, senis gammal, substantiverat: gubbe, jfr senil
sénior, seniōris (komparativ till senex) äldre
sententia, ae F mening, jfr sentens
sentio, sensi, sensum 4 känna, märka, följs av ack. m. inf.
sepélio, sepelīvi, sepultum 4 begrava
séptimum (adv.) för sjunde gången
septīmus (ordningstal) sjunde
sepulchrum, i N grav
sequor, secūtus sum, sequi deponens 3 följa
serēnitas, ātis F, renhet, klarhet
serēnus, a, um klar, solig, molnfri
sermo, ōnis M tal, jfr eng. sermon predikan
sero (adv.) sent
servo 1 förvara, bevara
si om
sic (adv.) så, sålunda
sicut såsom, liksom
sido, sēdi, sessum 3 sätta sig
sígnifer, signífēri M teckenbärare
signo 1 förse med tecken, (ut)märka, prägla, försegla, jfr eng. sign
signum, i N tecken

silentium, i N tystnad, jfr eng. silence
síleo, sílui, - 2 vara tyst, tiga
silva, ae F skog
silvester, silvestris, silvestre skogs-
símīlis, e enkel
simplicītas, ātis F enfald, enkelhet
simul samtidigt, på en gång
sine (prep. m. abl.) utan
síngūlus, a, um en i sänder, var och en
sinister, sinistra, sinistrum vänster; *a sinistra parte* från vänstra sidan, på vänster hand
sitis, is F törst; jfr lat. sitire törsta
sociētas, ātis F förbund
sol, solis M sol
sólēa, ae F sandal
sóleo, sólūtus sum halvdeponens 2 bruka, pläga
1. solum (adv.) blott, bara
2. solum, i N mark, jord
solus, a, um ensam, gen. *solius*, dat. *solī*
solvo, solvi, solūtum 3 (upp) lösa, försvaga
somnio 1 drömma
somnium, i N dröm
somnus, i M sömn
sono 1 ljuda
sonus, i M ljud
spargo, sparsi, sparsum 3 sprida
spatium, i N tidrymd
spécies, speciēi F sken, syn, synvinkel, art (botaniskt)
spectātor, ōris M åskådare, jfr eng. *spectator*
spectācūlum, i n skådespel
specto 1 beskåda, åse; *spectare ad* vetta mot
spero 1 hoppas, jfr desperat
spes, spei F hopp
spírītus, us M ande
spiro 1 andas
sponte (abl.) frivilligt, av sig själv
statim på stående fot, genast
státua, ae F bildstod, staty
status, us M ställning, tillstånd
státuo, státui, statūtum 3 uppställa, besluta (m. infinitiv), jfr statuera exempel, statuer
stella, ae F stjärna
stilus, i M skrivstift
stímūlo 1 stimulera
sto, stēti, statum 1 stå
stricte (adv. till *strictus*) noga

stúdeo, stúdui, - 2 vara ivrig, studera, jfr
eng. study, fr. étudier
studiōsus, a, um intresserad av (gen.),
studerande
studium, i iver, intresse, studium
stúpeo, stúpui, - 2 stå still, häpna
suavis, e mild, ljuvlig, angenäm
sub (prep. m. abl.) under
súbīto plötsligt
suc-curro, suc-curri, suc-cursum 3 (sub +
curro 3) hjälpa, följs av dativ
suf-ficio, suf-fēci, suf-fectum 3B räcka till,
stå till buds
sum, fui, esse vara
summus, a, um högst, högsta delen av: *in*
summa arce högst upp på Arx
sumo, sumpsi, sumptum 3 taga (på sig)
súpěro 1 besegra
súpěrus, a, um befintlig överst, ovanför
boende, den som är i himlen
super (prep. m. ack.) över
supėrior, ius (komparativ till *superus* befintlig
över) högre belägen, övre
supplex, súpplicis bönfällande, ödmjuk
súpplico 1 bönfälla
supra (prep. med ack.) ovan, ovanför
surgo, sur-rexi, sur-rectum 3 (<sub + rego)
stiga upp
sus-cípio, sus-cēpi, sus-ceptum 3B
(sub+capio 3B) åtaga sig, mottaga
suspectus, a, um misstänkt *habere aliquem*
suspectum misstänka någon
suus, a, um (pron.) sin
Swecia, ae F Sverige
symphónia, ae F (grek.) musik

T

tabellārius, i M (*tabella, ae* F liten bräda,
skrivelse), postbud, brevbärare
tábŭla, ae F vaxtavla, lagtavla,
räkenskapsbok
Tabulārium, ii N arkiv, statskansli
táceo, tácuī, táctum 2 tiga, förtiga
tam (adv.) så
tamen (adv.) ändå, dock, likväl
tandem (adv.) slutligen, äntligen
tango, tétigi, tactum 3 (vid)röra, jfr kontakt
tantus, a, um så stor; *tantum* så mycket

taráxācum, i N maskros
tardo 1 fördröja, hejda, hindra, eng. retarded
tardus, a, um långsam, trög
Tártārus, i M helvetet
tectum, i N tak, jfr fra. toit
templum, i N tempel
tempto 1 (annan stavning **tento**) försöka,
fresta, jfr eng. tempt och temptation
tēnēbrae, arum F (pl. tantum) mörker
téneo, ténui, - 2 hålla, äga, (inne)ha
tener, tēnēra, tēnērum öm, jfr fra. tendre
tentātio, ōnis F försök, prövning, frestelse,
jfr tentera
ter tre gånger
tergo, tersi, tersum 3 torka av, jfr eng.
detergent
tergum, i N rygg; *a tergo* eg. från ryggen,
bakifrån räknat, baktill
términus, i M gräns, tidpunkt
terra, ae F jord, mark, land, jfr fra. terre
térreo, térrui, térritum 2 förskräcka, jfr sv.
terror
terribilis, e förskräcklig
terror, ōris M skräck
tertius, a, um (ordningstal) tredje
testamentum, i N testamente
testis, is M el. F vittne
theātrum, i N åskådarplats, teater
Tíbēris, is M Tibern
tímeo, tímui, - 2 frukta
tímīdus, a, um rädd
timor, ōris M fruktan
toga, ae F toga (stort tygstycke av ylle som
romerska män draperade kring kroppen)
tólěro 1 uthärda
tollo, sús-tŭli, sub-lātum 3 lyfta upp
tórqueo, torsi, tortum 2 vrida, jfr tortyr
tot (oböjl.) så många
totus, a, um hel, gen. *totius*, dat. *toti*
tracto 1 sköta, behandla
tra-do, trá-dīdi, trá-dītum 3 (trans + do 1)
överlämna, berätta, jfr tradera, tradition
traho, traxi, tractum 3 draga, släpa
tra-iício, tra-iēci, tra-iectum 3B
(trans+iacio 3B) föra över
trans (prep. m. ack.) över, till andra sidan
tráns-ěo, tráns-ii, tráns-ītum, tráns-īre
(oregelb.) gå över, jfr transitohandel

tráns-fëro, tráns-tŭli, trans-lātum, trans-fërre (oregelb.) föra över, flytta över
transporto 1 bära över
tremo, trémui, - 3 darra
tremor, ōris M (*tremo* 3 darra) darrning, bävan
trémŭlus, a, um darrande, jfr *populus tremula* poppel
triclinium, i M matsal (grek. *tri* tre + *κλίνη* soffa), jfr klinik.
trícōlor, ōris trefärgad
trifolius, a, um trebladig; substantiverat *trifolium, i* N = trebladig växt (*folium, i* N blad)
tristitia, ae F dysterhet, jfr tristess
triumphālis, e triumf-
triumpho 1 fira triumf
triumphus, i M triumftåg
triúmvir, vīri M triumvir, treman, medlem av ett tremannakollegium
tum (adv.) därpå
túmŭlus, i M kulle, gravkulle, grav
tunc (adv.) därefter
turba, ae F hop, skara, virrvarr, oro
turbulentus, a, um (turba, ae F) orolig, (om vatten) grumlig
turpis, e skamlig
turris, is F torn
Tuscus, a, um etruskisk, etrusker-
tutus, a, um trygg, säker
tuus, a, um din
Tyrrhēnus, a, um tyrrhensk, etruskisk

U

1. **ubi** (interrogativt adv.) var?
 2. **ubi** (relativt adv.) där, varest
 3. **ubi** (temporal konjunktion) så snart som; följs av lat. perf. ind. som vid översättning blir sv. pluskv.
ubīque (adv.) överallt
ullus, a, um någon, gen. *ullius*, dat. *ulli*
últimus, a, um sist, ytterst, jfr ultimum
ultra (prep. m. ack.) bortom, över
umbra, ae F skugga
umquam någon gång
una (adv.) tillsammans, gemensamt, samtidigt
unda, ae F våg
unde (adv.) varifrån
úndīque (adv.) från alla håll, på alla håll

uniflōrus, a, um (*flos, floris* M blomma) med en enda blomma; *campánŭla uniflōra* fjällklocka
universus, a, um hel, pl. samtliga; *universum* det hela, världsalltet
unus, a, um en, ett, gen. *unius*, dat. *uni*
urbs, urbis F stad, huvudstad
úrgeo, ursi, - 2 trycka, pressa, i passivum: tvingas
uro, ussi, ustum 3 bränna
usque ända
 1. **ut** (komparativt) såsom, liksom; *komparativt ut* följs av indikativ
 2. **ut** (temporal konjunktion) så snart som; *temporalt ut* följs av lat. perf. ind. Som översätts med sv. pluskv.
 3. **ut** (konjunktion i avsiktsbisats eller objektsbisats) för att, resp. att
 4. **ut** (konjunktion i följd-bisats) så att, observera *sic ... ut* så ... att
uter, utra, utrum vilkendera, vilken (av två), gen. *utrius*, dat. *utri*
utérque, útraque, utrúmque (pronomen) vardera, båda; *ab utraque parte* på båda sidor
útīnam ack om, o att, om...ändå
utrimque (jfr *uterque* båda) från båda sidor, på båda sidor
utrum ... an (i indirekta frågesatser där alternativ lägga fram) om ... eller
uxor, ōris F hustru, eng. uxorious

V

vacuus, a, um tom
vado, vasi, - 3 gå, bege sig åstad, jfr invadera
vae (interjektion) ve
vagor, vagātus sum, vagāri deponens 1 ströva omkring, jfr vagabond
valde (adv. till *validus*) väldigt, mycket
valedīco, valedixi, - 3 säga farväl
váleo, válui, - 2 vara stark, må väl, jfr convalescent, invalid; *vale* farväl
valetūdo, -ūdīnis F hälsa, välbefinnande
válīdus, a, um stark, kraftig
vánītas, ātis F tomhet, fåfänglighet
varius, a, um brokig, olik, (mång)skiftande, jfr eng. various
vates, is M siare

vehemens, entis ivrig, häftig, kraftig
veho, vexe, vectum 3 forsla, transportera; i
 passivum forslas, färdas, åka
vel (konjunktion) eller; *vel ... vel* antingen ...
 eller
velócity, átis F snabbhet, eng. velocity
velox, ócis snabb, jfr velociped (snabbfot)
vena, ae F blodåder
venatio, ónis F jakt, djurfäktning
venerabilis, e vördnadsvärd
venia, ae F tillstånd, tillåtelse
vénio, vēni, ventum 4 komma, jfr advent,
 eng. convent
venter, ventris M mage, buk, jfr fra. ventre
ventus, i M vind
venus, vénēris F kärlek, kärleksgudinna,
 Venus (gudinnenamn)
ver, veris N vår
verbum, i N ord, jfr verbal, verb
véritas, tátis F sanning
verso 1 vända, vrida hit och dit
versus, us M versad
verto, verti, versum 3 vända, jfr subversiv
verus, a, um sann; observera: *vere* (adv.) i
 sanning, förvisso, *vero* (adv.) förvisso, *vero*,
verum (som konjunktioner) men, och
vesper, véspēri afton; *vesperi* (lokativ) om
 aftonen
Vesta, ae F Vesta, gudinna för hörden och
 den eld som brinner på den
vestālis, e helgad åt Vesta; (*virgo*) *vestalis*
 vestal, Vestas prästinna
vester, vestra, vestrum (poss. pron.) er
vestigium, i N spår
vestitus, a, um klädd
vestis, is F klädedräkt, kläder
vetus, vétēris gammal, jfr veteran
via, ae F väg, resväg
viātor, óris M (via, ae F) vägfarande, resande,
 vandrare
vicēsimum, a, um (ordningstal) tjugonde
victor, óris M (*vinco* 3 segra)segrare
victoria, ae F seger, eng victory
victus, a, um (*vinco* 3 besegra) besegrad
vicus, i M gata
vídeo, vidi, visum 2 se
vígeo, vigui, - 2 vara stark, jfr vigör
vígilo 1 vaka
vilis, e enkel, billig
víncio, vinxi, vinctum 4 binda
vinco, vici, victum 3 segra, besegra, jfr
 Vincent, Victor, Victoria
víndico 1 hämnas, skydda, rädda, jfr vendetta
vinum, i N vin
vir, viri M man
víreo, vírui, - 2 grönska
virgo, vírginis F jungfru, flicka
vis F kraft, våld (*vi* abl. sing., *vires* nom. plur.)
visito 1 besöka, jfr visitera, visit
vita, ae F liv, jfr vital, vitamin
vitium, i N fel
vito 1 undvika
vivo, vixi, - 3 leva, eng. survive, vivid, fra.
 vivre
vivus, a, um levande
vix knappt, knappast
vocālis, e hörande till rösten (*vox, vocis* F
 röst), stäm-
voco 1 (*vox, vocis* F röst) kalla
1. volo 1 flyga
2. volo, volui, velle (oregelb.) vilja
volūmen, inis N bokrulle, jfr volym, Volvo
voluntas, átis F vilja
volvo, volvi, volūtum 3 välva, rulla, jfr *volym*
votum, i N (tack)offer,
vox, vocis F röst, uttalande
vulgāris, e allmän
vúlnēro 1 såra, ge ett hugg
vulnus, vúlnēris N sår, hugg
vultus, us M ansikte, anletsdrag

Z

zoológicus, a, um zoologisk